

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย
ในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น

นางสอยดาว สองมา

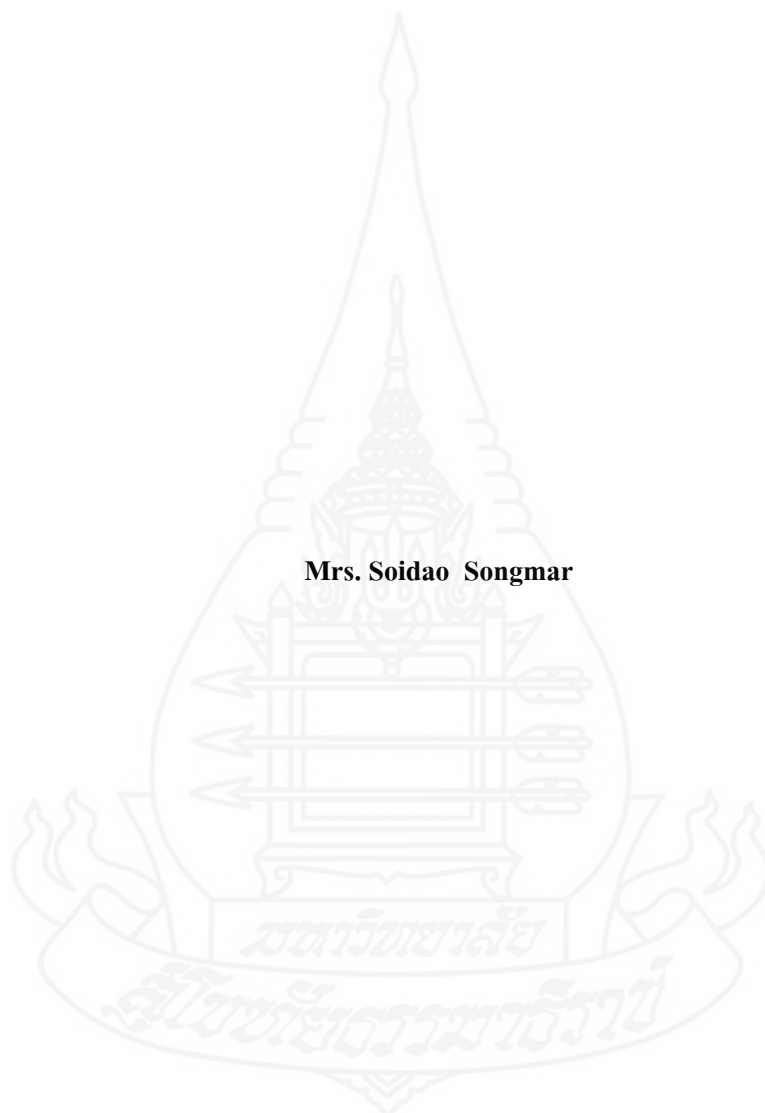

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

Legal Measure for Protection of Victims in the Proceeding of Civil Courts

Mrs. Soidao Songmar

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ   มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการ
พิจารณาของศาลชั้นต้น
ชื่อและนามสกุล   นางสอยดาว สองมา
วิชาเอก   กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา   นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว่าอิสระ   **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น**

ผู้ศึกษา นางสอยดาว สองมา **รหัสนักศึกษา** 2584001610 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์ **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว่าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักแนวคิด กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และต่างประเทศ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ให้ได้มาซึ่งแนวทาง ข้อเสนอแนะและมาตรการที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้น เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหามาตรการในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร คั่นคว่า และรวบรวมข้อมูล จากตำรา บทความจากสารสารกฎหมาย การสัมมนาทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมทั้งการสืบค้น ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 แต่ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และศาลชั้นต้นควรกำหนดมาตรการแจ้งสิทธิและขั้นตอนกระบวนการชั้นพิจารณาคดี ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินคดีและการบังคับคดี เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

คำสำคัญ การคุ้มครองสิทธิ ผู้เสียหาย กระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น

Independent Study title: Legal Measure for Protection of Victims in the Proceeding of Civil Courts

Author: Mrs. Soidao Songmar; **ID:** 2584001610; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Saowanee Asavaroj, Professor;

Academic year: 2017

Abstract

The purposes of independent to study the notions, laws, regularities, rules, and principles of the protection of victims in criminal justice in Thailand and in many countries, to study the problems of the protection of victims in the proceeding of trial courts, to get the trends, suggestions, appropriate measurements, and fairs for victims in the protection of accused. The major role of trial courts is to approach the faire proceedings for the victims including to help the victims, according to the code of criminal procedure, section1 and moreover, the trial courts try to find the ways to amend laws relating to the protection of victims in the proceeding of trial courts.

This independent study is the qualitative research by means of the documentary research, consisting of the relating academic documents, textbooks, articles, academic reports, electronic media and the relevant law, both in Thai laws and the foreign laws in order to analyze and synthesize the data to the research output.

Result of the research: law regulations relating to the protection of victims in the proceeding of trail courts are consistent with declaration on fundamental proceeding of justice and abuse of power 1985. However, this regulation is not sufficient to fulfill victims' requirement. Therefore, the protection of victims in the proceeding of trail courts needs to be amended. Furthermore, the trail courts need to be informed the rules or the proceedings to the victims in every step of trial. This resulted in victim can receive compensation from defendant and access to justice with fair treatment.

Keywords: Victim's Right, the proceeding of civil courts

กิตติกรรมประกาศ

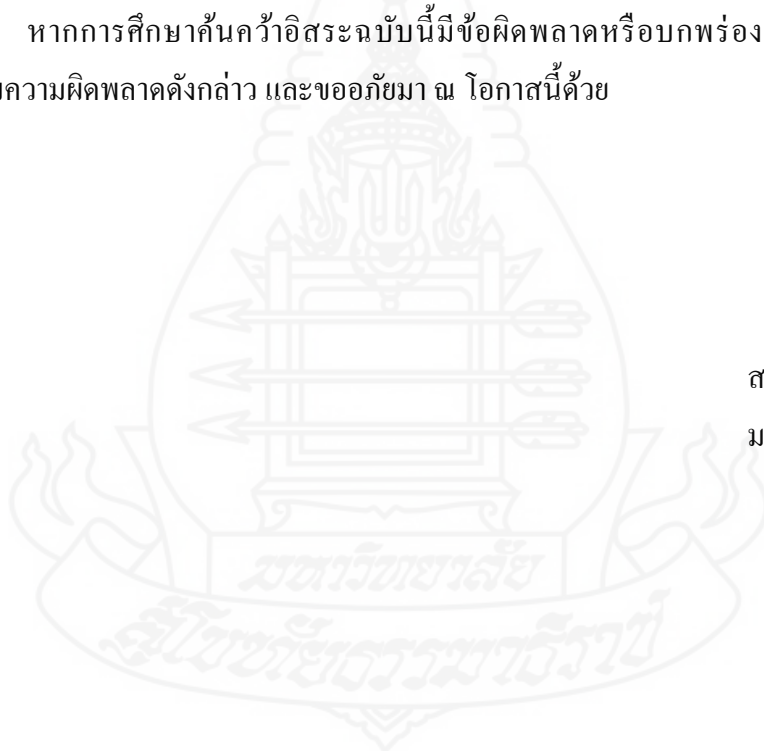
การศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยเพราะความเมตตาและความอนุเคราะห์เป็นอย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ และ อาจารย์สิริกานต์ อยู่เรือง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

หากการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาขอมอบความดีนี้แก่บิดา มารดา ครูอาจารย์ที่ได้ให้วิชาความรู้แก่ผู้ศึกษา ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่ให้กำลังใจ และเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการศึกษาแก่ผู้ศึกษา

หากการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับความผิดพลาดดังกล่าว และขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ศอยดาว สองมา

มกราคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
สมมติฐาน	4
กรอบแนวคิดการศึกษา	4
ขอบเขตการศึกษา	4
ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	6
วิวัฒนาการของแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม	7
1. วิวัฒนาการของแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมของ สังคมตะวันตก วิวัฒนาการของแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการ ยุติธรรมของสังคมไทย	7
2. หลักพื้นฐานในปัจจุบันของแนวคิด การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม	23
ปฎิญญาว่าด้วยหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความ เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985	23
บทที่ 3 กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	31
1. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตามกฎหมายไทย	31
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	31
1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	34
2. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ	43
2.1 ประเทศญี่ปุ่น	43

สารบัญ (ต่อ)

2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	50
3. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมาย ระหว่างประเทศ	71
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น	77
1. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล	77
2. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายในการรับทราบถึงสิทธิและข้อมูลความคืบหน้า ในการดำเนินคดีในศาล	81
3. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายความผิดเกี่ยวกับเพศที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย ระหว่างการดำเนินคดีในศาล	84
4. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างการดำเนินคดี และการบังคับคดี	87
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	97
บทสรุป	97
ข้อเสนอแนะ	99
บรรณานุกรม	103
ภาคผนวก	108
คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการรอกำหนดโทษ การรอกำหนดโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติ พ.ศ. 2559	109
ประวัติผู้ศึกษา	115

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นอย่างมาก ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นคดี จนถึงกระบวนการสิ้นสุดคดี แต่สำหรับผู้เสียหายผู้ถูกละเมิดสิทธิ เป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญา เป็นบุคคลสำคัญของการเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น กลับไม่ได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ และองค์กรต่างๆ อย่างเหมาะสม แม้จะมีกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 โดยพระราชบัญญัติรองรับสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน หากเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพและชื่อเสียง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางฐาน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กำหนดได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหายในฐานะพยาน สิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม สิทธิอุทธรณ์คำสั่งเรียกคืนค่าตอบแทน อันมิใช่คำสั่งของศาล สิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหาย ในฐานะพยานพึงได้รับตามกฎหมายอื่น แม้จะได้มีการเรียกร้อง หรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายคุ้มครองพยานแล้ว สิทธิได้รับค่าเลี้ยงชีพที่สมควร กรณีใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 10 (พ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 4 มาตรา 15 มาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 19 และมาตรา 20) และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 กำหนดสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยพนักงานอัยการเป็นผู้เรียกให้ เป็นต้น

นับตั้งแต่เกิดเหตุอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญาไปจนถึงขั้นตอนการดำเนินคดี นอกจากเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายไม่ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองอย่างเหมาะสมแล้ว ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมยังไม่ได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิและความคืบหน้าของการดำเนินคดี ในส่วนที่ตนเองพึงจะได้รับทราบ ซึ่งขั้นตอนของการดำเนินคดีบางขั้นตอน อาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์หรือความปลอดภัยของผู้เสียหายโดยตรง เช่น กรณี

ที่ศาลมีคำพิพากษาในส่วนอาญาแล้ว ผู้เสียหายยังไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าชดเชยความเสียหาย ได้ตนเองได้รับ ผู้เสียหายต้องฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนดังกล่าว เป็นคดีแพ่งต่างหาก กรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่มีความสามารถในการจัดหาทนายความให้ดำเนินการฟ้องคดีเอง ไม่มีทนายความเข้ามาช่วยเหลือทันที เป็นการเพิ่มเติมความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดอาญาจากผู้กระทำความผิด และกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว ไม่มีกระบวนการช่วยเหลือผู้เสียหายในการบังคับคดี ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากจำเลยหรือลูกหนี้ ตามคำพิพากษา หรือหากผู้ต้องหา หรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ผู้เสียหายสามารถคัดค้านได้ แต่ในความเป็นจริงไม่มีการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรง และความคิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งผู้เสียหายและบุคคลในครอบครัว ควรได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยจากรัฐ เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเป็นกลไกหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) อันเป็นการปกครองโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law) ทั้งนี้ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of justice for Victims of Crime and Abuse of Power,1985) ได้กำหนดมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ด้าน คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการทดแทนความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย (Assistance)¹

ศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นต้น เป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้า การสืบพยานกับการใช้ล่ามแปล การโอนคดีเพื่อความสะดวก และการโอนคดีเพื่อความปลอดภัย การสืบพยานเด็ก การพิจารณาคดีลับ การปล่อยตัวชั่วคราว เป็นต้น ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ สิทธิในการจัดการแทนผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาท

¹ สถาบันวิจัยและพัฒนาสภัดี สำนักงานศาลยุติธรรม “รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีนาคม 2559”

ตายเสียก่อนร้องทุกข์ และสิทธิที่จะขอมความได้ตามความผิดในมาตราต่างๆ ที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวนี้ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย ไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายลักษณะอื่น เช่น การแจ้งกระบวนการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี ไม่แจ้งสิทธิและขั้นตอนกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีให้ผู้เสียหายทราบ ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น เมื่อผู้เสียหายไม่ได้เข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น ก็ไม่สามารถใช้สิทธิในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เนื่องจากไม่เป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น จึงสมควรที่จะมีมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะต่างๆ โดยบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นต้น สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและปฏิบัติต่อผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

ผู้ศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ให้ทราบปัญหาอุปสรรคและมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทของศาลชั้นต้น ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ได้โดยง่าย เป็นธรรมทั่วถึง และไม่เสียค่าใช้จ่าย

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาหลักแนวคิด กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และต่างประเทศ

2.2 เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

2.3 เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทาง ข้อเสนอแนะ และมาตรการที่เหมาะสม และเป็นธรรมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในส่วนเกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้น เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.4 เพื่อหามาตรการในการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

3. สมมติฐาน

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ในประเทศไทย ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม หากศาลชั้นต้น กำหนดมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 มาปรับใช้ในการอำนวยความสะดวก โดยการแจ้งสิทธิและขั้นตอนกระบวนการชั้นพิจารณาคดีให้ผู้เสียหายทราบ ช่วยเหลือผู้เสียหาย ในการดำเนินคดีและการบังคับคดี น่าจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ และสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายตามหลักสากล

4. กรอบแนวคิดการศึกษา

เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญา ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ได้รับการคุ้มครองสิทธิและได้รับการช่วยเหลือจากรัฐเท่าเทียมหรือเทียบเท่ากับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

5. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นถึงปัญหาอุปสรรคการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย เกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้น เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย ในกระบวนการชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น โดยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ของประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกา

6. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษา หรือคำวินิจฉัย ตลอดจนคดีที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา บทความ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ และเอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เพื่อให้ทราบแนวคิด กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และต่างประเทศ

7.2 เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

7.3 เพื่อให้สามารถนำเสนอแนวทาง ข้อเสนอแนะ และมาตรการที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้น เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

7.4 เพื่อเสนอมาตรการในการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี การคุ้มครองผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เดิมมนุษย์มีความเป็นอยู่เหมือนกับสัตว์อื่นๆ โดยทั่วไป แต่ที่แตกต่างจากสัตว์อื่น ก็คือ มนุษย์รู้จักการใช้เหตุผล ความคิด การใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ และสามารถปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ความสามารถของมนุษย์ในการคิดค้นและสร้างสัญลักษณ์เพื่อการสื่อสาร ความเข้าใจอันเป็นแบบอย่างแห่งพฤติกรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรม

มนุษย์มีพัฒนาการมาตั้งแต่ยุคสมัยความดุร้าย (Savagery) มาสู่ยุคสมัยความป่าเถื่อน (Barbarism) จนในที่สุดเข้ามาสู่ยุคอารยธรรม (Civilization) กล่าวคือ ในยุคสมัยความดุร้าย มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เร่รอน หาอาหารไปเรื่อยๆ อาศัยอยู่ตามในถ้ำ ต่อมามนุษย์มีพัฒนาการ เข้าสู่ยุคสมัยป่าเถื่อน คือ เริ่มสร้างกระท่อมอยู่อาศัย สร้างด้วยดินหยาบๆ ล่าสัตว์เป็นอาหาร อยู่กัน เป็นกลุ่ม และพัฒนาเข้าสู่ยุคสมัยอารยธรรม คือ การเริ่มสร้างสิ่งประดิษฐ์ เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาวุธ ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รู้จักประดิษฐ์อักษร สร้างบ้านเรือนเป็นหลักแหล่ง และในที่สุด ก็ร่วมกัน สร้างสังคมเมือง²

ในยุคโบราณ การลงโทษ เป็นเรื่องของการแก้แค้นตอบแทนระหว่างคู่อริและพรรคพวก หากฝ่ายผู้ถูกทำร้ายหรือผู้เสียหายอ่อนแอกว่า ก็จะเลิกเรื่องราวจะยุติไปเอง แต่ถ้าหากผู้ถูกทำร้าย หรือผู้เสียหายไม่ยอมเลิกเรื่อง ก็จะเกิดการแก้แค้นจองเวรกันยาวนาน ต่อมาเมื่อสังคมมีการปกครอง ที่มีแบบแผน มีระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อห้ามที่มีประสิทธิภาพ รัฐก็เข้ามาไกล่เกลี่ยตัดสินความ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นการยุติการแก้แค้น โดยถือว่าผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรมขึ้นนั้น มิได้ทำความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังทำความเสียหายทำลายความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชนและของสังคมส่วนรวมด้วย จึงต้องเป็นหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาลบ้านเมือง ที่จะต้องเข้ามาปราบปราม จับกุม และตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อให้สังคมปลอดภัย ส่วนวิธีการลงโทษ ก็จะใช้มาตรการรุนแรง ทารุณ เพื่อเป็นการข่มขู่ให้หวาดกลัว เช็ดหลาบ และ ไม่เอาเยี่ยงอย่าง ซึ่งถือเป็นแนวความคิดในการลงโทษที่ยึดถือปฏิบัติสืบมาจนถึงราวศตวรรษที่ 18

---

² ปราณี สิริจันทพันธ์, *อารยธรรมตะวันตก*, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541, หน้า 1-2.

จึงได้มีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงวิธีการลงโทษให้ยุติธรรม และเหมาะสมกับการกระทำและความผิด โดยมีสำนักอาชญาวิทยาต่างๆ ได้เสนอแนวความคิดในการลงโทษไว้มากมาย อันเป็นรากฐานและทำให้เกิดวิวัฒนาการในการลงโทษ และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจนนำไปสู่แนวความคิดและวิธีการลงโทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่พยายามมุ่งเน้นการอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีหลังจากการพ้นโทษ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข³

แนวความคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในยุคโบราณ จึงเป็นลักษณะการมุ่งลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อการแก้แค้นทดแทนการกระทำทางอาญา ที่เป็นการละเมิดอำนาจรัฐมากกว่าที่จะมุ่งไปที่ตัวผู้เสียหาย การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยรัฐ ถือเป็นการขยายให้แก่ผู้เสียหายวิธีการชดเชยค่าเสียหาย มักจะบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยให้แก่รัฐ ความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่ปรากฏเด่นชัดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐ เพิ่งจะเริ่มนำมาใช้เป็นระบบในกระบวนการยุติธรรมเมื่อศตวรรษที่ 20 (ราว ค.ศ.1963-1964)⁴ และจนกระทั่ง กระแสแห่งแนวความคิดสิทธิมนุษยชนแผ่กระจายไปอย่างกว้างขวาง แนวคิดวิธีการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย หรือผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดในคดีอาญา จึงพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

1. วิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม

แนวโน้มนำตามธรรมชาติที่สำคัญของมนุษย์ประการแรก ก็คือ สัญชาตญาณของชีวิตในการรักษาเอาตัวรอด (Conservatio Sui) ด้วยสิ่งนี้ จึงเป็นสิ่งที่กฎหมายจะต้องยอมรับรู้ และเป็นสิ่งที่ให้ความชอบธรรมแก่ การ “ป้องกัน” และกรณี “จำเป็น” ตามกฎหมาย แนวโน้มนำประการที่สอง ก็คือ สัญชาตญาณทางเพศ คือ ความปรารถนาหญิงชายที่ต้องการอยู่ร่วมกัน ฉันทามีภรรยา ต้องการมีครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูผู้สืบสันดาน อันเป็นที่มาของการยอมรับและให้ความคุ้มครองสถาบันครอบครัวในกฎหมาย แนวโน้มนำประการที่สาม ก็คือ ความปรารถนาตามธรรมชาติทางสติปัญญาที่จะแสวงหาสัจธรรม ปรารถนาใคร่รู้เกี่ยวกับพระเจ้า และปรารถนาอยู่ร่วมกันในสังคม

³ ประเทือง ธานีผล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549, หน้า 134.

⁴ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 32.

ดังนั้น มนุษย์จึงมีหน้าที่ตามธรรมชาติในอันที่จะไม่ทำร้ายผู้อื่น และคบค้าสมาคมกับผู้อื่นได้ดี⁵ แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน จากสังคมครอบครัวเป็นสังคมชุมชน จากสังคมชุมชนเป็นสังคมหมู่บ้าน จากสังคมเล็กๆ ขยายตัวเป็นสังคมเผ่า สังคมรัฐ สังคมประเทศ การอยู่ร่วมกันก็อาจก่อให้เกิดข้อพิพาท ความขัดแย้ง หรือเกิดการละเมิดขึ้นได้ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนวุ่นวาย จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อกำหนดความประพฤติของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมนั้น⁶ อย่างไรก็ตาม ปัญหาอาชญากรรมก็ยังคงเป็นปรากฏการณ์หนึ่งทางสังคมของทุกสังคม ทุกประเทศ โดยมีวิวัฒนาการตามสังคมมนุษย์ไปด้วย จากอาชญากรรมพื้นฐานพัฒนาเป็นอาชญากรรมองค์การ พัฒนาเป็นอาชญากรรมคอปกขาว เป็นต้น โดยเฉพาะอาชญากรรมคอปกขาว ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่ว่าจะในวงราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน และได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปในทางไม่ชอบ อาชญากรรมประเภทนี้มีพลังอำนาจในการกระทำกว้างขวาง และก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ควบคุมปราบปรามได้ยาก⁷ และมีการพัฒนารูปแบบวิธีการไปตลอดเวลา เช่นกัน ในแต่ละยุคสมัย ก็มีแนวคิดและวิธีการจัดการปัญหาอาชญากรรมวิธีต่างๆ กัน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ ก็คือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

1.1 วิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมของสังคมตะวันตก

ในการวิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมของสังคมตะวันตกนั้น ผู้ศึกษาจะพิจารณาถึงลักษณะการรับรอง หรือคุ้มครองของผู้เสียหายที่ปรากฏในแต่ละยุคสมัย ได้แก่ ยุคโบราณ ยุคการศึกษา เรื่องเหยื่ออาชญากรรม ยุคการทดแทนความเสียหายโดยรัฐ และยุคการให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายในระดับนานาชาติ โดยในแต่ละยุคแต่ละสมัย มีการรับรองและคุ้มครองในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ยุคโบราณ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในยุคแรกนั้น ที่ปรากฏหลักฐาน คือ ในสมัยพระเจ้าฮัมมูราบี (Hammurabi) แห่งอาณาจักรบาบิโลน (Babylon) ลักษณะเป็นแผ่นอิฐบ้าง แท่งศิลาบ้าง มีข้อบัญญัติหรือบทกฎหมาย

⁵ ปรีดี เกษมทรัพย์, *นิติปรัชญา*, (พิมพ์ครั้งที่ 5), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, หน้า 149

⁶ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, *หลักกฎหมายมหาชน*, (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544, หน้า 1.

⁷ ประเทือง ธนียผล, “เรื่องเดิม”, หน้า 12-14

ควบคุมบังคับบัญชา จมอยู่ในกองดินกองทรายบริเวณแผ่นดินใกล้อ่าวเปอร์เซีย รักษาให้คงทน โดยเอาดินเหนียวพอกภายนอกไว้อีกชั้นหนึ่งอย่างมิดชิด มีอายุราว 1900 ปี ก่อนคริสต์ศักราช โดยจารึกเป็นกฎหมายลักษณะต่างๆ แต่ไม่เป็นหมวดหมู่ ถือได้ว่าเป็นประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) เพราะเป็นการรวบรวมที่ดีที่สุดของสมัยห้าพันปีมาแล้ว⁸ ถูกค้นพบ เมื่อปี ค.ศ.1901 หลักการของกฎหมายฮัมมูราบี คือ ระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน (Lex Talionis) มีบทลงโทษที่รุนแรง และกฎหมายดังกล่าว ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อการกระทำผิด ได้แก่ ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดมภ์ และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสะดมภ์สามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าได้ และผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอ นั้น จะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เข้าสู่สูญเสียไป ในกรณีที่มีผู้เสียชีวิตจากอาชญากรรม บทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอ นั้น ชดใช้เงินหนึ่งหรือยี่สิบมินา (Mena) ให้แก่ทายาทของผู้เสียชีวิตด้วย⁹

กฎหมายสิบสองโต๊ะ หรือกฎหมายโต๊ะทองแดง เป็นกฎหมายของชาวโรมัน ซึ่งจัดทำขึ้นเมื่อประมาณสองพันกว่าปีมาแล้ว คือ ก่อนคริสต์ศักราชกว่า 400 หรือ ราวๆ 450 ปี โดยมีจารึกลงบนโต๊ะทองแดง กฎหมายสิบสองโต๊ะนี้ มิได้จารึกขึ้นในคราวเดียวกัน กล่าวคือ ชั้นแรกทำขึ้นสิบโต๊ะ ตั้งโฆษณาไว้ให้ประชาชนได้อ่านโดยทั่วกันที่รัฐสภา (แต่สถานที่ที่เหมาะสมที่สุด ควรจะเป็นโบสถ์วิหารทางศาสนา ซึ่งบุคคลต่างไปประกอบศาสนกิจกันเนื่องนิตย์) ต่อมาปรากฏว่า บทบัญญัติกฎหมายไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงจัดทำเพิ่มเติมอีกสองโต๊ะในปีต่อมา รวมเป็นสิบสองโต๊ะ โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม จารึกลงบนโต๊ะที่ 8 ว่าด้วยละเมิด สรุปความ ได้ ดังนี้¹⁰

- (2) ผู้ใดทำให้เขาขาดแล้วไม่ยอมให้ค่าทำขวัญ เขาจะทำให้ผู้นั้นขาดหักบ้างก็ได้ (เจตนาในทางอาญา)
- (3) ผู้ใดทำให้เขากระดูกหัก ให้ใช้ค่าปรับ 300 แอสเสส ถ้าเป็นทาส ให้ได้รับค่าปรับ 150 แอสเสส (อันตรายสาหัส)
- (4) ทำให้บาดเจ็บให้ปรับ 25 แอสเสส (ไม่ถึงกับสาหัส ปรับเล็กน้อย)

⁸ สุทธิวาทีนฤพุมิต, หลวง, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย ชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512-2513, (พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516, หน้า 24-26

⁹ ประธาน วัฒนวานิชย์, “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ” วารสารนิติศาสตร์, 12 (1524): 73.

¹⁰ สุทธิวาทีนฤพุมิต, หลวง, “เรื่องเดิม”, หน้า 77-96

(5) ทำให้เสียหายโดยอุบัติเหตุ ก็ต้องทำขวัญเขาเหมือนกัน (เหตุที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดหมาย)

ตามบทบัญญัติดังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้ว แม้จะเป็นเรื่องละเมิดหรือเรื่อง ในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ของไทยในปัจจุบัน แต่ในสมัยโรมัน มิได้ ถือเป็นทางสินไหมทดแทน แต่เป็นเจตนาในทางอาญา เพราะหากกรณีเป็นประมาทหรืออุบัติเหตุ บกอื่น ก็มีเขียนไว้ชัดแล้ว สาเหตุที่อยู่ในหมวดละเมิด (โต๊ะ 8) เนื่องจากเป็นคดีอาญากับคดีแพ่ง ปนกันอยู่ หรือเรียกอีกอย่างว่า อาญาสินไหม และกฎหมายโรมันกำหนดให้ใช้ค่าปรับไว้ตายตัว ตาม (3) คือ ให้ใช้ค่าปรับ 300 แอสเสส ถ้าเป็นทาสให้ได้ค่าปรับ 150 แอสเสส หากกรณีไม่ได้ กำหนดลงไว้ ศาลก็ต้องใช้ดุลพินิจ ส่วนปัญหาคำว่า “ให้ใช้ค่าปรับ” นั้น ถ้าเป็นสมัยปัจจุบัน ก็เป็น โทษทางอาญา แต่กฎหมายโรมัน เมื่ออ่านหลายๆ มาตราแล้ว จึงจะวินิจฉัย เช่น เมื่ออ่านคำว่า “ค่าทำขวัญ” ใน (2) กับ (5) แล้ว ก็จะวินิจฉัยได้ว่า “ปรับ” ตามหมวด (โต๊ะ 8) หากโทษหลวงไม่ และเพราะบทบัญญัติมีคำว่า “ให้ใช้” ไม่ใช่เสียค่าปรับหรือปรับเป็นพินัย และว่าถ้าเป็นทาสให้ได้รับ ค่าปรับ หมายความว่า ทาสรับเอาไป จึงวินิจฉัยได้ว่า “ให้ผู้เสียหายรับค่าทำขวัญไป”

จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายโรมัน ได้มีการบัญญัติถึงความรับผิดชอบ ของผู้กระทำความผิดที่มีต่อผู้เสียหาย โดยกำหนดให้ใช้เงินค่าปรับแก่ผู้เสียหายเป็นค่าทำขวัญ

1.1.2 ยุคการศึกษาเรื่องเหยื่ออาชญากรรม (Victimology)

การศึกษาเรื่องเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) เป็นการศึกษาที่ได้พัฒนา มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1930 โดยได้มีการรวบรวมข้อที่น่าสนใจหลายๆ ด้าน รวมทั้งประเด็นข้อถกเถียง ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับเรื่องเหยื่ออาชญากรรม เช่น การศึกษาลักษณะของเหยื่ออาชญากรรม ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับผู้กระทำความผิด แนวโน้มที่บุคคลจะกลายเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น เหยื่อมีส่วนร่วมในการช่วยทำให้เกิดอาชญากรรม การสำรวจการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อนำมาแก้ไขสถิติคดีอาชญากรรมให้ถูกต้อง บทบาทของเหยื่อในการฟ้องร้องผู้กระทำความผิด การปกป้องคุ้มครองเหยื่อระหว่างฟ้องร้องและการคุ้มครองเหยื่อหลังจากคดีสิ้นสุดลง ตลอดจน การชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อ การศึกษาถึงการตกเป็นเหยื่อของระบบงานยุติธรรม ความรับผิดชอบ ในการชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่อ โดยหน่วยงานรัฐบาล หรือโดยผู้กระทำความผิดตลอดจนศึกษา ถึงปฏิกิริยาของบุคคลอื่นที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม (โดยเฉพาะในกรณีเหยื่อจากการถูกข่มขืน) เช่น เพื่อน เพื่อนบ้าน บุคคลในครอบครัว เป็นต้น¹¹

¹¹ อฉนพ ชูบำรุง, และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) (นครปฐม: สถาบันพัฒนาสาธารณสุข อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538, หน้า 6.

แนวความคิด เรื่องเหยื่ออาชญากรรม ได้พัฒนาเรื่อยมา จนกลายเป็นวิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม

เหยื่ออาชญากรรม หรืออาชญาวิทยาภาคผู้เสียหาย เป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาวิชาอาชญาวิทยา เป็นการศึกษาวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเหยื่ออาชญากรรม เรียกว่า “ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อ” (Science of the Victim) วิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) นี้ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย หรือผู้ถูกทำร้าย บทบาทของผู้ถูกทำร้าย ความสัมพันธ์ของผู้ถูกทำร้ายกับตัวอาชญากร ความรับผิดชอบของผู้ถูกทำร้ายและอาชญากร สิ่งจูงใจที่ทำให้เกิดอาชญากรรม พฤติกรรมที่เร่งเร้าให้เกิดการกระทำความผิด ตลอดจนอาชญากรรมที่อาชญากรและเหยื่อผู้เสียหายเป็นคนๆ เดียวกัน หรืออาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อรวมทั้งผู้เสียหายที่เป็นบริษัทธุรกิจ องค์กรรัฐวิสาหกิจ¹²

Beniamin Mendelsohn ได้ตั้งชื่อคำว่า Vichimology และศึกษาแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการตกเป็นเหยื่อ กำหนดขอบเขตของคำว่า Victimology ไว้กว้างๆ คือไม่คำนึงถึงเพียงแต่เหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่ศึกษารวมไปถึงเหยื่อที่เป็นผลผลิตจากระบบการเมือง การปกครอง เทคโนโลยี อุบัติเหตุต่างๆ รวมทั้งเหยื่ออาชญากรรม¹³

Hams Von Henting ผู้ที่ถือได้ว่าเป็นผู้วางรากฐานในการศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยา โดยเขียนหนังสือชื่อ The Criminal and His Victim (1948) โดยได้กำหนดขอบเขตของคำว่าเหยื่อวิทยาเฉพาะเหยื่ออาชญากรรม และศึกษาถึงประเภทของเหยื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่อกับอาชญากรรม¹⁴

นักอาชญาวิทยา ได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรม ตามการศึกษา ดังนี้

Beniamin Mendelsohn ได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรม โดยพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดของเหยื่อที่ทำให้เกิดอาชญากรรม ความผิดของเหยื่อเป็นแกนความคิดในการจำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรม นอกจากความผิดของเหยื่อแล้ว Beniamin Mendelsohn ยังได้พิจารณาถึงความไร้เดียงสา หรือความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์ ตลอดจนการไม่รู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดอันนี้ Beniamin Mendelsohn ได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 6 ประเภท คือ¹⁵

¹² ประเทือง ธนิยผล, “เรื่องเดิม”, หน้า 23.

¹³ อัญณพ ชูบำรุง, และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, “เรื่องเดิม”, หน้า 2.

¹⁴ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 3.

¹⁵ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 46.

1) *เหยื่อที่ไร้เดียงสาอย่างยิ่ง (The Completely innocent victim)* เหยื่อชนิดนี้เป็นเหยื่อในอุดมคติ หมายถึง ผู้ที่เป็นเด็ก หรือผู้ที่ประสพความทุกข์จากอาชญากรรม โดยที่ตนเองมิได้มีความตั้งใจให้เกิดขึ้น

2) *เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร (The victim with minor guilty)* และ *เหยื่อที่มีความเขลา (The victim due to his ignorance)* ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่ถูกกระตุ้นให้กระทำในทางที่ผิด และตนเองก็ต้องรับกรรมไปจนตลอดชีวิต

3) *เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร (The victim as guilty as the offender)* และ *เหยื่อที่กระทำด้วยความสมัครใจ (The voluntary victim)* เช่น การฆ่าตัวตายโดยการโยนหัวโยนก้อย ฆ่าตัวตายตามเพื่อนฝูง ถูกฆ่าตายด้วยความปรารถนาของผู้ตายอันเนื่องมาจากโรคร้ายที่ไม่อาจจะรักษาให้หายขาดได้ การฆ่าตัวตายที่กระทำโดยผู้ครองของตนเอง เช่น การกระทำของคู่รักที่จนตรอกหรือหาทางออกไม่ได้

4) *เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร (The victim more guilty than the offender)* แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เหยื่อที่กระตุ้นให้บางคนประกอบอาชญากรรม เช่น แหย่ให้โกรธ เป็นต้น และเหยื่อที่ยั่วหรือยั่ววนใจให้ประกอบอาชญากรรม เช่น หญิงสาวที่ยั่ววนให้ข่มขืนกระทำชำเรา

5) *เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด (The most guilty victim)* และ *เหยื่อที่มีความผิดตามลำพัง (The victim who is guilty alone)* หมายถึง เหยื่อที่มีความก้าวร้าว จึงเป็นผู้ที่ผิดเพียงลำพังในการก่อให้เกิดอาชญากรรม ตัวอย่างเช่น คนที่รังแกคนอื่นจนต้องถูกฆ่าตาย เนื่องจากการป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้าม

6) *เหยื่อปลอม (The Simulating victim)* และ *เหยื่อในฝัน (The imaginary victim)* เป็นพวกที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการบริหารงานยุติธรรม โดยที่คนพวกนี้ มิได้เป็นเหยื่อจริงๆ เช่น พวกเป็นโรคจิตชนิดต่าง ๆ ตลอดทั้งพวกเด็ก ๆ ด้วย

Hans Von Henting ได้แบ่งแยกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมไว้ยึดปัจจัยทางจิต ทางสังคม และลักษณะทางร่างกาย เป็นหลัก ในการกำหนดประเภท และได้ชี้ให้เห็นถึงเหยื่อที่เป็นมาตั้งแต่กำหนดกับเหยื่อที่เกิดขึ้น เพราะสังคมเป็นต้นเหตุ โดยจำแนกประเภทของเหยื่อออกเป็น 13 ประเภท คือ¹⁶

1) *ผู้เยาว์ (The Young)* ผู้เยาว์ เป็นผู้อ่อนแอ และขาดประสบการณ์ ง่ายต่อการถูกทำร้าย ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร และความรู้สึกทางศีลธรรมยังมีไม่มากพอ

¹⁶ อัมณพ ชูบำรุง, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 47-50.

- 2) ผู้หญิง (The Female) ผู้หญิง เป็นประเภทของเหยื่ออาชญากรรมที่มีความอ่อนแออีกพวกหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่ตกเป็นเหยื่อ เพราะต้นทุนราคาของอาชญากร
- 3) คนแก่ (The Old) คนแก่ มักจะตกเป็นเหยื่อเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง
- 4) คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต (The Mentally Defective and Other Menrally Dcranged) คนกลุ่มนี้ จะเป็นกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง เป็นพวกที่อยู่ในฐานะที่เป็นเบี้ยล่างของพวกอาชญากร
- 5) พวกที่อพยพมาจากที่อื่น (The Immigrants) พวกนี้ เป็นพวกที่ง่ายแก่การถูกระทำ เพราะขาดประสบการณ์ มีความขจน ปรับตัวในวัฒนธรรมใหม่ได้ยาก อาจมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือถูกคดโกงจากอาชญากรในรูปแบบต่างๆ
- 6) พวกชนกลุ่มน้อย (The Minorities) ชนกลุ่มน้อย มีฐานะเช่นเดียวกับกับผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ ได้รับความไม่เท่าเทียมกันกับประชาชนส่วนใหญ่ จึงมีโอกาที่จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากร
- 7) คนโง่โดยกำเนิด (The Dull Normal) คนพวกนี้ เกิดมาเพื่อเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยแท้ พฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ คล้ายคลึงกับพฤติกรรมของพวกที่อพยพและพวกชนกลุ่มน้อย
- 8) คนมีใจหดหู่ (The Depressed) กลุ่มนี้ ตกเป็นเหยื่อเพราะภาวะทางจิตใจที่ทัศนคติของคนหดหู่ นั้น มักจะเฉยเมย และยอมจำนน ขาดคุณสมบัติในการต่อสู้ ขาดการต่อต้าน จึงเปิดโอกาสให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย คนหดหู่มักจะอ่อนแอ ทั้งในแง่ร่างกายและในแง่จิตใจ
- 9) คนโลภ (The Acquisitive) พวกนี้ จัดเป็นเหยื่ออาชญากรรมชั้นเลิศอีกพวกหนึ่ง เพราะคนโลภจะทำให้เกิดอาชญากรรม และทำให้เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ด้วย
- 10) คนเสเพล (The Wanton) คนพวกนี้ เป็นเหยื่ออาชญากรรมอีกพวกหนึ่ง แต่ก็ไม่อาจจะให้เหตุผลได้แน่ชัด ไม่ว่าจะมองในแง่กฎหมายหรือในแง่ประเพณีของสังคม
- 11) คนโดดเดี่ยวและคนอกหัก (The Lonesome and The Hearbroken) พวกนี้ ส่วนใหญ่ตกเป็นเหยื่อเพราะเพื่อความสุขและการเป็นเพื่อนร่วมทาง ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อของการโจรกรรม การฉ้อโกง และการข่มขู่เอาเงิน
- 12) คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน (The Tormentor) ลักษณะของเหยื่อประเภทนี้ ก็คือ การขาดความมีไหวพริบอย่างคนธรรมดาสามัญ เป็นพวกที่ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดได้ ตกเป็นเหยื่อในบรรยากาศของความตึงเครียดที่เขาก่อขึ้นด้วยตนเอง
- 13) คนที่ถูกตัดโอกาส ถูกละเลย และต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี (The Blocked Exempted} and Fihting) เหยื่อประเภทที่ถูกตัดโอกาส ก็คือ บุคคลซึ่งอยู่ในสถานการณ์ที่ประสบ

ความสูญเสีย ไม่อาจจะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต่อสู้ เช่น นายธนาคารที่เงินขาดมือ ก็หาทางโอนเงิน เพื่อจะช่วยตนเองให้ปลอดภัย เหตุนี้ประเภทนี้ ไม่ง่ายที่จะตกเป็นเหยื่อล่อของผู้อื่น ความจริงแล้ว เหตุที่ต่อสู้กลับนี้ น่าจะตัดออกจากประเภทของเหยื่อได้ เพราะการต่อสู้กลับ หมายถึง การต่อต้าน หรือขจัดคืน เหตุนี้ประเภทนี้ จึงไม่น่าจะจัดเข้าประเภทใดได้

การศึกษาเรื่องเหยื่ออาชญากรรม ได้ก้าวหน้าจนพัฒนาเข้าสู่ระดับการประชุม ระหว่างประเทศ โดยมีการประชุมทางวิชาการว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมขึ้นเป็นครั้งแรก ณ กรุง Jerusalem ประเทศอิสราเอล ในปี ค.ศ.1973 ทำให้วิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมเป็นที่ยอมรับ ในระดับระหว่างประเทศ ต่อมา ในเดือนกรกฎาคมปี ค.ศ.1975 มีการจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศ เกี่ยวกับวิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (The International Study Institute on Victimology) ณ เมือง Bellagio ประเทศอิตาลี และในเดือนกันยายนปี ค.ศ.1976 มีการประชุมระหว่างประเทศในสาขาวิชานี้ อีกเป็นครั้งที่สอง ณ เมือง Boston ประเทศสหรัฐอเมริกา และในปี ค.ศ.1979 ได้จัดตั้ง The World Society of Victimology และในปี ค.ศ.1981 องค์การเหยื่อแห่งชาติได้ก่อตั้งขึ้น ในปี ค.ศ.1984 สมาชิกของ The World Society of Victimology ได้มีการพบปะกันและผลักดันให้สหประชาชาติ มีการจัดประชุมระหว่างประเทศในการรณรงค์ปกป้องคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม จนล่วงมาถึงปี ค.ศ.1985 ก็ได้มีการหยิบยกเรื่องเหยื่ออาชญากรรมเข้าสู่การประชุมนานาชาติ ณ เมืองมิลาน ประเทศอิตาลี อีกครั้งหนึ่ง และมหาวิทยาลัยต่างๆ หลายแห่ง ได้เปิดสอนสาขาวิชานี้ และในปี ค.ศ.1991 คณะนิติศาสตร์และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกับ World Society of Victimology ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยเหยื่อวิทยาและสิทธิของเหยื่อขึ้น ที่ประเทศไทย โดยมีนักวิชาการจากต่างประเทศเข้าร่วมประชุมด้วยหลายประเทศ จนถึงปัจจุบัน The World Society of Victimology ก็ได้มีการจัดประชุมวิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง ตลอดมา¹⁷

1.1.3 ยุคการทดแทนความเสียหายโดยรัฐ

การทดแทนความเสียหายโดยรัฐให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้น มีมานานแล้ว ตั้งแต่ยุคโบราณ ต่อมาเมื่อมีความรุ่งเรืองในทางอำนาจของผู้ดำรงอยู่ในฐานะ ผู้ปกครองบ้านเมือง มีผลทำให้เกิดความเสื่อมในเรื่องการทดแทนความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้ปกครองบ้านเมืองได้ยึดเอาความรับผิดชอบในการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย

¹⁷ อรรถพร ชูบำรุง, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 8-9

ของปัจเจกชน มีการนำระบบการปรับมาใช้แทนการทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม
เงินค่าปรับ ก็ตกแก่รัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมือง แทนที่จะตกแก่เหยื่ออาชญากรรม¹⁸

ความพยายามที่จะนำระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา
โดยรัฐกลับมาใช้อีกครั้ง หลังจากการชดใช้ค่าเสียหายถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐนั้น ในปี
ค.ศ.1847 Bonneville de Marsangey ได้วางแผนที่จะนำการชดใช้กลับมาใช้ ต่อมาการประชุมของ
Several International Prisoner Penitentiary Congresses พยายามก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายอีกครั้ง
ในปี ค.ศ.1878 การประชุมราชทัณฑ์ระหว่างประเทศที่สต็อกโฮล์ม Sir George Amey หัวหน้าศาล
ยุติธรรมของนิวซีแลนด์ และ William Tallack ได้แสดงเจตนาที่จะนำการชดใช้แบบเก่ามาใช้
Garofalo นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี ได้ยกปัญหานี้ ในการประชุมที่โรมเมื่อปี ค.ศ.1885 และการชดใช้
ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นที่ถกเถียงในการประชุมที่ St.Perersbury ในปี ค.ศ.1890
และอีกครั้งที่ Christiania ในปี ค.ศ. 1891 ซึ่งได้สรุปว่า¹⁹

- 1) กฎหมายปัจจุบัน ไม่ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหาย
ของผู้ได้รับความเสียหาย
- 2) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชย
- 3) รายได้ของนักโทษที่สะสมในระหว่างจำคุก อาจเป็นประโยชน์สำหรับ
เป้าหมายนี้

หลังจากนั้น ก็มีการประชุมที่ปารีส เมื่อปี ค.ศ.1895 และกรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี
ค.ศ.1900 แต่ก็ยังไม่มีข้อสรุปที่สำคัญ จนกระทั่งในราวปี ค.ศ.1940-1950 ความสนใจต่อผู้เสียหาย
ได้พัฒนาสูงขึ้นด้วยผลงานของ Hans Von Henting ในหนังสือ The Criminal and His Victim
จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยล ในปี ค.ศ.1948 ผู้เสียหายได้รับการศึกษามากขึ้น นักอาชญาวิทยา
ได้เริ่มมองเห็นว่า ผู้เสียหายก็มีบทบาทอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดอาชญากรรม และได้กำเนิดวิชาที่เรียกว่า
“ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology) และนอกจากนี้ ยังเห็นว่า
การชดใช้เป็น การแก้แค้นอย่างมีเหตุมีผลที่จะทำให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบในหน้าที่ของตน

ความคิดในการชดใช้ค่าเสียหาย ได้เกิดขึ้นอีกครั้งในกลางศตวรรษที่ 20
ในปี ค.ศ.1950 ได้มีการเรียกร้องระบบการชดใช้ของรัฐอังกฤษ Margery Fry เป็นคนแรกที่ทำให้
เกิดความสนใจ และเรียกร้องให้ยอมรับความคิดจากบทความ Justice for Victims ที่แสดงให้เห็นถึง

¹⁸ อัมณพ ชูบำรุง, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 121-122.

¹⁹ อัญชติ ฉายสุวรรณ, “การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ”, (วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534, หน้า 77.

ความบกพร่องของระบบการชดเชยความเสียหายที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่ง ต้องดาบอด เพราะผลของอาชญากรรม และได้รับค่าทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลได้สั่งให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคน ผ่อนชำระให้อาติศย์ละ 5 ชิลลิง ผู้เสียหายต้องมีชีวิตถึง 442 ปี จึงจะได้รับค่าชดเชยครบ ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสภาผู้แทนราษฎร ความคิดนี้เกิดขึ้นโดยพลันในอเมริกาในบทความ Round Table ที่วิจารณ์โครงการของอังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐจีน โดยค้านว่า เป็นการละทิ้ง ความรับผิดชอบของบุคคล เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมทางสังคมวิทยา (Sociological decadence) รวมทั้งรายงาน white paper เรื่อง Penal Practice in a Changing Society ต่อรัฐสภาอังกฤษ เมื่อ ค.ศ.1959 ว่าถ้าให้ชดเชยแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ ก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มีผู้กระทำผิดโดยสังคม ได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้ง จนปี ค.ศ.1964 อังกฤษร่วมกับสก๊อตแลนด์ เสนอกฎหมาย โดยใช้ชื่อว่า Compensation for Victims of crimes of Violence จนวันที่ 1 สิงหาคม 1964 รัฐบาลได้เสนอให้มีการทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board) ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย นิวซีแลนด์ ก็ได้เสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐ ในปี ค.ศ.1963 และมีการแต่งตั้ง Crimes Compensation Tribunal ในวันที่ 1 มกราคม 1964²⁰

ในปี ค.ศ.1964 ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญา จึงแยกให้เห็นชัดเจนในการทดแทน โดยรัฐ (Compensation) กับ การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)²¹

1.1.4 ยุคการให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายในระดับนานาชาติ

จากการศึกษาของ Bonneville de Marsangey และ Hans Von Henting ในราวทศวรรษ 1940 ปัญหาของเหยื่ออาชญากรรมต้องเผชิญหน้ากับปัญหาในสังคมและในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับความสนใจมากขึ้น เหยื่ออาชญากรรมจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาของการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ไม่ตอบสนองต่อเหยื่ออาชญากรรมของตำรวจ อัยการ และศาล เหยื่ออาชญากรรมจึงต้องเจ็บปวดเป็นครั้งที่สอง เป็นการซ้ำเติมความเสียหายที่ได้รับจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น นานาชาติจึงได้หันมาสนใจเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญากันมากขึ้น มีการจัดประชุมเชิงวิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา องค์การระหว่างประเทศ เริ่มดำเนินการเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยในปี ค.ศ.1985 มีการประชุม ครองเกรส สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United

²⁰ อัญชลี ฉายสุวรรณ, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 78.

²¹ อัญชลี ฉายสุวรรณ, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 79

Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ 7 ณ นครมิถิลา น อิตาลี ในการประชุมครั้งนี้ ได้กล่าวถึง เรื่องของเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวาง และได้มีการประกาศ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ ผู้ได้รับความเสียหายจาก อาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) และ The European forum for Victim Services ได้ออกแถลงการณ์ ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม 3 ฉบับ คือ

ปี ค.ศ.1996 ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา (Statement of victims' rights in the process of criminal justice)

ปี ค.ศ.1997 ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิทางสังคมของเหยื่ออาชญากรรม (Statement of victim in social right)

ปี ค.ศ.1998 ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่าด้วย มาตรฐานการให้บริการ (Statement of victim right to Standards of Service) เพื่อให้ประเทศสมาชิก นำหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ที่กำหนดโดยที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศ ไปสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือ เหยื่ออาชญากรรมในนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภาคพื้นยุโรป และสหรัฐอเมริกา มีการตื่นตัวอย่างมาก ดังนั้น ความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ มีการ ออกกฎหมายทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐในหลายประเทศ และพัฒนาระบบคุ้มครอง เหยื่ออาชญากรรมในหลายรูปแบบให้กว้างขวางขึ้น โปรแกรมให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ถูกจัดให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม ระบบการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ได้รับความ พัฒนาขึ้น ตามศักยภาพของในแต่ละประเทศ เพราะการจัดบริการให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก

1.2 วิวัฒนาการของแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมของ สังกมไทย

ในการศึกษาวิวัฒนาการแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการ ยุติธรรมของสังคมไทยนั้น ผู้ศึกษาจะพิจารณาถึงลักษณะการรับรอง หรือคุ้มครองสิทธิของราษฎร เท่าที่ปรากฏในแต่ละยุคสมัย โดยจะขอแบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 สมัย ได้แก่ ยุคสมัยสุโขทัย ยุคสมัยอยุธยา ยุคสมัย 3 รัชกาลแรกแห่งกรุงรัตน โกสินทร์ ยุคสมัยแห่งการปฏิรูป ซึ่งรวมเอาสมัย รัชกาลที่ 4 และต้นรัชกาลที่ 5 เข้าไว้ด้วยกัน และยุคสมัยปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นสมัยแห่งการประมวล กฎหมาย

1.2.1 ยุคสมัยสุโขทัย

ในระยะก่อนเริ่มต้นอาณาจักรสุโขทัย ในปี พ.ศ.1881 (ค.ศ.1238) ระบบการเมืองและกฎหมายในประเทศไทย ก่อนข้างจะสับสน จุดเริ่มต้นและวิวัฒนาการของการบริหารราชการแผ่นดิน โดยรัฐบาลเกือบจะไม่เป็นที่ทราบกัน เนื่องจากการขาดแคลนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จนกระทั่งมีการค้นพบศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ซึ่งจารึกบทบัญญัติบางส่วนไว้ ทำให้เชื่อว่า การเมืองการปกครองและกฎหมายในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นในระหว่างรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช²² โดยในหลักศิลาจารึก มีข้อความว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ นั้นมักจะกล่าวถึงเจ้าขุนบ่ไร่ไฟรฟ้าหน้าปาก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มักจะกล่าวถึงเจ้าขุนบ่ไร่ไฟรฟ้าหน้าปากอันนั้นแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ”²³ จากจารึกดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในสมัยนั้น พระมหากษัตริย์เปิดโอกาสให้ราษฎรมาสั่งกระดิ่งร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง โดยเสด็จออกประทับเหนือพระแท่น มนังคศิลา เพื่อขอร้องทุกข์ของราษฎรด้วยพระองค์เอง

การรับรองและคุ้มครองสิทธิทางอาญาที่เห็นเด่นชัด ได้แก่

ด้านการอำนวยความสะดวก ได้จารึกว่า “ไฟรฟ้าลูกเจ้าลูกขุนคิดแลคิดผูก แสกกว้างกันสวนคูแท้แลจึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน เห็นข้าว่าทอนบ่อใครเงินเห็น สั้นทอนบ่อใครเดือด” เป็นการกำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้พิพากษาที่จะต้องตัดสินความอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่เข้าข้างหรือลำเอียงต่อผู้ทุจริต และมีหน้าที่ละเว้นจากการยินดียอกได้ใจของเขา และต้องไม่โลกเห็นแก่ลาภสักการะ

การปฏิบัติต่อเชลยศึก ได้จารึกว่า “ได้ข้าเสือกข้าเสือก บ่ฆ่าบ่ตี” เป็นการวางแนวทางของผู้ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการทำศึกที่จะต้องไม่ปฏิบัติต่อผู้เป็นเชลยเกินเลยกว่าขอบเขต คือ เมื่อแพ้ถูกจับ ได้ก็จะต้องดูแลให้มีมนุษยธรรมพอสมควร และกำหนดหน้าที่ไว้ด้วยว่า ไม่ให้ฆ่าไม่ให้ตี นับเป็นกฎหมายมนุษยธรรมที่ให้การคุ้มครองเชลยศึกและผู้ลี้ภัยเป็นหลักการที่ทันสมัยตรงกับสนธิสัญญาที่กรุงเจนีวา ค.ศ.1949 หากแต่ประเทศไทยได้รับรองไว้ก่อนแล้ว

²² โทศล โสภาคย์วิจิตร, “ความหมายของสิทธิมนุษยชนและความเหมาะสมในการบังคับใช้อนุสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย”, วารสารกฎหมาย 8 (ตุลาคม 2526) : 85-87. อ้างใน รัชนิกร โชติชัยสถิต, “กลไกระดับชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, หน้า 14-15.

²³ รัชนิกร โชติชัยสถิต, “กลไกระดับชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, หน้า 15.

ในสมัยกรุงสุโขทัย มีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ เป็นสังคมที่ไม่มีข้าทาส เพราะการบริหารราชการแผ่นดินเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก กล่าวคือ กษัตริย์เป็นผู้นำ แต่ผู้ใต้ของประชาราษฎรทั้งปวง ประชากรมีฐานะเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง มีการกล่าวอ้างเสมอว่า หลักศิลาจารึกซึ่งกำหนดขึ้น โดยพระบรมราชโองการของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นเสมือนศาสน์รับรองสิทธิ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย และอาจเทียบได้กับกฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) แต่เอกสารทั้งสองฉบับนี้มีกำหนดโดยวิถีทางที่แตกต่างกัน โดยกษัตริย์เองเป็นผู้ริเริ่มให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ต่างๆ ไว้บนศิลาจารึก ส่วนแมกนาคาร์ตานั้น ได้มาจากการเรียกร้องของพวกขุนนางที่ถูกกษัตริย์กดขี่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากโครงสร้างของสังคมไทย มีลักษณะกลมเกลียว มีจารีตประเพณีเป็นเครื่องตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล ไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกระหว่างฝ่ายปกครอง และฝ่ายตุลาการอย่างเด็ดขาด จึงกล่าวได้ว่าในสมัยสุโขทัย กษัตริย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับคำเรียกร้องเรียนและแก้ไขปัญหาของประชาชนด้วยตนเองนั้น เปรียบเสมือนเป็นกลไกนอกระบบ อันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ซึ่งประสิทธิภาพของกลไกนี้ อาจมีจุดอ่อนโดยเฉพาะในแง่ของการเข้าถึงประชาชน อาจมีเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงเท่านั้น ที่จะสามารถมาร้องเรียนต่อกษัตริย์ได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง การดำเนินการของกลไกนี้ น่าจะมีประสิทธิภาพมากพอสมควร โดยเฉพาะผลการพิจารณาตามคำร้องเรียน เพราะกษัตริย์ย่อมอยู่ในฐานะที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่น การสั่งการใดๆ ของกษัตริย์ย่อมจะบังเกิดผลได้ไม่ยากนัก

1.2.2 ยุคสมัยอยุธยา²⁴

นับแต่ที่ได้มีการก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา ในปี ค.ศ.1360 (พ.ศ.1903) ก็ได้มีการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การบริหารราชการแผ่นดินมีรูปแบบมาจากขอม ซึ่งรับเอาแนวความคิดลัทธิเทวธิปไตยจากอินเดีย ในระหว่างที่ลัทธิฮินดูแผ่ขยายเข้ามามีอิทธิพลในคาบสมุทรอินโดจีน ซึ่งถือว่ากษัตริย์ คือ สมมุติเทพอยู่ในสถานะของพระศิวะหรือพระวิษณุทรงเป็นทั้งเจ้าชีวิตและเจ้าแผ่นดิน และแนวคิดนี้ได้กลายเป็นหลักกฎหมายที่ใช้บังคับในบ้านเมืองหลายศตวรรษ อันเป็นต้นกำเนิดของระบบ “ศักดินา” ซึ่งไม่เคยมีในสมัยสุโขทัย นับเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม คือ พ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย มาเป็นเรื่องระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ในสมัยอยุธยา

²⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และกรรณิกา จรรย์แสง, ร.แลงกาด์ กับไทยศึกษา: รวมบทความแปล และบทความศึกษาผลงาน, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, หน้า 157-173

ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ในสมัยอยุธยาเป็นราชธานีกว่า 4 ศตวรรษ มีการพัฒนากฎหมายระบบบริหารราชการแผ่นดิน หรือกฎหมายมหาชนจนกลายเป็นสถาบันที่เข้มแข็ง และให้ความคุ้มครองสิทธิของเอกชนจากการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมของเหล่าเสนาบดี ขุนทหาร ข้าราชการ โดยมีบทบัญญัติลงโทษสถานหนักแก่ข้าราชการ ผู้ที่อ้างพระบรมราชโองการและใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายในทางที่ผิด

ในแง่ของสิทธิส่วนบุคคลนั้น ในสมัยก่อนสังคมไทยทั่วไป มิได้มีการตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลมากนัก อาจเป็นเพราะประชาชนมิเคยถูกกษัตริย์กดขี่ข่มเหง หรือโดยธรรมชาตินิสัยคนไทยค่อนข้างอ่อนน้อมเกินกว่าจะคิดล้มล้างหรือต่อสู้ผู้ปกครองและความอ่อนน้อมนี้ อาจมีต้นกำเนิดมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกัน ตามแนวความคิดศาสนาฮินดู ในเรื่องการกลับชาติมาเกิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของสังคมที่มีลำดับชั้น

กล่าวได้ว่าแนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ได้พัฒนามาสู่การรับรองสิทธิของประชาชนไว้ในบทบัญญัติทั้งหลาย ซึ่งส่วนมากบัญญัติและประกาศใช้โดยผู้ปกครอง โดยไม่ได้รับความเห็นชอบของราษฎร เนื่องจากราษฎรไม่มีสิทธิมีเสียงแต่อย่างใด ประกอบกับนิสัยของประชาชนสมัยนั้น ต่างยอมรับกฎหมายเหล่านั้น โดยคุณุฎี และได้มีการพัฒนากลไก เพื่อทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิจากที่กษัตริย์เคยทำหน้าที่เป็นกลไกเอง มาเป็นการก่อตั้งระบบบริหารราชการแผ่นดิน โดยกษัตริย์มอบหมายให้เสนาบดีและข้าราชการทำหน้าที่เป็นกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนแทน ซึ่งนับว่าเป็นกลไกของฝ่ายบริหารซึ่งอาจมีข้อถกเถียงในเรื่องความเป็นเรื่องความเป็นกลางและความเป็นอิสระของกลไก แต่อาจเป็นผลดีในแง่ของการบังคับการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย เพราะเป็นคำสั่งที่ฝ่ายบริหารมีต่อฝ่ายบริหารด้วยกัน ซึ่งอาจให้คุณให้โทษได้ จึงน่าจะบังคับการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อสังเกตว่าการที่ประชาชนยอมรับความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจปกครองและผู้อยู่ในอำนาจปกครอง ก็อาจส่งผลให้ประชาชนส่วนมากอาจยอมรับการกระทำทุกอย่างของฝ่ายปกครองซึ่งบางครั้งอาจเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่กล้าใช้สิทธิเรียกร้องผ่านทางกลไกดังกล่าว

จากการศึกษากฎหมายในสมัยอยุธยา ปรากฏกฎหมายเป็นสองลักษณะ คือ นอกจากจะมีกฎหมายความรับผิดชอบร่วมกันทั้งครอบครัวและทั้งหมู่เหล่าแล้ว ยังพบกฎหมายความรับผิดชอบกันอีกลักษณะหนึ่ง อันจะตกแก่บุคคลผู้อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันกับที่ซึ่งได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เช่น มาตรา 38 ของพระไอยการลักษณะโจร ซึ่งเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงความรับผิดชอบกัน ทั้งครอบครัวและทั้งหมู่เหล่าได้กล่าวความเรื่องนี้ไว้ว่า

“บุคคลในครอบครัวเหล่านี้ จะต้องร่วมมือในการค้นหาและทำทุกวิถีทาง เพื่อให้มีการจับกุมผู้กระทำความผิด หากในการสอบปากคำดังกล่าว ญาติ ผู้เกี่ยวข้องข้างต้นแจ้งว่า

ไม่รู้ว่ามีผู้กระทำความผิดหนีไปไหน บุคคลเหล่านี้ จะต้องจัดหาหลักประกัน และจัดทำค้ำประกันเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงความบริสุทธิ์ของตน หากหลังจากนั้น ปรากฏว่าเป็นผู้สมรู้เป็นใจกับขโมยหรือเป็นผู้รับทราบเรื่องสถานที่ ซึ่งขโมยหลบหนีไปอยู่ ญาติผู้เกี่ยวข้องนั้น จะเป็นผู้กระทำความผิดฐานเป็นผู้ซ่อนเร้น และจะต้องรับโทษและต้องทดแทนความเสียหายเช่นเดียวกับขโมย

หากบุคคลดังกล่าวยังคงยืนยันว่า ไม่ได้เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับขโมย และไม่รู้เรื่องสถานที่ซึ่งขโมยหลบหนีไปจริงๆ กฎหมายกำหนดให้มีการควบคุมตัวเฉพาะญาติที่ใกล้ชิดที่สุด กล่าวคือ พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก และภรรยาของผู้กระทำความผิดไว้ในคุก จนกว่าจะมีการจับกุมผู้กระทำความผิดได้ และในที่สุดหากไม่สามารถจับขโมยนั้นได้ ญาติที่ถูกคุมขังไว้ต้องชดใช้เงินตามมูลค่าของวัตถุที่ถูกขโมยไป โดยไม่ต้องจ่ายค่าทดแทน หรือเบี้ยปรับ”

เมื่อเวลาผ่านไปความรับผิดชอบดังกล่าวมีความชัดเจนและสำคัญยิ่งขึ้น จากความรับผิดชอบร่วมกันในกลุ่มที่ถือตามท้องที่บริเวณเดียวกัน ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของกฎหมายลักษณะโจร 5 เส้น (คือระยะ 200 เมตร) จากสถานที่ที่เกิดการปล้นทรัพย์

1.2.3 ยุคสมัย 3 ราชอาณาจักรแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น คือ นายบุญศรี (ช่างตีเหล็ก) ได้ร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษม (ผู้พิพากษา) และนายราชาอรอด (ผู้) ว่า ภรรยาของตน (อำแดงป้อม) นอกจากจะทำชู้กับนายราชาอรอดแล้วยังมาฟ้องหาย นายบุญศรี ไม่ยอมหย่า พระเกษมนอกจากจะไม่พิจารณาตามคำให้การของนายบุญศรีแล้ว ยังพุดจาตะโลมอำแดงป้อม พิจารณาไม่เป็นธรรมเข้าด้วยอำแดงป้อม คัดข้อความให้ลูกขุนสานหลวงปลุกษาว่า เป็นหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผิวเมียกัน ตามกฎหมาย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงทราบความ มีพระบรมราชวินิจฉัยว่า คำตัดสินดังกล่าวไม่เป็นธรรม ทั้งทรงประหลาดพระราชหฤทัยในกรณีที่กฎหมายยอมให้หญิงผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากการหย่า (ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งของการปันทรัพย์สินของคู่สมรสในขณะที่ความผิดกรณีมีชู้ นอกจากจะต้องเสียค่าสินไหมแล้ว ยังมีโทษให้รับทรัพย์ทั้งหมดของฝ่ายหญิงเป็นสมบัติของฝ่ายชายด้วย (โปรดดูพระไอยการลักษณะผิวเมียบทที่ 10) พระองค์จึงทรงประหลาดพระราชหฤทัยว่าต้นฉบับกฎหมายที่คณะลูกขุนใช้ประกอบการพิจารณานั้น อาจมีข้อความผิดพลาด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลังนำความในบทบัญญัติที่คณะลูกขุนอ้างเป็นเหตุผลในการวินิจฉัยคดีนั้น ไปตรวจสอบกับข้อความในต้นฉบับซึ่งรักษาไว้อีก 2 แห่ง คือ ที่หอหลวง และที่ตำรับหนังสือข้างที่ การตรวจสอบพบว่าเนื้อความต้องตรงกัน โดยตรวจสอบกฎหมายได้ความว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่าท่านว่าหญิงหย่าชายได้” พระองค์ทรงเห็นว่า พระราชกำหนดพระอัยการนั้น พันเพื่อน วิปริตผิดซ้ำต่างกันไป อันเป็นมาด้วยคนอัน โลกหลงหาความละเอียดแก่บาป

มิได้ คัดแปลงแต่งความชอบใจไว้ให้เอื้อประโยชน์แก่ตน พินาศทำให้เสียความยุติธรรมสำหรับแผ่นดิน ดังนั้น จึงมีพระบรมราชวินิจฉัยให้มีการชำระสะสางบรรดากฎหมายทั้งหมดที่มีอยู่เสียทีเดียว นับเป็นตัวอย่างของการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยยึดหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ

ต่อมาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 อธิปไตยในทางตะวันตกของการล่าอาณานิคม ได้เข้ามามีอิทธิพล อันเป็นแรงผลักดันให้ประเทศไทยเริ่มต้องปรับตัวเข้ากับยุคสมัย อันมีการตระหนักถึงเสรีภาพทางการค้า การพาณิชย์กับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ฮอลแลนด์ และฝรั่งเศส ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องทำการปฏิรูปกฎหมายหลายลักษณะ เพราะกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะกฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญา ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าล้าสมัย โหดร้าย ป่าเถื่อน เพราะมีบทลงโทษในลักษณะทรมาน เช่น การเฆี่ยน การตอกเล็บ ตัดแขนขา ไล่ตระกร้อ ใช้ช้างเตะ (การลงโทษเหล่านี้ ถูกยกเลิกในปี พ.ศ.2439)

1.2.4 ยุคสมัยแห่งการปฏิรูป ซึ่งรวมเอาสมัยรัชกาลที่ 4 และต้นรัชกาลที่ 5 เข้าไว้ด้วย

ในปี พ.ศ.2427 ได้มีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจปกครองตามหลักพระมหากษัตริย์ ถือว่าเป็นผู้ปกครองและมีอำนาจปกครองสูงสุด โดยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นพระเจ้าน้องยาเธอ และขุนนางจำนวนหนึ่ง ได้เข้าชื่อกันทำหนังสือกราบบังคมทูลติเตียนระบอบการปกครองและใช้พระราชอำนาจสิทธิขาด ดำเนินการปกครองประเทศในขณะนั้น และท้ายที่สุดได้ขอให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบมีรัฐธรรมนูญ (Constitution) โดยอ้างว่าจะได้เป็นเหมือนเครื่องจักรตัวใหญ่หมุนเครื่องจักรตัวเล็ก ให้เดินไปสะดวก รัฐธรรมนูญนั้น ต้องให้มีมนุษย์มีสุขเสมอกัน ต้องให้ความยุติธรรมแก่ทั้งราษฎรและข้าราชการ ต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ กล่าวได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปกฎหมายตามแบบอย่างตะวันตก ทั้งในเนื้อหา รูปแบบ และนิติวิธีของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง อีกทั้งยังได้มีการจัดตั้งระบบศาลยุติธรรมตามแบบอย่างของตะวันตกเกือบทุกประการ

การชำระกฎหมายใหม่ มีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นประธานและในปี พุทธศักราช 2541 ก็มีการประกาศใช้ “ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา” ในการร่างกฎหมายใหม่นี้ ใช้เวลานานมาก คือ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 7 ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2475 จึงได้ประกาศใช้กฎหมายต่างๆ ได้ค่อนข้างสมบูรณ์

1.2.5 สมัยปัจจุบัน²⁵

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายในประเทศตะวันตก ที่มีแนวคิดในด้านศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน ในสายตาของกฎหมาย หรือที่เรียกกันว่า หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality Before the law) และรับรองความศักดิ์สิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน เรื่องหลักกรรมสิทธิ์ การแสดงเจตนา ส่วนความคิดตามกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญานั้น เกิดจากหลักการที่เจ้าหน้าที่รัฐจะจับกุม ลงโทษบุคคลใด ต้องปรากฏว่า การกระทำของบุคคลนั้น มีกฎหมายบัญญัติชัดแจ้งเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ที่เรียกว่า “ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” และการพิจารณาคดีต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะใช้วิธีจารีตนครบาล โดยการทรมานร่างกายไม่ได้ การพิจารณาต้องเปิดเผยฟังความทุกฝ่าย โดยถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ความผิด จึงจะลงโทษได้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สาเหตุที่ประเทศไทยรับเอากฎหมายสมัยใหม่จากตะวันตก เพราะเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก หากพิจารณาในส่วนที่เป็นหลักการและเนื้อหาของกฎหมายด้วยแล้ว จะพบว่า การรับเอากฎหมายสมัยใหม่จากตะวันตกนั้น เป็นเพราะลักษณะพิเศษ คือ มีการพัฒนามาอย่างเป็นระบบเปลี่ยนด้วยเหตุผล ประการที่สอง คือ ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในการรักษาเอกราชทางศาลของประเทศไทยไว้

2. หลักการพื้นฐานในปัจจุบันของแนวความคิด การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม

ในหัวข้อนี้ จะกล่าวถึงมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ทราบมาตรฐานและหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าในระดับสากลนั้น มีการให้หลักประกันสิทธิแก่ผู้เสียหายไว้อย่างไรบ้าง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันที่มุ่งคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มีสิทธิต่างๆ ตั้งแต่ขั้นจับกุม ก่อนเริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ภายใต้พื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับของสากลรวมทั้งประเทศไทย ในการคำนึงถึงการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องไม่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยการจับกุม คမ်းขัง การตรวจค้นบุคคล ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามหลักในการดำเนินคดีอาญาที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีความผิดตามกฎหมายจริง (The Presumption of Innocent) และ

²⁵ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, หน้า 129-152

หากเกิดกรณีสงสัยก็ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (om dubio reo) ผลที่ตามมา ก็คือ ในระหว่างที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้น ควรมีสติได้เป็นอิสระไม่ต้องถูกควบคุมหรือกักขัง โดยยอมให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างพิจารณาคดี เพื่อให้โอกาสแก่ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี และแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง มีโอกาสเตรียมคดีและปรึกษาหารือกับทนายความ หรือบุคคลที่ตนร้องขอได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการควบคุมผู้ที่มีศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง ให้ความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม และได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ในขณะที่ผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ที่ถูกกลั่น หรือเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีเท่านั้น

2.1 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985²⁶

ปฏิญญานี้ เป็นผลมาจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน อิตาลี ซึ่งได้รับรองโดยที่ประชุมใหญ่ทั่วไป โดยมีมติที่ 40/34 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 มีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้เสียหายในคดีอาญา และเหยื่ออาชญากรรม จะต้องได้รับการยอมรับ และได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยได้กำหนดหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่

2.1.1 ผู้เสียหายจากอาชญากรรม (Victim of crime) และ

2.1.2 ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Victim of abuse of power)

ในการศึกษานี้ จะศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมเท่านั้น โดยในปฏิญญานี้ มีหลักการสำคัญเพื่อเป็นแนวทางให้แก่ประเทศสมาชิกนำไปดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรม ดังนี้

1) ผู้เสียหายจากอาชญากรรมตามปฏิญญานี้ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะในด้านการบาดเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทรมาน อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลจากการกระทำ

²⁶ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, “ผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544, หน้า 84-92

หรือละเว้นการกระทำ ซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญา รวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้การใช้ อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง เป็นความผิดทางอาญาอันกฎหมายของประเทศสมาชิกนั้นๆ

2) การพิจารณาว่าบุคคลใด เป็นผู้เสียหายตามความหมายของปฏิญญานี้

จะไม่คำนึงถึงว่าได้มีการพบหรือจับกุม ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำผิด หรือไม่ และไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย มีความสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้ ในบางกรณี คำว่า ผู้เสียหายยังอาจหมายถึง ครอบครัว หรือทายาทของผู้เสียหาย ตลอดจนบุคคลที่ได้รับ ความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจากอันตราย หรือเข้าป้องกันการทำร้ายนั้นด้วย

3) หลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรม มี 4 ประการ คือ

(1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair treatment) กล่าวคือ

ก. ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (Compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรม และได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Harm) ที่ได้รับ โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ข. ต้องมีกลไกตุลาการ และกลไกการบริหาร ในการส่งเสริมและ สนับสนุน เพื่อให้เหยื่อสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก และสามารถเข้าถึงได้ (Accessible) อีกทั้ง เหยื่อควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผ่านกลไกเหล่านั้น

ค. กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องตอบสนองต่อความต้องการ ของผู้เสียหาย และควรอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย โดย

ก) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes)

ข) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องยอมรับฟังและ พิจารณา เกี่ยวกับทัศนคติและความกังวลใจของผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่กระทบต่อผลประโยชน์ ส่วนบุคคล (Personal Interest) ของผู้เสียหาย โดยปราศจากอคติต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย และสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งนำไปสู่การทำคำพิพากษาอันถึงที่สุดและยุติธรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการจะต้อง รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับคดี เพื่อประสงค์ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับการกระทำความผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายในคดีอาญา

ค) จัดให้มีการช่วยเหลือเหยื่อ (Assistance) ที่เหมาะสมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย

ง) กำหนดมาตรการที่จำเป็น เพื่อลดความไม่สะดวกแก่เหยื่อเพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และให้หลักประกันในความปลอดภัยจากการข่มขู่และการล้างแค้นแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ครอบครัวของเหยื่อ และพยานที่เกี่ยวข้อง

จ) หลีกเลี่ยงความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ในการพิจารณาคดีและการบังคับตามคำสั่ง และคำพิพากษาของศาลในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

ง) ควรมีกลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณี ที่องคมนตรีควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และเอื้อยวแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

(2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยผู้กระทำผิดเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ในการควบคุมผู้กระทำผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะเดียวกันนั้น ก็เป็นการเปิดโอกาสที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายจะได้รับการฟื้นฟู

(3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) ในคดีอาญา โดยทั่วไปแล้ว การได้รับการชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงินเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ ของความช่วยเหลือภายหลังจากที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างการชดเชยและการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ก็คือ การชดเชยความเสียหายไม่จำเป็นว่าจะต้องมีการจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ ในส่วนนี้ หลักเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ คือ หากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดหรือโดยวิธีทางอื่น เต็มจำนวน รัฐต้องพยายามจัดให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่น่าเชื่อว่า

ก. เป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่ ภาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจ อันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาร้ายแรง

ข. ครอบครัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายที่ได้เสียชีวิต หรือต้องตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ อันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักในการให้การชดเชยแก่ผู้เสียหาย ดังที่กล่าวมานั้น รัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาระดับชาติ

(4) การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ (Assistance) การให้ความช่วยเหลือที่สำคัญ คือ การช่วยเหลือทางด้านจิตใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้เสียหาย การให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การได้รับการชดเชยความเสียหาย และการช่วยเหลือปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญา ต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล การช่วยเหลือทางด้านสุขภาพจิตหรือสิ่งของจำเป็นประการอื่นจากรัฐ ท้องถิ่น หรือชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้เสียหายต้องรับรู้ว่าตนเองมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้น นอกจากนี้ ตำรวจและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานบริการด้านสังคมหรือสุขภาพและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพึงได้รับการฝึกอบรม ให้เกิดความตระหนักถึงความต้องการของผู้เสียหาย และเพื่อให้ได้รับทราบแนวทางของการจัดให้ความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสมแก่ ผู้เสียหาย

2.2 แสดงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรป เพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรมแห่งยุโรป ค.ศ.1996²⁷

ในหัวข้อนี้ จะเริ่มทำการศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตามหลักการพื้นฐานสากล

2.2.1 หลักการพื้นฐานสากล

The European Forum จัดตั้งขึ้น เพื่อ

- 1) ส่งเสริมการพัฒนาการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพทั่วยุโรป
- 2) ส่งเสริมการจ่ายค่าชดเชยสำหรับเหยื่ออาชญากรรมทุกรายเท่าเทียมกัน และเป็นธรรมทั่วยุโรป ไม่ว่าเหยื่อจะมีสัญชาติใด
- 3) ส่งเสริมสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในยุโรป ที่เกี่ยวข้องกับการยุติธรรมทางอาญา และหน่วยงานอื่นๆ

ในการจัดทำคำแถลงการณ์ ฉบับนี้ The European Forum ตระหนักและให้ความสำคัญกับ

- 1) ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิของผู้กระทำผิด

²⁷ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, หน้า 21-25

2) ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง

3) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยค่าชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรมร้ายแรง (The European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes)

4) รายงานและคำแนะนำของสภายุโรป เกี่ยวกับสถานภาพของเหยื่ออาชญากรรม ในกรอบของกฎหมาย (The reports and recommendations of the Council of Europe on The Position of the victim in the Framework of Criminal Law)

5) วิธีพิจารณาและความช่วยเหลือเหยื่อ ตลอดจนการคุ้มครองป้องกันการตกเป็นเหยื่อครั้งที่สอง

6) ความสำคัญของงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม และผู้ปฏิบัติงานกับผู้กระทำผิด

ในแถลงการณ์ดังกล่าว The European Forum ได้วางหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

1) หลักการ

(1) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมต้องอยู่ในลำดับเดียวกับสิทธิของจำเลย

(2) กระบวนการจัดการเกี่ยวกับผู้กระทำผิด จะต้องไม่เพิ่มความทุกข์ โศกหรือซ้ำเติมปัญหาของเหยื่ออาชญากรรม

2) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม มีดังนี้

(1) การยอมรับและความตระหนัก โดยเหยื่อมีสิทธิที่จะตระหนักและรับรู้ถึงผลประโยชน์อันชอบธรรม ซึ่งจะต้องได้รับการนำมาพิจารณาในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสอบปากคำเหยื่อและพยานอื่นๆ ในทุกขั้นตอนของการสอบสวน และการสืบพยานของศาล ควรได้รับการนำเสนอด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของปัจเจกชน ควรให้การเอาใจใส่เป็นพิเศษกับเด็ก หรือพยานซึ่งเสียเปรียบทางวุฒิภาวะ เป็นผู้ที่ควรจะถูกสอบปากคำโดยมีผู้ปกครอง ผู้ดูแลหรือผู้ให้การสนับสนุนอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย เป็นความรับผิดชอบของรัฐที่จะประกันว่ามี การดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม

(2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร เหยื่อทุกคนเมื่อรายงานอาชญากรรมแล้วควรจะมีสิทธิรับรู้ความเป็นไปทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคดีของพวกเขา เช่น การจับกุมผู้กระทำผิด ความเห็นของอัยการ วันนัดสืบพยาน การให้ประกัน การตัดสินในชั้นสุดท้าย และคำพิพากษา ให้ปล่อยตัว เหยื่อควรได้รับข้อมูลที่ชัดเจน สำหรับเหยื่อที่เป็นพยาน ให้ข้อมูลทุกอย่างทันทีที่สามารถกระทำได้ มีคำอธิบายที่ชัดเจน ทั้งหมดเกี่ยวกับการพิจารณาที่กำลังดำเนินอยู่ สถานะ

ที่พวกเขาเป็นอยู่และประเด็นทางกฎหมายที่ต้องนำมาพิจารณา เชื่อควรจะมีสิทธิตรวจสอบเพิ่มคดีด้วยการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลกับเหยื่อ ควรเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพราะจะอธิบายได้ชัดเจนกว่าในกรณีที่อาจมีการผิดหวังเกิดขึ้น ควรให้โอกาสให้มีการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล เพื่อให้เข้าใจการตัดสินใจอย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจสั่งไม่ฟ้อง การลดค่าปรับในกรณีการกระทำผิดทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว หรือการล่วงละเมิดต่าง ๆ

(3) สิทธิที่จะให้ข้อมูลเหยื่อมีความรู้สึกว่ามีข้อมูล ซึ่งเจ้าหน้าที่แต่ละเลยซึ่งไม่เกี่ยวกับหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิสูจน์คดี เชื่อควรจะสามารถให้ข้อมูลด้วยคำพูดของตนเองต่อตำรวจ และอัยการที่รับผิดชอบการพิจารณาคดีโดยตรง ข้อมูลอาจรวมถึงเรื่องของความเสียหายทางการเงิน ร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งเกิดจากอาชญากรรม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นหรือความสัมพันธ์ก่อนหน้าหรือความสัมพันธ์ที่ยังคงอยู่กับผู้กระทำผิด และความกลัวด้านความปลอดภัยส่วนบุคคลจากผู้กระทำผิด เชื่อควรรู้สึกเป็นอิสระที่จะให้ข้อมูลอื่นๆ ตามที่เขาต้องการ และควรตระหนักว่าข้อมูลเหล่านี้ จะถูกเปิดเผย

(4) คำแนะนำทางกฎหมาย ควรมีคำแนะนำทางกฎหมายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งเหยื่อหรือญาติที่กำลังหมดหวังจะมีบทบาทนำ ในการฟ้องร้อง ควรมีทั้งคำแนะนำและตัวแทนระหว่างการพิจารณาคดีอาญา

(5) การคุ้มครองด้วยความสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ความเป็นส่วนตัวของเหยื่อและพยานอื่นๆ ควรได้รับความคุ้มครอง ชื่อของเหยื่อไม่ควรถูกตีพิมพ์ หรือถูกออกอากาศทางสื่อต่างๆ ไม่เปิดเผยรายละเอียดที่จะทำให้รู้ว่าเหยื่อเป็นใคร ที่อยู่ของเหยื่อและพยาน ไม่ควรให้จำเลขรู้ หรือกล่าวถึงในศาล ยกเว้นกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อหา สำหรับเด็กและพยานที่อ่อนแอ การให้ปากคำของพวกเขาไม่ควรกระทำต่อหน้าจำเลยหรือในที่สาธารณะ (ควรมีการบันทึกภาพและเสียงเป็นพยานหลักฐาน หรือมีจอฉายภาพ) การตัดสินใจว่าจะให้ปากคำอย่างไร ควรจะดำเนินการก่อนหน้าการไต่สวน โดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อมีเหตุผลอันเชื่อได้ว่าเหยื่อหรือพยาน จะได้รับการขู่เข็ญ การทำร้าย หรือการล่วงละเมิด ควรทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อคุ้มครองและทำให้อุ่นใจ ควรใช้เทคโนโลยีอย่างเต็มที่ ดิจิทัลยูนิทเดือนส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงโดยตรงกับตำรวจท้องถิ่น และกำหนดให้อยู่ในลำดับแรกของการตอบรับ ในกรณีที่เหมาะสม และเป็นไปได้ ควรรวมเงื่อนไขของการบังคับจำเลย หรือผู้ถูกตัดสินว่ากระทำผิด จากการติดต่อกับเหยื่อหรือพยานไว้ในการประกันตัว การพักการลงโทษ และควรบอกเหยื่อถึงเงื่อนไขเหล่านี้ ควรมีข้อมูลชัดเจนว่าจะทำอย่างไร หากมีการฝ่าฝืนกฎ ตำรวจควรให้ความสำคัญ เป็นประการแรก แก่การคุ้มครองเหยื่อระหว่างการสอบสวน และกระบวนการที่ตามมา เช่น ไปเยี่ยมบ้าน หรือไปตรวจการณับริเวณนั้น เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดรู้ตัวพยาน

(6) ค่าชดเชย

ก. เหือควรได้รับโอกาสให้ได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำผิด เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลอาญา แม้ยังไม่ทราบความต้องการหรือความเห็นของเหือ ก็ควรได้รับ

ข. ก่อนที่ผู้กระทำผิดจะลดค่าชดเชย หรือปฏิเสธการจ่ายค่าชดเชย ความต้องการของเหือควรได้รับการพิจารณา

ค. เพื่อให้เวลาแก่ผู้กระทำผิดที่จะจ่ายค่าชดเชย กองทุนสาธารณะควรเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยให้แก่เหือก่อน เพื่อให้รัฐเป็นเจ้าของผู้กระทำผิด และรัฐควรช่วยผู้กระทำผิดรวบรวมค่าชดเชย

ง. กรณีอาชญากรรมที่รุนแรง เหือควรได้รับค่าชดเชยจากกองทุนสาธารณะเพราะได้รับบาดเจ็บ ความสูญเสียทางอารมณ์ สูญเสียอาชีพ ในทันทีที่เป็นไปได้ หลังจากเกิดอาชญากรรมนั้น ไม่ว่าจะจับผู้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม หากมีการตายเกิดขึ้น ควรจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ใกล้ชิดเหือที่สุด เพราะเขาขาดผู้พึ่งพาเป็นค่าจ้างงานศพ และมีความทุกข์โศก

3) เจื่อนใจทั่วไป

(1) สิทธิเหล่านี้ ควรได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ไปในแต่ละประเทศ

(2) ควรกำหนดระเบียบการฟ้องร้องให้ชัดเจน และแจ้งให้เหืออาชญากรรมรู้เพื่อสนับสนุนให้พวกเขาแสวงหาการชดเชย

(3) เหือของอาชญากรรมทุกคนและครอบครัว ไม่ว่าจะมียายุ เพศ ลักษณะทางเพศ เชื้อชาติ ผู้พิการ อาชีพ นับถือศาสนา หรือมีความเห็นทางการเมืองแบบใด ควรได้รับสิทธิทั้งหมดนี้ อย่างเท่าเทียมกัน

(4) ทุกคนที่ติดต่อกับเหือ ควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้รู้ข้อมูลล่าสุดเกี่ยวกับผลกระทบของอาชญากรรมและการเป็นเหือครั้งที่สอง ควรฝึกพิเศษเกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ชัดเจน ไม่แสดงอารมณ์ และความจำเป็นที่จะต้องอธิบายศัพท์เฉพาะของกฎหมาย และวิธีการ

(5) ควรให้สิทธิทั้งหมดแก่ชาวต่างชาติทุกคนที่เกิดหรือพำนักอยู่ในยุโรปอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าประเทศของเขาจะมีความสัมพันธ์ในสถานะใดก็ตาม

บทที่ 3

กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในบทนี้ จะกล่าวถึงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อที่จะสามารถเข้าใจระบบและกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาและมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยเน้นไปที่กระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นศาล โดยเฉพาะศาลชั้นต้น และจะกล่าวถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นข้อๆ ในแต่ละบทมาตรา โดยไม่พิจารณาลงไปรายละเอียดของกฎหมายแต่ละบทมาตรานั้นๆ เพื่อเป็นข้อพิจารณาเปรียบเทียบกับสิทธิของผู้เสียหาย ให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น

1. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน แต่ในการดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็ยังมุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรือจำเลยมากกว่าผู้เสียหาย อาจเป็นเพราะในอดีตที่ผ่านมา มักสนใจแต่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากกว่าจะคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือผู้ที่ได้รับความเสียหาย

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 มาตรา 40 (1) ถึง (6) แต่ยังคงหลักการเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยไม่ได้บัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญอีก เนื่องจากได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว หากบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะทำให้การปรับปรุงเพื่อเพิ่มสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทำได้ยาก จึงปรับปรุงใหม่ โดยได้บัญญัติสาระสำคัญของสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับในกระบวนการยุติธรรมไว้ให้ครบถ้วน รวมทั้ง

หลักประกันสิทธิ และจะต้องตรากฎหมาย เพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องที่กำหนดไว้ ซึ่งจะ
สามารถปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างเหมาะสม เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป²⁸

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความ
คุ้มครอง²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกือบทุกฉบับ ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
ไว้หลายมาตรา โดยในการศึกษานี้ จะทำการศึกษาเฉพาะสิทธิของผู้เสียหายที่ได้รับการบัญญัติ
คุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ และเทียบบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยยก
ให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ ยังให้ความสำคัญกับการคุ้มครอง
สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ผู้กระทำความผิด หรือ
ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามากกว่าผู้เสียหาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติ รับรองสิทธิ
ผู้เสียหายไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็น
การเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น
บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามเท่าที่การใช้
สิทธิและเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ
เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไป
ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือ
ชุมชนย่อมสามารถให้สิทธิหรือเสรีภาพนั้น ได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ
สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อให้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำ
ความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมาย
บัญญัติ

²⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550,
กรุงเทพมหานคร: สภาผู้แทนราษฎร, 2551, หน้า 33

²⁹ มาตรา 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
บดินทรเทพยวรางกูร ตราไว้ ณ วันที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2560 เป็นปีที่ 2 ในรัชกาลปัจจุบัน ประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560.

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิผู้เสียหายไว้กว้างๆ เนื่องจากได้มีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิของผู้เสียหายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลำดับรองอื่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ไว้แล้ว

สำหรับสิทธิของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ยังคงบัญญัติไว้ไม่ต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ

“มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่ง หรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้

มาตรา 29 บัญญัติว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การบัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐ ที่มุ่งหมายประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาอย่างมาก เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นสากล

รัฐธรรมนูญทุกฉบับ จึงให้ความสำคัญกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องปฏิบัติผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเคร่งครัดมากกว่าการปฏิบัติต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การกระทำความผิดอาญา นอกจากมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย หรือผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายย่อมต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษให้สาสมกับการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดขึ้น รัฐจึงยอมรับสิทธิของผู้เสียหายให้มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาได้เอง เพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งทำหน้าที่แทนรัฐ อีกทางหนึ่งด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้นิยามความหมายของคำว่า ผู้เสียหายไว้ในมาตรา 2 (4) ว่า ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ได้ตั้งบัญญัติในมาตรา 4, 5 และ 6 แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติในส่วนที่เป็นสิทธิของผู้เสียหายไว้โดยตรง แต่กลับบัญญัติถึงอำนาจในการจัดการแทนผู้เสียหายไว้ในมาตรา 3 ความว่า

“บุคคลตั้งที่ระบุไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 มีอำนาจจัดการต่อไปนี้ แทนผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ”

- 1) ร้องทุกข์
- 2) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ
- 3) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา
- 4) ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา
- 5) ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้เสียหายไว้โดยตรง จึงทำให้พอจะกล่าวได้ว่า ในเมื่อผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่แท้จริง มีอำนาจดังที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้เสียหายที่แท้จริงก็ย่อมมีอำนาจดังกล่าวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เนื่องจากว่าการที่ผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในคดีอาญาได้ จะต้องเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายที่แท้จริงเกิดขึ้นด้วย ดังนั้น สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 4 จึงได้แก่

สิทธิในการดำเนินคดี

- 1) สิทธิในการร้องทุกข์
- 2) สิทธิในการถอนคำร้องทุกข์
- 3) สิทธิในการฟ้องคดี

- (1) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง
- (2) ร้องขอรัฐดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาให้
- (3) เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในคดีอาญา
- (4) สิทธิในการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา
- (5) สิทธิยื่นคำร้อง ขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภท

ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยยกเว้นค่าธรรมเนียม (มาตรา 44/1, 44/2 และมาตรา 253)

4) สิทธิในการถอนฟ้องคดี

- (1) ถอนฟ้องคดีอาญา
- (2) ถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

5) สิทธิในการขอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว

6) สิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา

สิทธิอื่นของผู้เสียหายที่แฝงในมาตราอื่น เช่น

1) ให้ความยินยอมหรือไม่ให้ความยินยอม ในกรณีที่เจ้าพนักงานใช้อำนาจเปรียบเทียบปรับ³⁰

2) ให้ความยินยอมหรือไม่ให้ความยินยอม ในกรณีที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจในการตรวจร่างกายผู้เสียหาย³¹

3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในการสอบสวน³²

4) ในกรณีที่เจ้าพนักงานมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหา ผู้เสียหายที่ร้องทุกข์มีสิทธิที่จะได้รับทราบคำสั่งนั้น และสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการตั้งคดี³³

5) ผู้เสียหายในฐานะพยานมีสิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถาม ซึ่งโดยตรงหรืออ้อมอันอาจจะทำให้เขาถูกฟ้องคดีอาญา³⁴

6) การจัดหาล่าม หรือล่ามภาษามือให้ในกรณีที่จำเป็น³⁵

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 (1)

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1)

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรค 3

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 234

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 วรรคสอง และวรรคสาม

7) ในกรณีเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน มีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายกำหนด (การบันทึกคำให้การ การถ่ายภาพและเสียงของบันทึกคำให้การ) และจัดหาสถานที่สอบปากคำที่เหมาะสม โดยมีนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมในการสอบปากคำด้วย³⁶ การชี้ตัวผู้ต้องหาโดยวิธีที่ปลอดภัย³⁷ และในการสืบพยาน³⁸

8) ในกรณีที่พยานสำคัญในคดีอาจได้รับภัยอันตราย อันเนื่องมาแต่การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พยานนั้นอาจคัดค้านการปล่อยชั่วคราวนั้นได้ โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี³⁹

9) ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตาม มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์ บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ มีอำนาจ ให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และผู้ต้องหา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอม โดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวาง มิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอม โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่า ข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้ว จะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ ให้สง่าจากงบประมาณตามระเบียบที่สำนักงานตรวจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานอัยการสูงสุดแล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง⁴⁰

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ตริ

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ วรรคท้าย ประกอบ มาตรา 172 ตริ

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/2

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1

10) ในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา จะขออนุญาตมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้⁴¹

11) ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอม หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีความจำเป็น ต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุม หรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวน จัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่ พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายยินยอม และให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้⁴²

12) ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์บังกรงปิด ล้ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพและเสียง ซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาให้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนด ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสามและวรรคสี่ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้⁴³

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) วรรคสอง

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคหนึ่งและวรรคหน้า

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า

13) ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ห้ามมิให้จำเลยนำสืบด้วยพยานหลักฐานหรือถามค้านด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่น นอกจากจำเลย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลตามคำขอ

ศาลจะอนุญาตตามขอในวรรคหนึ่ง เฉพาะในกรณีที่ศาลเห็นว่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณาคดี⁴⁴

14) ให้นำความในมาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่ กรณีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ และพยานหลักฐานอื่น และแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นที่ต้องสืบพยาน หลักฐานไว้ก่อน ถึงกำหนดเวลาสืบพยานตามปกติ ตามมาตรา 173/2 วรรคสองด้วย

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอันสำคัญในคดีได้ หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากมีการเน้นย้ำว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้า พยานหลักฐานนั้นจะสูญหายไป หรือเป็นการยากแก่การตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาหรือพนักงานอัยการ โดยตนเองหรือเมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหาย จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ตามความในมาตรา 244/1 ไว้ก่อนฟ้องก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม⁴⁵

15) ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่มีการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบของร่างกายจากคู่ความ หรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากคู่ความฝ่ายใด ไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องกันขัดขวาง มิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอม โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีก หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/4

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ตี

หากมีการเนิ่นช้ากว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้า พยานหลักฐานนั้น จะสูญเสียไป หรือยากแก่การตรวจพิสูจน์ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงกำหนดวันสืบพยานตามปกติ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรา นี้ ให้ส่งจ่ายจากงบประมาณตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง⁴⁶

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง รัฐจึงดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44/1 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาล พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยาน ให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีและให้ถือว่าคำร้องดังกล่าว เป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ ในส่วนคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าว ต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่ง จะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับคดี ให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง เพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สิน อีกไม่ได้

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 244/1

มาตรา 44/2 เมื่อได้รับคำร้องตามมาตรา 44/1 ให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบ หากจำเลยให้การประการใด หรือไม่ประสงค์จะให้ศาลบันทึกไว้ ถ้าหากจำเลยประสงค์จะทำ คำให้การเป็นหนังสือ ให้ศาลกำหนดระยะเวลาขึ้นคำให้การตามที่เห็นสมควร และเมื่อพนักงาน อัยการสืบพยานเสร็จ ศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงคำสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อน แล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้

ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 เป็นคนยากจน ไม่สามารถ จัดหาทุนทรัพย์ได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้ง มีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่าย ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด⁴⁷

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และการกระทำนั้นก่อให้เกิดสิทธิ ของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดในทางแพ่งหรือที่เรียกว่า คดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หรือคดีอาญาสินไหม ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติให้ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการกระทำละเมิด ซึ่งค่าเสียหายดังกล่าว ได้แก่ การคืนทรัพย์ หรือใช้ราคาทรัพย์ และค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ ที่เกิดจาก การกระทำละเมิด ซึ่งแต่เดิมนั้น การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ พนักงานอัยการจะขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืน หรือใช้ราคาทรัพย์ได้เฉพาะความผิด เกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้น เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่ให้ อำนาจพนักงานอัยการเรียกทรัพย์คืนหรือค่าเสียหาย ในกรณีที่ไม่สามารถคืนทรัพย์ได้แทน ผู้เสียหาย โดยเรียกเอาจากผู้กระทำความผิดในความผิดอาญาเพียง 9 ฐาน ได้แก่ คดีลักทรัพย์ วิวังราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อ โกง ยักขอก รับของโจร เท่านั้น โดยไม่รวมความผิดฐานอื่นๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ ชื่อเสียง ความผิด ฐานทำให้เสียทรัพย์ เป็นต้น หากผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหม จากจำเลย ต้องไปดำเนินคดีแพ่งด้วยตนเองและเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ทำให้ผู้เสียหาย ต้องเสียค่าใช้จ่าย ขาดความสะดวก รวดเร็ว จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญา ที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ได้ โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก และไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอ เป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก่อนด้วย กับทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมการดำเนินกระบวนการพิจารณา ดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้การวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมแก่

⁴⁷ มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 เพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2548.

ผู้เสียหายยิ่งขึ้น เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ต้องการให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่เฉพาะแต่การได้รับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายคืน หรือใช้ราคาแทนทรัพย์สินที่สูญหายไปเท่านั้น โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาเพื่อให้ศาลพิจารณาไปพร้อมกับคดีอาญา คำร้องนี้ไม่เหมือนกับคำฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง เพราะมีแต่เพียงรายละเอียดของความเสียหาย และคำขอค่าสินไหมทดแทนไม่อาจเพิ่มข้อหาอื่น นอกเหนือคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ได้ โดยสภาพที่แท้จริง จึงมิใช่คำฟ้อง แต่เหตุที่กฎหมายให้ถือว่าคำร้องที่ยื่นนั้น เป็นคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็เพื่อมิให้ผู้เสียหายนำเอาค่าสินไหมทดแทนจำนวนเดียวกันไปฟ้องร้องเป็นคดีอื่นอีกเท่านั้น คำร้องตามมาตรา 44 นี้ จึงมีสถานะเหมือนกับเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้องคดีอาญา ลักษณะของวิธีพิจารณาคำร้องที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งให้จำเลยทราบถึงคำร้องของผู้เสียหาย การยื่นคำให้การหรือการสืบพยาน จึงมีลักษณะคล้ายกับวิธีพิจารณาคดีอาญา เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และไม่เป็นการอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญาดังนั้น การจะนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ จึงต้องไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ และบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษเหล่านี้⁴⁸

สรุปหลักการสำคัญของ มาตรา 44/1 คือ⁴⁹

- 1) เป็นคดีอาญาที่พนักงานอัยการต้องเป็นโจทก์เท่านั้น
- 2) ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา หากประสงค์จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนด้วยมาตรานี้ เพียงแต่ “ยื่นคำร้อง” ต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นๆ (คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้นๆ) ขอให้ศาลบังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน

ข้อสังเกต ผู้ยื่นคำร้องต้องเป็นผู้เสียหาย ตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ซึ่งอาจจะครอบคลุมแคบกว่าโจทก์ในชั้นคดีแพ่ง กรณีจึงอาจเป็นไปได้ว่าบุคคลนั้น อาจไม่ใช่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เขาอาจเป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ เช่นนี้ ก็จะต้องดำเนินคดีด้วยการเป็นโจทก์ฟ้องเป็นคดีแพ่งตามปกติ จะมายื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นี้ ไม่ได้

⁴⁸ สวัสดิการศาลอาญา สวัสดิการสำนักวิชาการศาลยุติธรรม, ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2549), หน้า 2-3

⁴⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณาพร้อมด้วยตัวบทและคำอธิบายมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 4, แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จักรวรรดิพิมพ์, 2548), หน้า 265-266.

3) หากศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นเป็นศาลแขวง ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแขวงได้ แม้จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนจะเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา ก็ตาม ถือว่ามาตรา 44/1 ที่แก้ไขใหม่นี้ เป็นกฎหมายเฉพาะยกเว้นมาตรา 17 ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

4) ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี หากยื่นคำร้องไม่ทันตามกำหนดนี้ ก็จะต้องไปฟ้องคดีแพ่งยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ตามกระบวนการในฟ้อง คดีแพ่งตามปกติ ซึ่งอาจจะฟ้องคดีแพ่งยังศาลแขวงไม่ได้หากเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17

5) หากยื่นคำร้องภายในกำหนด มาตรา 44/1 วรรคสอง ถือว่าคำร้องเป็น “คำฟ้อง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะ โจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น การที่บัญญัติไว้เช่นนี้ เพื่อให้เป็นการแน่ชัดว่า หากมีการดำเนินการชื้อนหรือชำระเข้ามาอีก ก็จะเป็นฟ้องชื้อน หรือฟ้องชำระ แล้วแต่กรณีได้

6) คำร้องจะต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง และศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนได้

7) มาตรา 44/1 วรรคสาม บัญญัติว่า คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่นมิได้ เช่น จะขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา เช่น ชื้อนหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 254(1) หรือมีคำสั่งห้ามชั่วคราว มิให้จำเลยกระทำการละเมิดต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งตามปกติ

8) คำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาของอัยการ กล่าวคือ ต้องยึดถือข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของอัยการ เช่น อัยการฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิด ผู้เสียหายก็ต้องไม่กล่าวในคำร้องว่าจำเลยกระทำความผิดโดยเจตนา เพื่อเป็นฐานในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในจำนวนที่สูง

9) แม้ว่าค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง จะครอบคลุมรวมถึงการคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นด้วยก็ตาม หากอัยการเรียกทรัพย์สิน หรือราคาแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ในคำร้องของผู้เสียหายเรียกค่าสินไหมทดแทน ก็จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาไปด้วยอีกไม่ได้ เพราะจะเป็นการชำระชื้อน

จากการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาดังกล่าวข้างต้น ก็เป็นกรณีที่ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำผิด โดยเรียกร้องไปพร้อมกับการฟ้องคดีอาญา ซึ่งก็เป็นการดีที่ผู้เสียหายไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องเป็นคดีแพ่ง และหากผู้เสียหายที่เรียกร้องเป็นคนยากจน กฎหมายกำหนดให้รัฐจัดหาทนายให้ด้วย แต่ปัญหาสำคัญคงจะเป็นว่าผู้กระทำผิด มีความสามารถที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้หรือไม่ เพียงใด ควรจะมีกลไกในการบังคับคดีอย่างไร หากผู้กระทำผิดไม่มีความสามารถในการจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งรัฐต้องออกแบบกลไกมารองรับการดำเนินการดังกล่าวด้วย

2. การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการดำเนินคดีอาญา หรือสิทธิในการได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้น มิได้มีบัญญัติไว้เฉพาะในกฎหมายของประเทศไทยเท่านั้น กฎหมายของประเทศต่างๆ ก็มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ด้วยเช่นกัน ในการศึกษาในผู้ศึกษาจะเลือกศึกษาเฉพาะการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นนั้น มีวิวัฒนาการด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีพัฒนาการระบบการทดแทนความเสียหายโดยรัฐ อีกทั้งประเทศญี่ปุ่นยังเป็นประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งมีวิวัฒนาการทางระบบกฎหมายผสมผสานคล้ายคลึงกับประเทศไทย สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน รวมทั้งให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการให้ความคุ้มครองเป็นสำคัญ

2.1 ประเทศญี่ปุ่น⁵⁰

ประเทศญี่ปุ่น ได้รับการพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความปลอดภัยที่สุดในโลก แต่ก็มีปัญหาความจริงไม่ได้ว่าในแต่ละปีอาชญากรรมนับล้านเกิดขึ้น จากรายงานสถิติอาชญากรรมในปี ค.ศ.2001 มีผู้กระทำผิดกฎหมาย 2.7 ล้านคน ไม่รวมความผิดตามกฎหมายจราจรและกฎหมายเฉพาะ เช่น อาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด มีผู้ถูกฆาตกรรม 1,400 คน และได้รับบาดเจ็บจากอาชญากรรมร้ายแรง 45,000 คน

⁵⁰ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 32-39.

แม้วิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) เพิ่งเริ่มในญี่ปุ่นปลายทศวรรษ 1950 หรือต้นทศวรรษ 1960 แต่การเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงสภาพของเหยื่ออาชญากรรมมีเพียงเล็กน้อย จนกระทั่งถึงทศวรรษ 1980

เหยื่ออาชญากรรมได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความเสียหายทางกาย โดยไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐหรือชุมชน เหยื่อเป็นเพียงพยานในคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดเท่านั้น วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในญี่ปุ่น ก็เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และมีหน้าที่ฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับเป็นคนดีและคืนสู่สังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

การเคลื่อนไหวเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อมีระบบการทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 ในประเทศตะวันตก ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นใช้เวลาหลังจากนั้น กว่าสองทศวรรษก่อนที่จะมีโปรแกรมช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเริ่มอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.1980 เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ เป็นความพยายามครั้งแรกที่จะปรับปรุงและขยายความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมออกไป แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดทางการเงิน ประเทศญี่ปุ่นใช้เวลา 15 ปี หลังจากนั้น ได้เริ่มต้นระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมระบบใหม่ในองค์กรตำรวจ และองค์กรอัยการ

สำหรับระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม ในญี่ปุ่นปัจจุบันมี 3 เรื่องหลัก คือ

1) การได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐ หรือที่รู้จักกัน ในนาม State Compensation System

2) การคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3) การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม (Victim Assistance)

สามารถสรุประบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยจัดตามระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม และการเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรม ตามที่กล่าวมาในตอนต้นได้ ดังนี้

2.1.1 การช่วยเหลือ (Victim assistance หรือ Victim support)

1) การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(1) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 260 อัยการต้องแจ้งแก่ผู้เสียหายว่าคนตั้งคดีอย่างไร มาตรา 261 อัยการต้องชี้แจงเหตุผลที่ตั้งไม่ฟ้องแก่ผู้เสียหาย

โดยหลักแล้วเหยื่อมีสิทธิรับรู้ถึงความเป็นไปแห่งคดี แต่ในความเป็นจริงเป็นไปได้ยาก เพราะเหยื่อไม่รู้ถึงสิทธิ จึงได้มีการสร้างระบบให้ความช่วยเหลือเหยื่อในองค์กรต่างๆ เช่น

ก. องค์กรตำรวจ เป็นผู้เริ่มใช้ระบบการแจ้งให้เหยื่อทราบถึงความเคลื่อนไหวและความเป็นไปแห่งคดีของตน (Victim Liaison System) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ญี่ปุ่น ได้ออกนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับมาตรการในการสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรมในปี ค.ศ.1996 ซึ่งกำหนดหลักการพื้นฐานในการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมโดยตำรวจ มีหลักการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ระบบติดต่อประสานงานกับเหยื่ออาชญากรรม (Victim Liaison System) ต่อมาในปี ค.ศ.1999 กฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนได้แก้ไข โดยกำหนดให้ตำรวจแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรมทราบเกี่ยวกับคดี ต่อมาตำรวจได้จัดทำคู่มือสำหรับเหยื่ออาชญากรรม แจกให้กับเหยื่อ อธิบายถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความรับผิดชอบทางแพ่ง บริการสวัสดิการต่างๆ

ข. องค์กรอัยการ เริ่มใช้ระบบ Victim Notification System เมื่อปี ค.ศ.1999 เพื่อแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรมทราบ เกี่ยวกับความก้าวหน้าของกระบวนการพิจารณาทางอาญา ในคดีของเหยื่ออาชญากรรม แต่อัยการอาจไม่แจ้งก็ได้ ถ้า

ก) การแจ้งส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของกลุ่มความหรือทำลายความเป็นส่วนตัวของกลุ่มความ

ข) การแจ้งเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการวิธีพิจารณาในคดีนั้น

ค) การแจ้งส่งผลกระทบต่อนโยบายการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา

ง) การแจ้งขัดขวางการฟื้นฟูผู้กระทำผิด

จ) การแจ้งก่อให้เกิดข้อพิพาทหรือคดีความอื่น นอกจากคดีเดิม

(2) การแจ้งเรื่องการจำคุกหรือปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือผู้กระทำผิดจากเรือนจำ ในปี ค.ศ.2001 กระทรวงยุติธรรมญี่ปุ่นออกหนังสือเวียน ให้มีการแจ้งความเป็นไปของผู้กระทำผิดให้แก่ผู้เสียหายทราบ

(3) เหยื่อหรือผู้แทนหรือทนายความ มีสิทธิยื่นขอทำการสอบสวน หรือคัดค้านบันทึกการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมาย Crime victim Protection Act

(4) การคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการพิจารณาทางอาญา

ก. องค์กรตำรวจ กรณีเหยื่อเป็นผู้หญิงในคดีล่วงละเมิดทางเพศ มีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะคดี เมื่อปี ค.ศ.1996 เพื่อทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเพศ รวบรวมและวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับการกระทำผิดทางเพศ ผิดอบรมเจ้าหน้าที่เฉพาะทาง มีตำรวจหญิงประจำสถานีตำรวจ เพื่อสอบสวนคดีการกระทำผิดทางเพศ และมีสายด่วนเพื่อให้

คำปรึกษาแก่เหยื่อ ในปี ค.ศ.1999 มีการจัดตั้งผู้จดหมาย เพื่อตอบปัญหาให้คำปรึกษาแก่เหยื่อทั่วประเทศ และจัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงที่สถานีรถไฟ กรณีเหยื่อเป็นเด็กมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะสำหรับเด็กเช่นกัน

นอกจากนั้น องค์กรตำรวจยังมีการจัดระบบเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเหยื่อ โดยมีหน้าที่ ดังนี้

- ก) เป็นผู้พิทักษ์เหยื่อในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ
- ข) ประสานกับโรงพยาบาล หรือองค์กรช่วยเหลือเหยื่ออื่นๆ
- ค) ให้ข้อมูลแก่เหยื่อในเรื่องต่างๆ เช่น ระบบยุติธรรมทางอาญา

ความคุ้มครองที่เหยื่อได้รับ ฯลฯ

- ง) ให้ความดูแล และให้คำปรึกษา
- จ) ประสานงานกับเหยื่อในเรื่องต่างๆ

ข. องค์กรอัยการ กระทรวงยุติธรรมออกหนังสือเวียน ในปี ค.ศ.1999 ตั้ง Victim support staffs เพื่อช่วยเหลือเหยื่อ

(5) สำหรับการให้ความคุ้มครองเหยื่อในการเป็นพยานต่อศาลเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) การมีส่วนร่วมของเหยื่อในกระบวนการตัดสินใจ ในญี่ปุ่นสิทธิของเหยื่อในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของความยุติธรรมทางอาญา ไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่โดยกฎหมาย เนื่องจากมีผู้เห็นว่าสิทธิดังกล่าว กระทบต่อสิทธิของผู้กระทำผิด

(7) คำแถลงการณ์ของเหยื่อระหว่างการพิจารณาคดี ตั้งแต่ปี ค.ศ.2000 สิทธินี้ ถูกบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเหตุผลที่ว่า

ก. เป็นการสนองตอบความพอใจของเหยื่อในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางอาญา และเป็นหลักประกันความเชื่อถือในระบบยุติธรรมของเหยื่อและประชาชน

ข. เป็นการให้ข้อมูลแก่ศาลเกี่ยวกับผลที่เหยื่อได้รับจากอาชญากรรม เพื่อให้การลงโทษ เป็นไปอย่างเหมาะสม

ค. ทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกถึงความเสียหายอันเป็นผลมาจากการกระทำของตน เพื่อที่จะได้พยายามแก้ไขฟื้นฟูตนเอง

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอาจไม่อนุญาตให้เหยื่อหรือผู้เสียหายแถลงการณ์ถึงความเสียหายของตนก็ได้

2) การช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม (Victim assistance) ในด้านอื่นๆ

ในประเทศญี่ปุ่นองค์กรตำรวจเป็นหน่วยงานหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม รวมถึงกระทรวงยุติธรรมด้วย นอกจากนี้ยังมีองค์กรเอกชน (N.G.O) ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนช่วยเหลืออาชญากรรม เช่น Victim Support Center of Tolyo ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1992 และปี 1998 องค์กรช่วยเหลือเหยื่อได้รวมตัวกันเป็น Victim Network และในปี ค.ศ.1999 ได้ออกปฏิญญาเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่อ ได้แก่ สิทธิในการชี้แจง สิทธิได้รับความช่วยเหลือ สิทธิได้รับความคุ้มครอง ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำสอง สิทธิในการมีชีวิตที่สงบสุขและปลอดภัย โดยปฏิญญานี้ไม่มีผลผูกพันในทางกฎหมาย เป็นเพียงแนวทางในการให้ความช่วยเหลืออาชญากรรมในญี่ปุ่นเท่านั้น

2.1.2 การเยียวยา (Victim Remedies)

1) การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

(1) สิทธิตามกฎหมายแพ่งในประเทศญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดได้ตามหลักกฎหมายแพ่ง ในความผิดฐานละเมิด แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา และค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องจ่ายเอง

อย่างไรก็ตาม พบว่าเหยื่ออาชญากรรมมีโอกาสได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ทั้งในกระบวนการทางแพ่งและการเจรจาออกศาลน้อยมาก

(2) ในญี่ปุ่นศาลอาญาไม่มีอำนาจพิพากษาให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าเสียหาย แต่อย่างไรก็ตาม ในคดีความผิดเล็กน้อย ตำรวจระดับหัวหน้าสามารถไกล่เกลี่ยได้หากผู้เสียหายยินยอม เช่น การชดใช้ค่าเสียหาย หรือการขอขมาลาโทษ

(3) ญี่ปุ่นตรากฎหมาย Crime Victim Protection Act ขึ้น เมื่อ ค.ศ.2002 ซึ่งมีบทบัญญัติให้จำเลยและผู้เสียหาย สามารถขอให้ศาลอาญาที่พิจารณาคดีของตนเพิ่มข้อตกลงนอกศาลในบันทึกแห่งคดี กรณีที่มีการตกลงในข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องในคดีได้ ซึ่งการบันทึกดังกล่าว จะมีผลเช่นเดียวกับการประนีประนอมโดยศาล กล่าวคือ เหยื่อขอให้บังคับคดีได้ โดยไม่ต้องฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหาย กรณีจำเลยไม่ดำเนินการตามข้อตกลง กระบวนการนี้ เรียกว่า “Criminal mediation”

(4) ผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษจำคุก เมื่อมีการทำงานในเรือนจำ ก็จะได้ค่าตอบแทน ซึ่งตามกฎหมาย Prison Law Enforcement Regulation สามารถนำมาจ่ายเป็นค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมได้ แต่ในทางปฏิบัติมีน้อย เพราะค่าตอบแทนที่ได้ไม่มาก

2) การทดแทนความเสียหายโดยรัฐ (State Compensation System)

(1) กฎหมายที่ใช้บังคับ คือ Crime Victim Benefits Payment Act ถูกบัญญัติขึ้น เมื่อปี ค.ศ.1980 และมีผลใช้บังคับ เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1981 โดยได้รับอิทธิพลจากการออกกฎหมายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐในประเทศตะวันตก และจากการเคลื่อนไหวของเหยื่อจากการก่อวินาศกรรมและอาชญากรรม ในช่วงปี ค.ศ.1970 ในญี่ปุ่นกฎหมายฉบับนี้ ออกมาเพื่อเสริมระบบเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิด และเป็นการขยายสวัสดิการสังคมและนโยบายทางอาญา โดยการให้ค่าทดแทนแก่ครอบครัวของเหยื่ออาชญากรรมที่เสียชีวิต หรือเหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บสาหัสจากอาชญากรรม

(2) ในญี่ปุ่นระบบการจ่ายผลประโยชน์แก่เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victim Benefits System) มิได้มีไว้ชดเชยความเสียหายที่เหยื่อได้รับ แต่เพื่อบรรเทาความทุกข์ในทางการเงินของเหยื่อโดยการจ่ายเงินก้อนให้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มุ่งเน้นที่วิธีการช่วยเหลือจากรัฐมากกว่าการชดเชยจากรัฐ ดังนั้น กฎหมายจึงให้คำว่า Benefits แทนคำว่า Compensation

(3) Crime Victim Benefits Payment Act มีการแก้ไขใน ปี ค.ศ.2001 โดยยังคงหลักการพื้นฐานของระบบไว้ แต่ได้ขยายให้ครอบคลุมถึงการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม (Victim Assistance) โดยตำรวจและองค์กรเอกชน การแก้ไขกฎหมายในครั้งนี้ได้ขยายขอบเขตของระดับชั้นความพิการที่เหยื่อสามารถได้รับค่าตอบแทนได้เป็น 14 ชั้น จากเดิมเริ่มแรก 3 ชั้น (เป็นมติดคณะรัฐมนตรี) และปี 1997 แก้ไขมติดคณะรัฐมนตรีเพิ่มเป็น 4 ชั้น

(4) เหยื่ออาชญากรรมจะได้รับค่าทดแทนกรณีเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บสาหัส เจ็บป่วย พิการ อันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น (ไม่รวมการกระทำโดยไม่มาท) ที่เกิดในประเทศญี่ปุ่น เรือและอากาศยานญี่ปุ่นที่อยู่นอกประเทศด้วย โดยเหยื่ออาชญากรรมให้หมายรวมถึง ครอบครัวของเหยื่อด้วย กรณีเหยื่อเสียชีวิตครอบครัวสามารถรับค่าทดแทนได้ ระบบค่าทดแทนนี้ จะไม่รวมถึงกรณีป้องกันตนเองหรือกระทำโดยสมควรแก่เหตุ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา แต่เหยื่อก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทน เช่น อาชญากรรมที่เกิดจากเด็ก หรือผู้ไร้ความสามารถ การบังคับใช้เรื่องค่าทดแทน ไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แม้ผู้กระทำความผิดยังไม่ถูกดำเนินคดีหรือถูกจับ เหยื่อก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนหากได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดโดยเจตนา แต่อาชญากรรมที่เกิดโดยไม่เจตนา เช่น อุบัติเหตุทางรถยนต์ไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบนี้

(5) ประเภทของค่าตอบแทนและจำนวนเงินที่จ่าย

ก. กรณีเหื่อได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเจ็บป่วย (รักษาตัวเป็นเวลา 1 เดือนหรือมากกว่า และรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลา 14 วัน หรือมากกว่า) ได้รับค่ารักษาพยาบาลสูงสุด 3 เดือน

ข. กรณีเหื่อได้รับความพิการ อยู่ในระดับ 1-14 กำหนดค่าทดแทนในอัตราสูงสุดและต่ำสุด คือ 18,492,000 - 180,000 เยน

ค. กรณีเหื่อเสียชีวิตค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลก่อนเสียชีวิต รัฐก็จ่ายให้โดยอยู่ในวงเงินสูงสุด และต่ำสุด คือ 15,730,000 - 3,200,000 เยน

(6) ผู้มีสิทธิรับค่าทดแทนตามกฎหมายนี้

ก. เหื่ออาชญากรรมผู้รอดชีวิต กรณีพิการ บาดเจ็บสาหัส เจ็บป่วย

ข. ครอบครัวของเหื่อ ได้แก่ คู่สมรส บุตร พ่อ แม่ หลาน หลาน หรือ ผู้สืบสันดาน คู่สมรส รวมถึงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสด้วย บุตรในครรภ์ ขณะที่เหื่อเสียชีวิต

ค. กรณีอาชญากรรมรุนแรงในครอบครัว เหื่อและผู้กระทำผิดมีความสัมพันธ์กันเหื่อจะไม่ได้รับค่าทดแทน แต่ก็มีผู้เห็นว่าไม่เป็นธรรม จึงกำหนดให้ได้รับค่าทดแทนหนึ่งในสาม

ง. กรณีที่เหื่อมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม เป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรม ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้กระทำผิด ไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนด้วย

จ. ชาวญี่ปุ่นที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในต่างประเทศ ไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน

ฉ. ชาวต่างชาติ เช่น นักท่องเที่ยว หรือนักธุรกิจ ที่เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เมื่อตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิได้รับค่าทดแทน แต่ไม่มีสิทธิขอค่าทดแทนในประเทศของตน หรือประเทศอื่นๆ

ช. การคำนวณค่าทดแทน

โดยหลักจะพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เสียหายขณะเกิดอาชญากรรมหรือค่ารักษาพยาบาลที่จ่ายจริงเป็นระยะเวลา ไม่เกิน 3 เดือน พิจารณาครอบครัวเหื่อ และระดับความร้ายแรงของความพิการ

ซ. หน่วยงานรับผิดชอบ

ระดับจังหวัดมีคณะกรรมการ Prefectural Public Safety Commission ประกอบด้วย สมาชิกที่เป็นพลเรือน 3-5 คน เป็นองค์กรดูแลเรื่องค่าทดแทนตั้งขึ้นตามกฎหมายตำรวจ และในระดับประเทศ มีคณะกรรมการ National Public Safety Commission เป็นองค์กร

ส่วนกลางที่มีอำนาจทบทวนคำตัดสินของ Prefectural Public Safety Commission ในกรณีตัดสินว่าไม่ให้ค่าทดแทน

2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีการปกครองตามระบบประชาธิปไตยแบบสหพันธรัฐ (Federal Republic) มีประธานาธิบดีเป็นประมุขและเป็นหัวหน้ารัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 50 มลรัฐ และ 1 District (District of Columbia) และเขตการปกครอง 14 เขต ระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา อยู่บนรากฐานของกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน รวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการให้ความคุ้มครองเป็นสำคัญ⁵¹ กฎหมายของสหรัฐอเมริกาในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรม จึงมีอยู่ 2 ระดับ คือ กฎหมายสหรัฐ (Federal Law) และกฎหมายมลรัฐ (State Law) จากการศึกษา สามารถสรุปพัฒนาการของการดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมของสหรัฐอเมริกาที่สำคัญได้ดังนี้⁵²

ในปี ค.ศ.1965 สหรัฐอเมริกามีโปรแกรมการทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย หลังจากนั้นมลรัฐต่างๆ ก็ได้ดำเนินการออกกฎหมายทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ ในปี ค.ศ.1972 ได้มีโปรแกรมให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม (Victim Assistance Program) เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา 3 โปรแกรม คือ โปรแกรมให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในเมืองเซนต์หลุยส์ มลรัฐมิสซูรี โปรแกรมการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อการข่มขืน ในเมืองซานฟรานซิสโก มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และศูนย์ฉุกเฉินให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกข่มขืนในกรุงวอชิงตันดีซี ในปี ค.ศ.1974 สำนักงานการช่วยเหลือการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Assistance Administration (LEAA)) ตั้งกักกระทรวงยุติธรรม ได้จัดสรรเงินทุนเพื่อการสร้างสรรค์รูปแบบของโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมและพยาน ให้แก่สำนักงานอัยการท้องถิ่นของเมือง Brooklyn และ Milwaukee ปี ค.ศ.1975 มีการจัดงานสัปดาห์สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมขึ้นเป็นครั้งแรก โดยสำนักงานอัยการท้องถิ่นแห่งเมืองฟิลาเดเฟีย และได้มีการจัดตั้งองค์กรให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแห่งชาติ (National Organization for Victim Assistance (NOVA)) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน

⁵¹ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 39

⁵² สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 39-43

ที่ไม่หวังผลกำไร แต่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากรัฐ และเงินบริจาคจากเอกชน มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม และสนับสนุนให้สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมขยายออกไป ปี ค.ศ.1976 สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในการแถลงต่อศาลถึงผลกระทบจากอาชญากรรม (Victim impact statement) มีขึ้นครั้งแรก ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียปี ค.ศ.1977 มีการจัดตั้งสมาคมคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมแห่งชาติ ในปี ค.ศ.1980 มลรัฐวิสคัซซิง เป็นมลรัฐแรกที่บัญญัติสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมไว้ในรัฐธรรมนูญของมลรัฐ (Crime Victims' Bill of Rights) ปี ค.ศ.1981 ประธานาธิบดี โรนัล เรแกน ได้ประกาศ “สัปดาห์แห่งสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม” ในระดับรัฐขึ้นเป็นครั้งแรก ในเดือนเมษายน ต่อมาในปี ค.ศ.1982 ประธานาธิบดี เรแกน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อทำการศึกษาก่อนเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม (President's task Force) และคณะกรรมการได้รายงานผลการศึกษา โดยมีข้อเสนอแนะ 68 ข้อ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนั้น ยังมีข้อเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขฉบับที่ 6 โดยให้หลักประกันแก่สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในการเข้าร่วม และรับรู้ทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี และสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมและพยาน (The Victim & Witness Protection Act 1982) อันเป็นกฎหมายระดับสหรัชนับแรกที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมและพยาน และในปี ค.ศ.1983 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานเหยื่ออาชญากรรมขึ้นในสังกัดกระทรวงยุติธรรม (Office of Victims of Crime (OVC)) เพื่อนำข้อเสนอแนะ จำนวน 68 ข้อ ไปสู่การปฏิบัติ

ปี ค.ศ.1984 รัฐบาลกลางสหรัฐได้บัญญัติกฎหมายเหยื่ออาชญากรรม (The Victims of Crime Act 1984 (VOCA)) ตามกฎหมายฉบับนี้ บัญญัติให้จัดตั้งสำนักงานเหยื่ออาชญากรรมขึ้น (ดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี 1963) และให้มีกองทุนเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งนำเงินมาจากค่าปรับจากผู้กระทำผิดเพื่อใช้ในการสนับสนุนทางการเงินแก่โปรแกรมค่าทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรม และ โปรแกรมการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมของมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา และในปีเดียวกันนี้ประธานาธิบดี เรแกน ได้ลงนามในกฎหมาย Justice Assistance Act เพื่อสนับสนุนด้านการเงินและให้ความช่วยเหลือแก่มลรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น และในด้านการศึกษา ได้มีหลักสูตรประกาศนียบัตรด้านการให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย

ปี ค.ศ.1985 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) และในปี ค.ศ.1986 โปรแกรมค่าทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มี

เพิ่มขึ้นเป็น 35 มลรัฐ และเพิ่มเป็น 37 มลรัฐ เมื่อสิ้นปี ค.ศ.1986 และได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญของ มลรัฐเพื่อรับรองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมเป็นผลสำเร็จ ในปี ค.ศ.1988 คือ มลรัฐฟลอริดา และ มลรัฐมิชิแกน และสำเร็จในปี ค.ศ.1989 คือ รัฐเท็กซัส และวอชิงตัน ดี.ซี.

ปี ค.ศ.1990 รัฐบาลกลางสหรัฐได้ผ่านกฎหมาย The Victims of Child Abuse Act 1990 เพื่อปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับสหรัฐ สำหรับเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำ ที่มิชอบ ซึ่งแต่เดิมกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความเอาใจใส่กับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็ก ที่ตกเป็นเหยื่อหรือพยานเด็กน้อยมาก และปี ค.ศ.1994 ประธานาธิบดี คลินตัน ได้ลงนามในกฎหมาย The Violent Crime Control & Law Enforcement Act ซึ่งเป็นกฎหมายระดับสหรัฐที่มีบทบัญญัติ ส่วนหนึ่งครอบคลุมเรื่องสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมประกอบด้วย บทบัญญัติในเรื่องการต่อต้าน การกระทำรุนแรงต่อสตรี บทบัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องกองทุนในกฎหมาย The Victims of Crime Act บทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพิจารณาคดีผู้จับขังมาสุรากับผู้โดยสารที่เป็นเด็ก และบทบัญญัติให้ จัดจัดตั้งสำนักทะเบียนเด็กผู้กระทำผิดในความผิด เกี่ยวกับเพศแห่งชาติ ในปี ค.ศ.1996 ข้อเสนอ เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมให้เสนอ เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาสหรัฐ และในปีนั้นเอง ได้มีการแก้ไขกฎหมาย The Victims of Crime Act ได้ขยายนิยามของคำว่า เหยื่ออาชญากรรม ครอบคลุมถึงเหยื่อจากอาชญากรรมทางการเงิน ให้มีสิทธิ ได้รับคำปรึกษาและการบริการช่วยเหลือ ปี ค.ศ.1997 ข้อเสนอเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมถูกเสนอกลับไปยังรัฐสภาสหรัฐ เพื่อพิจารณาอีกครั้ง และในปี ค.ศ.1999 ได้มีการเสนอกฎหมายเกี่ยวกับชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม (The Victim Restitution Enforcement Act) ปี ค.ศ.2000 มีการอภิปรายรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องสิทธิ ของเหยื่ออาชญากรรมในสภาซีเนต แต่ต่อมา ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมนี้ ก็ถูกถอนจาก การพิจารณา เนื่องจากเสียงสนับสนุนไม่เพียงพอ ในปี ค.ศ.2002 มลรัฐทั้ง 50 มลรัฐ และ District of Columbia, US Virgin Islands, Puerto Rico, และ Guam ได้มี โปรแกรมการทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐ ในปี ค.ศ.2003 คณะกรรมาธิการยุติธรรมของสภาซีเนต ได้เสนอรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เรื่องสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมต่อสภาซีเนต แต่ไม่ได้รับการตอบสนองใดๆ จากสภา และในปี ค.ศ.2004 สหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายในระดับสหรัฐ คือ The Justice For All Act of 2004 เป็นกฎหมายที่สร้างความเข้มแข็งให้การคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมไว้ในรัฐธรรมนูญ ของสหรัฐ

สำหรับกฎหมายระดับสหรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมที่สำคัญนั้น ประเทศสหรัฐ ได้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองเหยื่อ และพยานฉบับแรก เมื่อปี ค.ศ.1982 (Victim and Witness Protection Act of 1982 (VWPA)) และ

ในเวลาต่อมา ได้มีกฎหมายระดับสหรัฐอีกหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเหยื่อ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยผู้เสียหายในคดีอาญา ค.ศ.1984 (Victims of Crime Act of 1984) พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของเหยื่อ และการชดเชย ค.ศ.1990 (Victims Rights and Restitution Act of 1990) พระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมอาชญากรรมและการบังคับใช้กฎหมาย ค.ศ.1994 (Violent Crime Control and Law Enforcement Act 1994) พระราชบัญญัติต่อต้านลัทธิการก่อการร้ายและการใช้โทษประหารชีวิต ค.ศ.1996 (Antiterrorism and Effectice Death Penalty Act of 1996) และพระราชบัญญัติว่าด้วยความเข้าใจสิทธิของเหยื่อ ค.ศ.1997 (Victim Fights Clarification Act of 1997) และพระราชบัญญัติความยุติธรรมอย่างทั่วถึง ค.ศ.2004 (Justice for All Act of 2004) โดยพระราชบัญญัติเหล่านี้ได้ถูกนำไปบัญญัติเป็นหมวดหมู่ในกฎหมายสหรัฐ (United State Code (U.S.C)) ในหัวข้อหลักๆ คือ หัวข้อที่ 18 และหัวข้อที่ 42 (Title 18 Title 42) และมีการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายสหรัฐเกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยพระราชบัญญัติต่างๆ อย่างต่อเนื่องล่าสุด คือ พระราชบัญญัติความยุติธรรมอย่างทั่วถึง ค.ศ.2004 (Justice for All Act, 2004) และได้มีการยกเลิก Title 42 U.S.C § 10606 Victims' rights โดยบัญญัติใหม่ไว้ใน Title 18 U.S.C § 3771 (a) เป็นต้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ.1982 (Victim and Witness Protection Act of 1982 (VWPA)) ใน VWPA ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเหยื่อและพยานในระบบยุติธรรมทางอาญา รัฐสภาได้รับรองว่า ถ้าปราศจากความร่วมมือของผู้เคราะห์ร้ายและพยานต่างๆ ระบบยุติธรรมทางอาญาจะยุติหน้าที่ การเพิกเฉยของระบบยุติธรรมทางอาญาทั้งหมดนั้น ทำให้เหยื่อทุกข์ทรมานมากเกินไปเสมอ ในฐานะที่เป็นผลของการติดต่อกับระบบยุติธรรม VWPA ได้รับการประกาศใช้เป็นกฎหมายอย่างเป็นทางการ เพื่อ

- 1) เพื่อยกระดับ และปกป้องผู้เคราะห์ร้าย และพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- 2) เพื่อให้แน่ใจว่ารัฐบาลสหรัฐ ได้ทำในสิ่งเป็นไปได้ทั้งหมด ภายในขอบเขตของทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อช่วยเหลือเหยื่อและพยานในคดีอาญา โดยปราศจากการละเมิดสิทธิของการลงโทษตามรัฐธรรมนูญ และ
- 3) เพื่อจัดเตรียมรูปแบบ สำหรับการบัญญัติกฎหมายของสหรัฐและรัฐบาลสหรัฐ (pub.L.No.97-291, § 2)

สำหรับความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น จะมีนิยามไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ ในกฎหมายระบบมลรัฐก็เช่นกัน ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ก็จะมีนิยามไว้ อาจจะมี

ความหมายครอบคลุมบุคคลที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองต่างกันไป ตามแต่ละจุดมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ

(1) กฎหมายสหรัฐ (U.S.C)

ก. ความหมายของคำว่าเหยื่ออาชญากรรม ไว้บัญญัติใน Title 42 U.S.C. § 10607 (e)(2) ว่า หมายถึง บุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมาน โดยตรงทางกาย ทางอารมณ์ หรือ ความเสียหายทางการเงิน อันเป็นผลมาจากการทำความผิดกฎหมายอาญา รวมถึงกรณีที่เหยื่อ เป็นสถาบัน ผู้แทนของสถาบัน และ

ข. ในกรณีที่เหยื่อเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต บุคคลใดบุคคลหนึ่งดังต่อไปนี้

ก) คู่สมรส

ข) ผู้พิทักษ์

ค) ผู้ปกครอง

ง) บุตร

จ)ญาติสายเลือดเดียวกัน

ฉ) สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ

ช) บุคคลอื่นที่ได้รับแต่งตั้งจากศาล

(2) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เดิมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C. § 10606 Victims' right ปัจจุบันถูกยกเลิกโดย The Justice For All Act of 2004 และได้บัญญัติใหม่ไว้ใน Title 18 U.S.C. § 3771 (a) โดยเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงอื่นๆ และตัวแทนต่างๆ ของสหรัฐ ที่ทำงานด้านการป้องกัน การสืบสวน หรือการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา จะต้องพยายามอย่างเต็มที่ที่จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่างๆ และได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับสิทธิต่างๆ ของเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิของเหยื่อ ดังรายการต่อไปนี้

ก. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากผู้ต้องหา หรือจำเลย

ข. สิทธิที่จะได้รับแจ้งข่าวสารที่ถูกต้อง ทันเวลา ในขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาล การพิจารณาพักการลงโทษ รวมทั้งอาชญากรรมหรือกรณีอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือจำเลย

ค. สิทธิที่จะเข้าร่วมในทุกกระบวนการพิจารณาคดีของศาล เว้นแต่ภายหลังศาลได้รับฟังพยานหลักฐานที่ชัดเจน และเป็นหลักฐานที่ใช้ตัดสินลงโทษ ศาลพิจารณาเห็นว่าคำให้การของเหยื่อจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ถ้าเหยื่อได้รับฟังคำให้การของผู้อื่นในการพิจารณา

ง. สิทธิที่จะเข้าฟังการพิจารณาในศาลชั้นต้นท้องถิ่น รวมทั้งคำให้การ การลงโทษ หรือการพิจารณาพักการลงโทษ

จ. สิทธิที่จะปรึกษาอัยการในกรณีคดีอาญาแผ่นดิน

ฉ. สิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายเต็มจำนวน และภายในเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ

ช. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ล่าช้า

ซ. สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนตัวของเหยื่อ

2.2.1 การช่วยเหลือ (Victim Assistance)

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กฎหมายคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ.1982 (Victim and Witness Protection Act of 1982 ((VWPA)) ได้วางแนวทางพัฒนาสำหรับกระทรวงยุติธรรม เพื่อบังคับให้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ เป็นแนวทางในการจัดบริการแก่เหยื่ออาชญากรรม การแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรมทราบถึงการคุ้มครองและบริการต่างๆ ความเป็นไปแห่งคดี การปรึกษากับอัยการในคดีอาญาแผ่นดิน การจัดที่นั่งในศาลให้แยกเฉพาะจากจำเลย การขอคืนทรัพย์สิน การแจ้งข่าวสาร และการอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมาย และอื่นๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในระดับสหรัฐทั้งหมด จะนำหลักการสำคัญในกฎหมายคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ.1982 ไปปฏิบัติ กฎหมายสหรัฐ 18 U.S.C. § 1512 จึงบัญญัติให้อัยการสูงสุด (Attorney General) จัดทำแนวทางของพนักงานอัยการในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมและพยาน (Attorney Guidelines for Victim And Witnesses) เรียก โดยย่อว่า AG Guidelines ซึ่งฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับ ค.ศ.2005

แนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการนั้น เหยื่อที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิ ตามกฎหมายคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ.1982 นั้น ต้องเป็นผู้เสียหายที่ไม่ได้มีส่วนในการกระทำผิดในคดีนั้น แต่ก็ยังได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่มีส่วนในการกระทำผิดในคดีอื่น และตกเป็น ผู้เสียหายที่ได้รับความคุ้มครองในอีกคดีหนึ่ง อีกทั้งภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายฉบับนี้ ผูกมัดให้บุคลากรในกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการสืบสวนและดำเนินคดีอาญา ต้องเอาใจใส่สิทธิในทาง ส่วนตัวของเหยื่อ (Victim's Privacy) โดยบุคลากรเหล่านั้น ต้องพยายามอย่างสุดความสามารถ ในการเอาใจใส่ความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของเหยื่อผู้อ่อนแอในกรณีพิเศษ เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหาย

ที่เป็นเด็ก และผู้เสียหายที่เป็นคนชรา (Elderly Victims) เจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการเริ่มต้นคดีอาญา เช่น เจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญาต้องพิจารณาว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้เสียหาย ตามความหมายของกฎหมายหรือไม่ เพื่อประโยชน์ในการที่จะได้รับการบริการที่รัฐจัดหาให้ตามกฎหมาย

สำหรับลักษณะของการให้ความช่วยเหลือหรือการให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายระดับสหรัฐ จะบัญญัติในกฎหมายสหรัฐ Title 42 § 10607 Services to victim ซึ่งตามแนวทางการปฏิบัติของพนักงานอัยการ ได้กำหนดให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรมตามที่กฎหมายสหรัฐบัญญัติ สรุปดังนี้⁵³

1) ชั้นสืบสวนสอบสวน

(1) การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสาร ที่เกี่ยวเนื่องจากการดำเนินการสืบเสาะค้นหาที่ยัง ไม่ได้เป็นการสืบสวนคดีอาญาสิ้นสุด เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการสืบสวนจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบถึง

ก. สิทธิที่เหยื่อจะได้รับ โดยการร้องขอรายการบริการแก่ เหยื่อใน 42 U.S.C.10607 (c)

ข. ชื่อ ตำแหน่ง ที่ทำงาน และหมายเลขโทรศัพท์ของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ ซึ่งสามารถร้องขอการบริการได้

ค. สถานที่ซึ่งเหยื่อสามารถเข้ารับบริการรักษาพยาบาลได้ และบริการสำหรับเหยื่อในชุมชน

ง. การชดเชยความเสียหาย หรือการบรรเทาด้วยวิธีการอื่น อันรวมถึงโครงการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ ซึ่งเหยื่อมีสิทธิได้รับหรือข้อกำหนดในกฎหมายอื่นที่มีลักษณะเป็นการบรรเทาความเสียหายของเหยื่อ

จ. โครงการของภาคเอกชนและภาครัฐ ที่จะบริการให้คำปรึกษาและบำบัดฟื้นฟูแก่เหยื่อ

ฉ. สิทธิที่จะทำคำแถลงเกี่ยวกับการปล่อยตัว ก่อนการพิจารณาคดี (Pretrial Release) ในคดีความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นคดีระหว่างรัฐ การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองจากการคุกคามต่อสิทธิส่วนตัว (Stalking)

ช. ข่าวสารเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการทดสอบและการปรึกษา แนะนำในคดีการทำร้ายร่างกายทางเพศ (Sexual Assault) อันแสดงให้เห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะติดโรค

⁵³ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, “เรื่องเดิม”, หน้า 112-123.

หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบจะต้องช่วยเหลือเหยื่อในการติดต่อบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการและช่วยเหลือที่กำหนดใน 42 U.S.C.10607 (c) (1) (D) และเมื่อมีการตั้งข้อหา เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบเหล่านี้ก็จะถูกโอนไปยังอัยการสำหรับการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบ จะต้องจัดให้ผู้เสียหายได้รับทราบเกี่ยวกับ

ก) สถานะเกี่ยวกับการสืบสวนคดี

ข) การจับตัวผู้ต้องหว่ากระทำผิดได้

(2) การคุ้มครองจากการคุกคาม หรือการข่มขู่

เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนซึ่งรับผิดชอบ ต้องให้ความคุ้มครองผู้เสียหายหรือจัดให้มีการคุ้มครองเช่นนั้น จากการกระทำของผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด

(3) การได้รับคืนทรัพย์สินที่ใช้เป็นพยานหลักฐาน เมื่อคดีสิ้นสุด

(4) การแจ้งให้นายจ้างของผู้เสียหายได้ทราบ โดยคำร้องขอของผู้เสียหายหรือพยาน เมื่อผู้เสียหายหรือพยาน จำเป็นต้องมาให้ปากคำในการสอบสวน

(5) ค่าใช้จ่ายในการตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบหรือหัวหน้าขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการสอบสวน ในคดีทำร้ายร่างกายทางเพศ จะต้องออกค่าใช้จ่ายหรือใช้คืน ซึ่งค่าใช้จ่ายในการที่ผู้เสียหายจะต้องจ่ายในการตรวจร่างกาย และค่าใช้จ่ายของสิ่งที่ทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

2) ชั้นคำเนินคดี

ลักษณะบริการสำหรับเหยื่อก่อนการทำคำพิพากษา

(1) การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูล และข่าวสารที่เกี่ยวข้องเนื่อง

ก. แจ้งถึงความเป็นไปของคดี ระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบในเบื้องต้น ถึง

ก) การปล่อย หรือการกักขังผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิด

ข) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด หรือการไม่ฟ้อง

ผู้ต้องหา รวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้ต้องกระทำผิดในโครงการหันเหคดีในชั้นก่อนฟ้องคดีและสภาพแวดล้อมของโครงการนั้น

ค) กำหนดการ รวมถึง การเปลี่ยนแปลงกำหนดการ และหรือการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการดำเนินการในศาล ไม่ว่าผู้เสียหายหรือพยานร้องขอ หรือมีสิทธิหรือไม่

ง) การยอมรับสารภาพผิด หรือการอ่านคำตัดสินของคณะลูกขุนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ภายหลังจากการพิจารณา

จ) ถ้าผู้กระทำผิดถูกตัดสินลงโทษ วันที่อ่านคำพิพากษา
ข้อกำหนดในคำพิพากษา และ โครงการที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ที่สามารถแจ้ง
ให้ทราบได้ ซึ่งจะต้องกำหนดวัน (ถ้ามี) อันผู้กระทำผิดจะได้รับการปล่อยตัว โดยมีทัณฑ์บน หรือ
คุมประพดติหลังการปล่อย

ข. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี ถ้า
ผู้เสียหายไม่ได้เป็นพยานในชั้นพิจารณา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพยายามแจ้งให้ผู้เสียหาย
ทราบถึงสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการพิจารณาคดี

ค. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีในระหว่างการดำเนินคดีในชั้น
อัยการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไป เป็นหนังสือ
เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา โดยเฉพาะในกรณีต่อไปนี้

ก) บทบาทของเหยื่อในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา
รวมถึง สิ่งที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อ คาดหวังว่าจะได้จากกระบวนการยุติธรรมในทำนองเดียวกับสิ่งที่
กระบวนการยุติธรรมคาดหวังว่าจะได้รับจากเหยื่อ

ข) ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและ
ข่าวสารที่ผู้เสียหายจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ง. เมื่อมีการบันทึกข้อหา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรช่วยเหลือผู้เสียหาย
และแจ้งให้ทราบถึงการติดต่อกับบุคคล หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อไป

จ. การแจ้งให้ทราบภายหลังการตัดสินคดี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
ควรพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสำนวนคดี ภายหลังจากการตัดสินคดี และการดำเนิน
กระบวนการทางศาลให้สอดคล้องกับที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการอุทธรณ์และผลกระทบทางอ้อม
ในการพิจารณาถึงสิ่งที่จะต้องแจ้งเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสามารถใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้
เป็นปัจจัยในการพิจารณา ถึง

- ก) ผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะและความเสี่ยงของบุคคล
- ข) ลักษณะของการช่วยเหลือที่ได้มา
- ค) จำนวนของผู้เสียหาย
- ง) เวลาเป็นส่วนประกอบสำคัญหรือไม่
- จ) มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดหรือไม่
- ฉ) ผลกระทบของการถ่ายทอดข่าวสารอาจจะผิดต่อสิทธิของจำเลย

ที่มีตามรัฐธรรมนูญ

(2) การปรึกษาหารือกับอัยการ

ก. โดยทั่วไปอัยการของสหรัฐ จะต้องใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดที่จะปรึกษาหารือกับผู้เสียหายในคดีอาญาเกี่ยวกับการตัดสินใจในประเด็นที่สำคัญ

ข. ข้อเสนอในการต่อรองคำรับสารภาพนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรจะพยายามอย่างดีที่สุด ในการที่จะแจ้งและพิจารณาถึงทัศนคติของผู้เสียหายในทุกๆ ข้อเสนอหรือการบรรลุซึ่งการตกลงในการต่อรองข้อหา ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสามารถที่จะใช้ปัจจัยในการพิจารณา ดังนี้

ก) ผลกระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะและความเสี่ยงของบุคคล

ข) จำนวนของผู้เสียหาย

ค) ระยะเวลาอันเป็นสาระสำคัญในการทำการเจรจา หรือทำข้อเสนอในการต่อรองคำรับสารภาพ

ง) ข้อเสนอในการต่อรองรวมถึงข่าวสารที่ปกปิด หรือสภาพแวดล้อมหรือไม่

จ) มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดหรือไม่

ฉ) ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นพยานด้วย ผลกระทบในการถ่ายทอดข่าวสาร มีผลต่อสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

(3) ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ผู้รับผิดชอบของสำนักงานอัยการ ร่วมกับ U.S Marshals Service จะต้องทำให้แน่ใจว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการจัดพื้นที่ในการรอคอย แยกออกจากฝ่ายจำเลย

(4) การแจ้งให้นายจ้างของผู้เสียหายหรือพยานทราบถึงความจำเป็นที่ผู้เสียหายหรือพยาน จะต้องขาดงานเพื่อมาศาล

(5) สิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา อัยการของสหรัฐควรจะตระหนักอยู่เสมอว่า ชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้เสียหายและพยานนั้น เป็นเรื่องส่วนบุคคล อัยการควรระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ในการที่จะต้องเปิดเผย (Discovery) ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐ ฉบับที่ 16 ซึ่งการเปิดเผยของอัยการนี้ จะทำให้ผู้เสียหายต้องตกอยู่ในสภาวะการเสี่ยงที่จะถูกร้าย หรือการคุกคามผู้เสียหายหรือพยานในคดี ดังนั้น เจ้าหน้าที่ทั้งหมดในสำนักงานอัยการควรหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลใดๆ ไม่ว่าจะนำไปโดยความจำเป็นหรือไม่ อย่างระมัดระวัง

(6) โดยนัยของกฎหมาย ผู้เสียหายในคดีอาญาและพยาน จึงควรได้รับ ข่าวสาร หรือการช่วยเหลือด้วยความเอาใจใส่ และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการบริการอื่น

(7) ข้อจำกัดของการทดสอบของฝ่ายจำเลยในคดีข่มขืนกระทำชำเรา เช่น

ก. การแจ้งข่าวสาร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแนะนำผู้เสียหาย ในคดีข่มขืนเกี่ยวกับความเสี่ยงในการติดโรค เช่น โรคเอดส์ ภายในสถานการณ์นี้ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจร่างกายจำเลยได้

ข. การดำเนินการ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจหาเชื้อโรคเอดส์ ในร่างกายจำเลยได้ และผลการตรวจจะต้องเปิดเผยให้ผู้เสียหาย พร้อมด้วยคำแนะนำที่เหมาะสม เกี่ยวกับผลการตรวจ หากพบว่า

ก) ถ้าหากว่าผู้เสียหายในคดีข่มขืน แสดงให้เห็นความเสี่ยง ที่จะติดโรคเอดส์ แสดงว่าจำเลยจะต้องถูกกล่าวหา

(ก) การร้องขอให้มีการตรวจร่างกาย

(ข) แสดงว่าการทดสอบ จะต้องบอกข่าวสารที่จำเป็นแก่

สุขภาพของผู้เสียหาย

ข) ภายหลังจากที่จำเลยถูกตรวจ

(ก) ต้องมีการแจ้ง และ

(ข) โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับรู้

(ค) ในกรณีที่ผลการตรวจเลือดเป็นบวก ถ้าหากผลการตรวจ

ร่างกายจำเลยว่าเป็นบวก ศาลอาจสั่งให้มีการตรวจซ้ำภายหลังจากการตรวจ ครั้งแรก 6 เดือน และ 12 เดือน

(8) สิทธิที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้กระทำผิด ก่อนมี การพิจารณาคดีในคดีความรุนแรงในครอบครัว คดีไล่ล่าเพื่อทำร้าย หรือการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองกันคดี (Protective Order Case) ของอัยการ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น โดยการกระทำของฝ่ายจำเลย (18 U.S.C. Section 2263) อีกทั้งในคดีที่สามารถดำเนินการได้ พนักงานอัยการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องพยายามนำข้อกำหนดประการนี้ เข้าสู่การพิจารณาของศาล และแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิ่งที่ปรากฏนี้

(9) หากว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล จำเป็นต้องดำเนินการ นอกศาลที่มีการพิจารณาคดีอยู่นั้น ศาลจะต้องดำเนินการให้ผู้เสียหายสามารถติดตามความเป็นไป เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งในกรณีนี้ หากว่ามีระยะทางเกินกว่า 350 ไมล์ ศาลจะต้องจัดให้

มีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์วงจรปิด (42 U.S.C. Section 10608) อีกทั้งในคดีที่สามารถดำเนินการ เช่นที่กล่าวมาได้ หรือผู้เสียหายได้ร้องขอ ศาลต้องดำเนินการดังที่กล่าวมานั้น

(10) โครงการสำหรับลูกจ้างในกระทรวงยุติธรรมที่ตกเป็นผู้เสียหาย ในคดีอาญา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่า ลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรม สามารถเข้าถึงโครงการให้ความช่วยเหลือแก่ลูกจ้างได้

3) กระบวนการพิพากษาคดี และรายงานผลกระทบที่เกิดแก่เหยื่อ

การรายงานผลกระทบที่เกิดแก่เหยื่อ เมื่อ

(1) เมื่อจำเลยได้รับการตัดสินทางโทษ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง

ก. รายงานการสืบสวนสอบสวนก่อนมีการพิพากษา ซึ่งรวมถึง การประเมินความเสียหายทางสังคม จิตวิทยาและการรักษาพยาบาลอันเป็นผลกระทบ เนื่องจาก อาชญากรรม ซึ่งเรียกว่า “รายงานผลกระทบต่อเหยื่อ” (Victim Impact Statement) ซึ่งรวมถึงข้อกำหนด ในการชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) ซึ่งจัดเตรียมโดยสำนักงานคุมประพฤติของรัฐ

ข. เกี่ยวกับวิธีการในการติดต่อโดยตรงกับเจ้าพนักงานคุมประพฤติ ถ้าหากว่าผู้เสียหายต้องการ

(2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ จะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติทราบ เกี่ยวกับข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของรัฐบาลที่สัมพันธ์กับรายงานผลกระทบต่อเหยื่อ เพื่อที่ว่ารายงานการสอบสวนก่อนการพิพากษาคดี จะสะท้อนภาพให้เห็นถึงผลกระทบของ อาชญากรรมที่มีต่อผู้เสียหายในคดีอาญา และได้รับการชดเชยความเสียหายที่เหยื่อได้รับ

4) การทำคำพิพากษาคดี

(1) ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ เจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบ พนักงานอัยการ และองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายก่อนหน้านี้ อัยการของสหรัฐควรจะสนับสนุนประโยชน์ ของผู้เสียหาย รวมถึงผู้เสียหายที่เป็นเด็กในเวลาพิพากษาคดี

(2) สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาร้ายแรง หรือการทารุณทางเพศใน การทำคำแถลงในชั้นพิพากษาคดี ในโอกาสแรกสุดภายในเวลาที่เหมาะสม ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเสนอ รายงานผลกระทบต่อคนในชั้นพิพากษาคดี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง วิธีการที่เป็นไปได้ และเหมาะสมเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในการอยู่ร่วมด้วยในศาลขณะทำ คำพิพากษา วัน เวลา และสถานที่ ของกำหนดการในการฟังคำพิพากษา ถ้าผู้เสียหายอยู่ร่วมด้วย และประสงค์ที่จะเสนอรายงานผลกระทบของเหยื่อในการทำคำพิพากษา อัยการ สหรัฐจะต้อง สนับสนุนสิทธิเช่นนั้นของผู้เสียหาย โดยการเสนอให้ศาลรับทราบสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ร้ายแรง และการทารุณทางเพศ หรือเสนอข่าวสาร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพิพากษาผู้กระทำผิด สิทธิในการทำคำแถลงที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น อาจจะถูกเสนอโดยผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ของผู้เสียหาย ผู้ซึ่งอยู่ร่วมด้วยในขณะที่ทำคำพิพากษา ถ้าหากว่าผู้เสียหายเป็นบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี หรือไร้ความสามารถ และสิทธิประการนี้ของผู้เสียหายอาจจะเป็นการแสดงออกโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นสมาชิกในครอบครัว หรือเป็นญาติของผู้เสียหาย หรือเป็นบุคคลที่ศาลกำหนด และอยู่ร่วมด้วย ในขณะที่ทำคำพิพากษา

(3) ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ถ้ารัฐตัดสินใจให้ใช้โทษประหารชีวิต ซึ่งกำหนดให้ศาลต้องลงบันทึกเหตุที่ตัดสินลงโทษประหารชีวิตนั้น และปัจจัยที่เป็นการทำให้รัฐ ตัดสินบังคับโทษประหารชีวิตเป็นการตัดสินที่ยุติธรรม ซึ่งปัจจัยที่ถูกบันทึกนั้น อาจรวมถึง ผลกระทบของการกระทำผิดต่อผู้เสียหายและครอบครัวของผู้เสียหาย การให้การด้วยวาจา รายงาน ผลกระทบของผู้เสียหายต่อศาลในระหว่างการพิจารณาคดี วัน เวลา และสถานที่ อันเป็นรายละเอียด ของการพิพากษาคดี

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องแจ้งให้ผู้เสียหาย ซึ่งไม่ได้เป็นพยาน ในชั้นพิจารณาคดีทราบด้วยเช่นเดียวกัน และต้องไม่กีดกันพวกเขาออกจากกระบวนการพิจารณาคดี เพราะว่าในระหว่างการพิจารณาคดีนั้น ผู้เสียหายอาจจะให้การถึงผลกระทบของการกระทำผิดที่เกิด แก่ผู้เสียหายและครอบครัว หรือเกี่ยวกับเหตุปัจจัยประการอื่นที่ต้องถูกบันทึกไว้ในสำนวนศาล

5) ชั้นราชทัณฑ์

การบริการ หรือการให้ความช่วยเหลือสำหรับเหยื่ออาชญากรรม มีดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการคุมขัง จะต้องให้ผู้เสียหายในคดีอาญา ได้ทราบถึงข้อมูลต่างๆ ไปเกี่ยวกับกระบวนการในชั้นราชทัณฑ์ (Custodial Release Eligibility Information) รวมไปถึงข่าวสารเกี่ยวกับการปลดปล่อย การพักการลงโทษ การคุมประพฤติ และการมีสิทธิในเรื่องเหล่านั้นของผู้ต้องขัง

(2) ภายหลังจากการพิจารณาคดี (Custodial Release Notification) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในเบื้องต้น ถึง

ก. วันที่ผู้กระทำผิดจะได้รับสิทธิในการพักการลงโทษ และกำหนดการ ของการฟังการปล่อยตัวผู้กระทำผิด (ถ้ามี)

ข. การหลบหนี การออกไปทำงานนอกเรือนจำ หรือรูปแบบอื่น ที่เป็นการปล่อยผู้กระทำผิด

ค. การเสียชีวิตของผู้กระทำผิด ถ้าหากว่าผู้กระทำผิดเสียชีวิต ในระหว่างถูกคุมขัง

การช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา หรือเหยื่ออาชญากรรมในด้านอื่นๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เป็นการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ในแต่ละมลรัฐจะมีโปรแกรมให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม (Victim Assistance Program) The Victims of Crime Act of 1984 บัญญัติให้จัดตั้งหน่วยงานช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม คือ สำนักงานเหยื่ออาชญากรรม (Office of Victim of Crime หรือ O.V.C.) ในกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่หลักในการคุ้มครองให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความช่วยเหลืออื่นๆ มีการจัดสรรเงินจากกองทุนเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้การสนับสนุนการดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่างๆ แก่เหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้ ยังจัดสรรเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กรเอกชนด้วย เช่น องค์กรให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแห่งชาติ (National Organization for Victim Assistance (NOVA)) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร แต่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากรัฐ และเงินบริจาคจากเอกชน มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม และสนับสนุนให้สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมได้ขยายออกไป การให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม จึงมีทั้งในภาครัฐและเอกชนที่ทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง

2.2.2 การเยียวยา (Victim Remedies)⁵⁴

1) การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

การชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา⁵⁵ โดยผู้กระทำผิด (Restitution) นับแต่วันที่พระราชบัญญัติต่อต้านลัทธิก่อการร้าย และการใช้โทษประหารชีวิต 1996 ได้ประกาศใช้ โดยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง “คำสั่งชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ” (Mandatory Victim Restitution Act (MVRA)) แสดงให้เห็นการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ โดยบัญญัติรวบรวมกระบวนการในการออกคำสั่งชดใช้ค่าประกันความเสียหาย และกำหนดบทบังคับให้คำสั่งชดใช้ความเสียหายภายหลัง มีการตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด มีผลบังคับใช้ ทำให้การออกคำสั่งของศาลมีความกว้างขวางครอบคลุมการชดใช้ โดยคำนึงถึงความเสียหายเป็นฐาน (Loss-based Restitution) แนวคิดที่สำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ โดยข้อกำหนดอันใหม่ของกฎหมายฉบับนี้ ให้ศาลสั่งให้มีการชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงเต็มจำนวน ในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งศาลต้องสั่งให้ฝ่ายจำเลย

⁵⁴ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดิม”, หน้า 54-62.

⁵⁵ Article 5. Restitution. In Office For Victims of crime. Attorney General Guidelines for Victim and Witness Assistance (2000ed). Supra note 91, pp.45-49. อ้างใน วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 122.

ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพในทางเศรษฐกิจของจำเลย ซึ่งถูกพิพากษาลงโทษแล้วนั้น

หลักการของการชดใช้ เป็นส่วนหนึ่งที่แยกไม่ได้จากระบบยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าสังคมจะมีอำนาจลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม ควรจะมีการประกันว่าผู้กระทำผิดต้องทำให้ผู้เสียหายมีสภาพความเป็นอยู่ในระดับดี เหมือนก่อนถูกกระทำ The Mandatory Victims Act ปี 1996 กำหนดไว้ว่า การชดใช้มีความแตกต่างกันตามสภาวะแวดล้อม เวลาของการจ่ายควรสั้นที่สุด และต้องจ่ายเต็มจำนวนอย่างมีเหตุผล พระราชบัญญัติอื่นๆ ให้อำนาจการบังคับใช้ การชดใช้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของพิพากษาคดีอาญา

The Justice for All Act ปี 2004 ให้สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับชดใช้เต็มที่ และภายในเวลาที่กำหนด แต่ไม่ได้ให้เพื่อให้มีการค้นหา หรือเพื่อให้ได้รับการชดใช้ แต่เป็นการเน้นย้ำเจตนาของรัฐสภาว่า การชดใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม อัยการ ผู้ประสานงานผู้เสียหาย พยาน ผู้สอบสวน พนักงานคุมประพฤติ เสมียนศาล และหน่วยงานฟ้องคดีด้านการเงินล้วนมีบทบาทสำคัญที่จะให้การประกันว่า ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้เต็มจำนวนภายในเวลาที่กำหนด เจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมที่ทำคดีอาญาในแต่ละขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นการสอบสวน การกล่าวหา ต่อรองคำรับสารภาพ การสนับสนุนคำตัดสินที่เหมาะสม และการบังคับตามคำพิพากษาคดีอาญา จะต้องคำนึงอย่างระมัดระวังแก่ ความจำเป็นที่จะต้องให้หลักประกันว่า จะมีการจ่ายเงินชดใช้อย่างเต็มที่ ภายในเวลาที่กำหนด ความรับผิดชอบที่ติดตามการชดใช้ ไม่ได้จบเมื่อมีการสั่งให้มีการจ่ายเงินชดใช้ แต่ต่อเนื่องไปจนกระทั่งมีการจ่ายเงินชดใช้ หรือเมื่อภาระหนี้ที่จะต้องจ่ายเงินชดใช้ถูกยกเลิก

การจ่ายเงินชดใช้ เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในทางอาญา กฎหมายกำหนดให้อำนาจให้ปฏิบัติตามการกระทำผิดกฎหมายของรัฐบาลสหรัฐทุกอย่าง จะต้องจ่ายเงินชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายที่พิสูจน์ได้ในรูปของค่าเสียหาย (Recoverable loss) การชดใช้ อาจเป็นข้อบังคับหรือเป็นการใช้ดุลพินิจ

(1) การชดใช้ที่เป็นข้อบังคับ กฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งให้มีการจ่ายเงินชดใช้เต็มจำนวน (โดยไม่ต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา) ในกรณีการกระทำผิดกฎหมายของรัฐบาลสหรัฐ รวมถึงการกระทำผิดเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์และอาชญากรรมทุกประเภท ยกเว้นการกระทำผิดเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ที่ศาลพบว่าจำนวนของผู้เสียหายมีมาก จนกระทั่งการชดใช้เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ หรือเมื่อศาลตัดสินว่า ความซับซ้อนของข้อเท็จจริงเชื่อมโยงกับสาเหตุ หรือจำนวนความเสียหายของผู้เสียหาย อาจจะทำให้กระบวนการตัดสินใช้เวลานาน หรือ

สร้างความสับสนในระดับที่ความจำเป็นที่จะให้มีการชดเชยแก่ผู้เสียหาย มีน้ำหนักเหนือภาระด้านการพิจารณาคดี

ในกรณีเฉพาะการชดเชย ใช้กับการล่วงละเมิดทางเพศ การล่วงละเมิดเด็ก และความรุนแรงในครอบครัว ความล้มเหลวของการปฏิบัติหน้าที่ดูแลเด็กตามกฎหมาย การค้ามนุษย์ ค้าทาส การทดลองยาบ้าที่ผิดกฎหมาย และการทดลองเกี่ยวกับยาเสพติด

(2) การชดเชยแบบใช้ดุลพินิจ ศาลอาจจะสั่งให้ชดเชย สำหรับการกระทำผิดกฎหมายที่การชดเชยที่เป็นภาคบังคับไม่ได้ครอบคลุมไว้ สำหรับการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลอาจสั่งให้มีการชดเชย トラบเท่าที่ผู้เสียหายไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วม การสั่งให้ชดเชยแก่ชุมชน จะทำในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ผู้เสียหายได้อย่างชัดเจน จำนวนของการชดเชยให้ชุมชน ขึ้นอยู่กับปริมาณความเดือดร้อนที่สาธารณชนได้รับจากผู้ต้องหา ถ้าศาลที่จะตัดสินพบว่าการชดเชยแก่ผู้เสียหายใดๆ ก็ตาม ศาลอาจปฏิเสธการชดเชยได้

คดีที่สามารถขอให้พิจารณาชดเชยตามกฎหมายสหรัฐ มีดังนี้

ก. อาชญากรรมร้ายแรงที่ได้ให้คำนิยาม ตาม 18 U.S.C. § 16

ข. การกระทำผิดต่อทรัพย์สิน ภายใต้หัวข้อเรื่องที่ 18 อันรวมถึงการกระทำผิดใดๆ โดยการฉ้อโกง หรือการหลอกลวง (Fraud)

ค. การกระทำผิดที่ได้กำหนด ในข้อบทที่ 1365 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้สินบน เกี่ยวกับผลผลิตของผู้บริโภค (Tampering with consumer products) และ

ง. ในกรณีนั้น ได้มีผู้ได้รับความเสียหายหรือเหยื่อ ซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานทางร่างกาย หรือการสูญเสียที่เป็นตัวเงิน โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลจะออกคำสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายแก่บุคคลอื่น นอกจากผู้เสียหายได้ ถ้าหากว่าเป็นการตกลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการ

ข้อยกเว้น สำหรับการออกคำสั่งชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ดังที่ได้กล่าวมา ก็คือในกรณีของการกระทำผิดต่อทรัพย์สิน ถ้าหากว่าเป็นการตกลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการ

ก. จำนวนของผู้เสียหายมีจำนวนมาก จนการชดเชยค่าเสียหายไม่สามารถปฏิบัติได้

ข. การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือจำนวนความเสียหาย การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายคนใดนั้น เป็นการสร้างภาระที่หนักเกินไปแก่ กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

นอกจากนี้แล้ว กระบวนการในการสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา ยังได้นำไปใช้เป็นเงื่อนไขในขั้นตอนการคุ้มครองประพัตติผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยด้วย

2) การทดแทนความเสียหายโดยรัฐ (State Compensation)

กฎหมายสหรัฐ U.S.C. Title 42 § 10602 Crime victim compensation โดยรัฐ § 10602 (b) บัญญัติให้โปรแกรมการทดแทนความเสียหายดำเนินการโดยมลรัฐ และให้ทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม และทายาท ในกรณีอาชญากรรมร้ายแรง รวมถึงอาชญากรรมจากการเมาแล้วขับ และความรุนแรงในครอบครัว โดยค่าทดแทนที่รัฐจ่ายให้ มีดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากการได้รับบาดเจ็บจากอาชญากรรม รวมถึงการรักษาทางจิต การดูแลให้คำปรึกษา

(2) การสูญเสียรายได้ในการทำงาน เนื่องจากการบาดเจ็บ

(3) ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ

สำหรับแหล่งเงินที่นำมาจ่าย มาจากกองทุน ตามที่บัญญัติใน U.S.C.

Title 42 § 10601 Crime victim Fund

สรุปภาพรวมของระบบการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยรัฐ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ ดังนี้

1) ปัจจุบันในทุกๆ มลรัฐ จะมีโปรแกรมทดแทนความเสียหายโดยรัฐ ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือที่จริงจังต่อเหยื่อและครอบครัวของเหยื่อ โปรแกรมนี้ ถือกำเนิดครั้งแรก ในปี 1965 ที่มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และเป็นโปรแกรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศแหล่งเงินทุนเหล่านี้ มาจากจำเลยโดยมลรัฐส่วนใหญ่ได้เงินทุนมาจากค่าปรับ และค่าใช้จ่ายที่เก็บจากผู้กระทำผิดมากกว่าจากภาษีในบางมลรัฐ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวมาจากค่าปรับหรือทรัพย์สินจากผู้กระทำความผิด

2) การแจ้งให้เหยื่อทราบเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยความเสียหาย เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ทำงาน โปรแกรมนี้ รวมถึงผู้รักษาพยาบาล หรือผู้ให้คำปรึกษาต่อเหยื่อในด้านอื่น ก็ควรจะเป็นผู้แจ้งด้วย

3) เงินทุนโปรแกรมนี้ ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ ที่แตกต่างกันไป หลายแหล่ง ซึ่งในรัฐต่างๆ สามารถแบ่งแหล่งเงินทุนเป็น 2 แหล่งใหญ่ๆ คือ

(1) เงินก้อนใหญ่จากค่าปรับ และเงินที่เรียกเอาจากผู้ต้องหา

(2) เงินซึ่งเป็นรายรับทั่วไป หรือภาษี

เงินเหล่านี้ เป็นเงินที่ตั้งไว้โดยบทบัญญัติของกฎหมายมากกว่าสี่ในห้าของมลรัฐได้รับเงินทุนดังกล่าว เงินทุนในอันดับแรกจากผู้ต้องหา ซึ่งในความเป็นจริง รัฐส่วนใหญ่จะไม่นำเงินภาษีเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างสิ้นเชิง ทั้งในส่วนของการบริหารจัดการโปรแกรม และในส่วน

ของเงินที่ให้ชดเชยแก่เหยื่อ นอกจากนี้ ๓๑ รัฐต่างๆ จะได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐ โดยสำนักงานเหยื่ออาชญากรรม (O.V.C.) ตามกฎหมาย Victim of Crime Act (VOCA) เงินทุนรัฐบาลกลางได้จ่ายประมาณร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 25 ของโปรแกรมการชดเชยค่าเสียหายของรัฐ เงินงบประมาณทั้งหมดผ่านการอำนวยการ โดยพระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม 1984 (VOCA) เป็นเงินกลางในทุกๆ ค่าชดเชยที่จ่ายแก่เหยื่อ นอกจากนี้ ในแต่ละรัฐยังต้องถือค่าใช้จ่ายทั้งหมด หรือค่าใช้จ่ายเกือบทั้งหมดในการบริหาร สำหรับใช้ในการปฏิบัติการของโปรแกรม (ในแต่ละรัฐ VOCA ได้ให้เงินเพื่อบริหารจัดการเพียง 5%) ในขณะที่เงินทุนส่วนใหญ่ที่ใช้ในการบริหารจัดการส่วนใหญ่มาจากเงินงบประมาณ VOCA ได้ให้เงินทุนที่ทำให้หลายๆ รัฐ สามารถแผ่ขยายขอบเขตความช่วยเหลือ สามารถทำให้เกิดความมั่นใจว่ามีเงินเพียงพอที่จะครอบคลุมการช่วยเหลือเหยื่อทุกๆ ราย

4) การประเมินประเภทและระดับของโทษของผู้ต้องหา มีความหลากหลายจากรัฐหนึ่งรัฐหนึ่ง ในหลายรัฐกำหนดอัตราการใช้ไว้เป็นกรอบของโทษที่ได้รับ หรือค่าปรับ เช่น 50 ดอลลาร์ ต่อความผิดอาญาร้ายแรง และ 25 ดอลลาร์ต่อความผิดอาญาที่เบากว่า ในบางรัฐจะใช้จำนวนร้อยละที่แน่นอนในการเรียกค่าปรับจากผู้ต้องหาหรือกำหนดเงินเก็บเพิ่ม ขึ้นอยู่กับค่าปรับและกองทุนชดเชยค่าเสียหายในบางรัฐ ได้รับเงินจากค่าจ้างที่ได้รับในอุตสาหกรรมของเรือนจำ

5) ค่าเสียหายที่รัฐจ่ายให้ จะครอบคลุมค่าใช้จ่ายทางการแพทย์การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ และการขาดรายได้ของเหยื่อ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการทำศพและการสูญเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลครอบครัวของเหยื่อ

6) ประเภทความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าเสียหายให้ คือ อาชญากรรมร้ายแรง รวมถึงการฆาตกรรมและความรุนแรงภายในครอบครัว ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่อยู่ในข่ายต้องชดเชย

7) กรณีเหยื่อของความรุนแรงภายในครอบครัว จะต้องไม่คำนึงถึงความเกี่ยวพันหรือการอาศัยอยู่กับผู้กระทำผิด แต่ถ้าเงินค่าเสียหายดังกล่าว ตกถึงมือผู้กระทำผิดที่เป็นคนในครอบครัว รัฐจะเรียกคืนเงินค่าชดเชยดังกล่าว

8) โปรแกรมจะต้องยอมรับการพิจารณาการชดเชยต่อคนที่มิสัญชาติอเมริกันทุกคน ซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรมภายในรัฐของตน ไม่สนใจถึงถิ่นพำนักที่แท้จริงของเหยื่อ รวมถึงพลเมืองของตนในรัฐที่เป็นเหยื่อการประทุษร้ายข้ามชาติในต่างประเทศ สุดท้ายโปรแกรมจะต้องครอบคลุมอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ภายใต้เขตอำนาจที่อยู่ในรัฐนั้น เช่น อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในดินแดนอินเดียแดง PARK LAND หรือในเขตทหาร มีสองสามรัฐที่มีการเรียกร้องโดยผู้ที่มีภูมิลาเนาภายในรัฐต่ออาชญากรรมแบบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ บางรัฐมีโปรแกรมสำหรับชาวต่างชาติที่ได้รับบาดเจ็บภายในรัฐ

9) วิธีการเรียกร้องค่าเสียหาย กระบวนการใช้สิทธิในโปรแกรมนี้ มีหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ แต่โดยปกติเหยื่อจะถูกนำเข้าสู่โปรแกรมโดยตำรวจ ทนาย พยานของเหยื่อ หรือจากผู้ให้บริการใน โปรแกรม เหยื่อเองสามารถรู้จัก หรือค้นหาโปรแกรมนี้จากโปสเตอร์ แผ่นพับ การใช้สิทธิตามปกติ จะผ่านการบังคับทางกฎหมายหรือผ่านทางโปรแกรมความช่วยเหลือและบริการของเหยื่อ หรือผ่านการติดต่อโดยตรงกับทาง โปรแกรมเอง เหยื่อควรที่จะยื่นคำร้อง เพื่อรับค่าชดเชยในรัฐที่อาชญากรรมเกิดขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของเหยื่อ โปรแกรมทั้งหมด รวมถึงอาชญากรรมการก่อการร้ายที่กระทำต่อที่พำนักของเหยื่อ กระบวนการเริ่มต้น เมื่อแบบคำร้องตามที่แต่ละรัฐกำหนด ได้รับการลงนาม และเสนอขึ้นมาโดยเหยื่ออาชญากรรม กระบวนการของโปรแกรมส่วนใหญ่ จะมีการร้องผ่านเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รวบรวมเรื่องทั้งหมด (One stop service) ของสำนักงานหนึ่ง ในเมืองหลวงของรัฐ แต่มีสาขาของรัฐสองสามแห่ง หรือสำนักงานส่วนภูมิภาค หรือการใช้สถานที่ส่วนท้องถิ่นในสำนักงานอื่นๆ ในการรองรับคำร้องเบื้องต้น เจ้าหน้าที่ จะดำเนินการรวบรวมเอกสาร และรัฐจะขอรายงานจากตำรวจและวิเคราะห์เพื่อยืนยันว่า อาชญากรรมได้เกิดขึ้น และเพื่อกำหนดว่าเหยื่อได้เข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย หรือได้ช่วยเหลือกิจกรรมเหล่านั้น ในขณะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นหรือไม่ ข้อมูลจากหน่วยบริการของจังหวัด โรงพยาบาล หมอผู้ที่เหยื่อปรึกษา และบ้านที่จัดงานศพ รวมทั้งนายจ้าง ถ้ามีการเรียกร้อง หรือมีแบบฟอร์มกำหนดเรื่องรายได้ต่างๆ เกี่ยวกับการสูญเสียในเรื่องการงาน

10) องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาจ่ายค่าทดแทนความเสียหาย อำนาจการตัดสินใจนั้น แตกต่างกันในแต่ละรัฐ หนึ่งในสามของรัฐต่างๆ ใช้คณะกรรมการที่ทำงานนอกเวลา เพื่อกำหนดความเหมาะสมของเหยื่อที่จะได้รับเลือกและเงินชดเชย และรัฐที่เหลือจะให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสินคำร้อง และจ่ายค่าทดแทน

11) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาจะแตกต่างกันบ้างในแต่ละรัฐ แต่ทุกๆ โปรแกรม มีเกณฑ์พื้นฐานที่เหมือนกันโดยทั่วไป คือ เหยื่ออาชญากรรม จะต้อง

(1) รายงานอาชญากรรมทันทีต่อองค์กรที่มีอำนาจบังคับทางกฎหมาย หลายรัฐกำหนดให้รายงาน ภายใน 72 ชั่วโมง แต่ในรัฐเกือบทั้งหมด มีข้อยกเว้นซึ่งเป็นเหตุผลที่ดีที่เปิดโอกาสกว้างขึ้นต่อเด็ก เหยื่อที่ทุพพลภาพและในกรณีอื่นๆ ที่เป็นกรณีพิเศษ

(2) ร่วมมือกับตำรวจหรือทนาย ในการสอบสวนและการฟ้องร้อง หรือดำเนินการตามกฎหมายในคดี ในแต่ละรัฐอาจมีข้อยกเว้นในเรื่องนี้

(3) ยื่นคำร้องอย่างถูกต้อง ตรงเวลา ต่อโปรแกรมค่าชดเชยโดยทั่วไป ประมาณ 1 ปี จากวันที่ก่ออาชญากรรม แต่มีรัฐจำนวนมาก มีกรอบเวลาที่ยาวกว่านี้ และส่วนใหญ่สามารถสละข้อกำหนดนี้ เมื่อมีการให้ข้อมูลอื่นๆ ที่เหมาะสม ซึ่งทางโปรแกรมร้องขอ

(4) เขี่ยมีค่าใช้จ่าย หรือค่าเสียหายที่ไม่ได้รวมอยู่ในประกัน หรือจากแหล่งอื่นๆ ที่พร้อมจะให้ป็นแหล่งปลิกย่อย

(5) เป็นผู้บริสุทธิ์ที่ไม่มีส่วนร่วมในการก่ออาชญากรรม

12) การจับกุม หรือการตัดสินผู้กระทำความผิด ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องกระทำก่อนในการได้รับค่าชดเชย แต่จะปฏิเสธการจ่ายสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด และพิจารณา รายงานของตำรวจเป็นอันดับแรก ในการกำหนดตัดสินในเรื่องค่าชดเชยและจ่ายด้วยความพยายามที่จะตัดสินใจอย่างระมัดระวังและเหมาะสม ในประเด็นเหล่านี้ ความเหมาะสมของเหยื่อที่จะได้รับค่าชดเชยโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ คือ เหยื่อได้รับความทรมานจากการบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต ตัวอย่างเช่น ถ้าเหยื่อจากการฆาตกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยทั่วไป ครอบครัวจะไม่มีสิทธิในเงินชดเชยใดๆ ทั้งสิ้น

13) ค่าใช้จ่ายที่ชดเชยได้ โปรแกรมการชดเชยทั้งหมดได้รวมค่าใช้จ่ายหลักๆ เป็นแบบเดียวกัน ถึงแม้ว่าข้อจำกัดเฉพาะอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง โดยทั่วไปค่าใช้จ่ายที่สามารถชดเชยได้ของรัฐได้รวมค่าใช้จ่าย ดังต่อไปนี้

(1) ค่ายา

(2) ค่าปรึกษาทางสุขภาพจิต

(3) ค่าเสียหายที่เกิดจากการสูญเสียรายได้ เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานได้ เนื่องจากการได้รับบาดเจ็บจากอาชญากรรม

(4) ความสูญเสียผู้อุปการะ เนื่องจากผู้อุปการะถูกฆาตกรรมและค่าใช้จ่ายในงานศพ

โดยสถิติแล้วในรัฐส่วนใหญ่ จำนวนเงินที่มีการชดเชยให้แก่เหยื่อประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นจำนวนเงินประมาณกว่าครึ่งหนึ่งของค่าชดเชยที่จ่าย และค่าชดเชยการสูญเสียรายได้เป็นเงินก้อนใหญ่รองลงมา นอกจากนั้น สำหรับบางรัฐ จะรวมถึงค่าชดเชยอื่นๆ อีกจำนวนมากที่มีการจ่ายให้ ดังต่อไปนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในการย้ายหรือหาที่อยู่ใหม่ เฉพาะกรณีเหยื่อมีอันตรายที่ใกล้จะมาถึง หรือถ้าการย้ายเป็นการจำเป็นทางการรักษา ตัวอย่างเช่น ความเจ็บป่วยทางอารมณ์อย่างรุนแรง จากการทำร้ายทางเพศ

(2) ค่าเดินทางไปพบผู้ทำการรักษา ซึ่งตามปกติจะจำกัดตามแต่โอกาส เมื่อผู้กระทำการรักษามีที่อยู่ หรือสถานที่ทำงานห่างจากบ้านของเหยื่อ หรือเมื่อเกิดกรณีพิเศษอื่นๆ

(3) บริการเปลี่ยน หรือทดแทนงานที่เหยื่อไม่สามารถที่จะกระทำได้อีกต่อไป เนื่องมาจากการบาดเจ็บที่เกิดจาก หรือเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนั้นๆ (งานการดูแลเด็กและงานบ้าน) บางครั้ง จำกัดการจ่ายค่าชดเชยให้เฉพาะผู้ที่ไม่มีความสามารถในครอบครัว

(4) ค่าใช้จ่ายในการทำทำความสะอาดสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรม (Crime-scene cleanup) หรือค่าใช้จ่ายในการรักษาความปลอดภัย หรือการปรับปรุงซ่อมแซมที่พักอาศัยให้อยู่ในสภาพปกติ ก่อนเกิดอาชญากรรม

(5) ค่าใช้จ่ายในการแก้ไขฟื้นฟูเหยื่อ ซึ่งอาจรวมถึงการบำบัดฟื้นฟูทางร่างกาย และหรือการบำบัดฟื้นฟูในเรื่องการทำงาน

(6) การปรับปรุงแก้ไขที่พักอาศัย หรือยานพาหนะให้แก่เหยื่ออาชญากรรม

(7) ค่าทนายความผู้ช่วยเหยื่อในการดำเนินการขอรับค่าชดเชย และจ่ายให้อัตราที่จำกัดตามที่กำหนด และอาจจ่ายให้เฉพาะกรณีที่มีการอุทธรณ์เท่านั้น

สำหรับทรัพย์สินที่ถูกขโมย สูญหาย หรือถูกทำลายระหว่างเกิดอาชญากรรมนั้น จะไม่มีการจ่ายชดเชยให้ และเกือบทุกรัฐ ยกเว้น Florida New Jersey และ New York จะครอบคลุมถึงค่าอุปกรณ์ด้านการแพทย์ที่จำเป็น เช่น แวนสายตา อุปกรณ์การช่วยเหลือเรื่องการรับฟัง มีเพียงสามรัฐเท่านั้นที่จ่ายให้แก่ความเจ็บป่วย และการทุกข์ทรมานที่เกิดกับเหยื่อโดยทันที คือ Hawaii Rhode Island และ Tennessee

14) ประโยชน์สูงสุด และข้อจำกัด ประโยชน์สูงสุด ที่มีให้แก่เหยื่อจากโปรแกรมของรัฐโดยทั่วไป อยู่ในช่วงระหว่าง 10,000 ดอลลาร์ และ 25,000 ดอลลาร์ มีบางรัฐแต่ส่วนน้อยที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่านี้ นอกจากนั้นหลายๆ รัฐ มีข้อจำกัดที่ต่ำกว่าในเรื่องเงินที่ชดเชยได้เฉพาะเรื่อง เช่น ค่าทำศพ และการให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต มีรัฐไม่กี่รัฐสามารถให้ประโยชน์พิเศษในเรื่องการถูกฆาตกรรม หรือในความเสียหายอื่นๆ หลายรัฐ ยังคงเพิ่มระดับความช่วยเหลือ โดยรวมทั้งหมดพร้อมๆ ไปกับในส่วนของการจัดลำดับ เป็นรายบุคคล

15) แหล่งเงินทุนปลีกย่อยอื่น หลักการสำคัญของโปรแกรมค่าทดแทนความเสียหายโดยรัฐ “กองทุนของรัฐจะเป็นผู้จ่ายแหล่งสุดท้าย” (Last resource) ซึ่งหมายความว่า ในกรณีที่แหล่งเงินทุนข้างเคียงอื่นๆ เช่น การประกันสุขภาพ หรือประกันรถยนต์ และที่ลูกจ้างจะได้รับประโยชน์จากการประกันสังคม และโครงการสุขภาพของรัฐบาล ซึ่งจะเข้าถึง ปรากฏว่า ก่อนที่โปรแกรมนี้ จะพิจารณาค่าชดเชยเหยื่อ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่เริ่มมีการจ่ายค่าชดเชยทั้งหมด ปรากฏว่า เป็นการจ่ายช้ากว่าระยะเวลาหนึ่งเสมอๆ โปรแกรมชดเชยค่าเสียหายนี้ ปกติจะจ่ายให้ก่อนมากกว่าจะบังคับให้เหยื่อรอการชดเชยจากองค์กรเหล่านั้น นอกจากนี้ ถ้าเหยื่อได้รับการชดเชยจาก

ผู้กระทำผิดหรือจากกลุ่มใด ที่ต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายของเหยื่อ เหยื่อจะต้องจ่ายกลับคืนสำหรับในส่วน of ค่าใช้จ่ายที่โปรแกรมได้รวมไว้ให้สำหรับเหยื่อ

3. การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐาน เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principles of justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ดังได้กล่าวในบทที่ 2 สามารถสรุปหลักการสำคัญ ซึ่งประเทศสมาชิกควรนำไปดำเนินการสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมใน 4 เรื่องใหญ่ๆ คือ

- 1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรม
- 2) สิทธิในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด
- 3) สิทธิในการได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ
- 4) สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือด้านอื่นๆ

สำหรับ The European Forum for Victim Services ได้ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อปี 1996 สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้ ดังนี้

- 1) สิทธิที่จะได้รับการยอมรับ และตระหนักในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- 2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความก้าวหน้าของคดีของตน
- 3) ให้ข้อมูลแก่ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับผู้กระทำผิด
- 4) ได้รับคำแนะนำทางกฎหมาย
- 5) ได้รับความคุ้มครองทั้งส่วนบุคคลและความปลอดภัยทางร่างกาย
- 6) ได้รับการชดเชย ทั้งจากผู้กระทำผิดและจากรัฐ

จากหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยการอำนวยความสะดวกแก่ ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และแถลงการณ์ของที่ประชุมแห่งสหภาพยุโรป สามารถจัดระบบของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ออกเป็น 2 ระบบใหญ่ คือ การช่วยเหลือ และการเยียวยา

3.1 การช่วยเหลือ (Victim Assistance)

การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม หากจะพิจารณาในบริบทที่กว้างก็อาจจะหมายถึง การคุ้มครองสิทธิทั้งหมดของเหยื่ออาชญากรรม รวมถึง การได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากผู้กระทำผิดและจากรัฐด้วย แต่ในที่นี้ ได้จัดเรื่องการชดใช้เยียวยา แยกออกเป็นอีกส่วนหนึ่งดังจะได้กล่าวต่อไป ดังนั้น ในส่วนของการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม นอกเหนือจากการเยียวยา ก็จะประกอบด้วย การคุ้มครองสิทธิของเหยื่อในประการสำคัญ 2 ประการ ตามหลักการของปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหาย จากอาชญากรรมและแถลงการณ์ของที่ประชุมสหภาพยุโรป คือ

3.1.1 สิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรม (สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา)

3.1.2 สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ เช่น การช่วยเหลือที่จำเป็น ทั้งในด้านวัตถุการบำบัดรักษาทางการแพทย์ ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านจิตวิทยาและสังคม ทั้งจากรัฐบาลอาสาสมัครและชุมชนท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายการฟ้องอาชญากรรม

ในหลายประเทศ จึงได้บัญญัติกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ทั้งในด้านสิทธิต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมาย และสิทธิต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือทางสังคม ซึ่งสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจจะมีลักษณะเฉพาะเจาะจงเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญาตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ในขณะที่ความช่วยเหลือทางสังคมจะเป็นบริบทที่รัฐจัดให้ ซึ่งเป็นสวัสดิการสังคมอย่างหนึ่ง จะมีลักษณะที่กว้างกว่า แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ในบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละฉบับจะมีนิยามของคำว่าผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ว่า หมายถึง ผู้ใดที่กฎหมายให้ความคุ้มครองการศึกษาครั้งนี้ จะไม่พิจารณาในรายละเอียดของบุคคลที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง แต่จะพิจารณาถึงระบบการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ใน 2 ระบบใหญ่

3.2 การเยียวยา (Victim Remedies) อาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

3.2.1 การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด

Stephen Schafer ผู้ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ได้ทำการสำรวจระบบการชดใช้ค่าเสียหายในประเทศต่างๆ และได้แบ่งการชดใช้ด้วยการพยายามแยกโดยปรัชญากฎหมายและวิธีการดำเนินการเป็นเกณฑ์ และสรุปว่าในปัจจุบันมีระบบการชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย (โดยผู้กระทำผิด) 3 ระบบ คือ⁵⁶

⁵⁶ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, "เรื่องเดิม", หน้า 27-28

1) *ระบบ Damages* เป็นการดำเนินการที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง กฎหมายอาญาไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องค่าเสียหายของผู้เสียหายเลย เป็นการแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาอย่างเด็ดขาด อาชญากรรมถือเป็นความผิดต่อรัฐ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน โดยคำร้องขอค่าทดแทนจะแยกจากระบบทางอาญา ผู้เสียหายจะสามารถเยียวยาความบาดเจ็บได้จากศาลแพ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2) *ระบบ Restitution* แม้จะดำเนินการด้วยคำตัดสินของศาลอาญาแต่ ก็ถือเป็นสิทธิทางแพ่ง และเป็นระบบที่พบมากที่สุด แต่ยากในการปรับใช้ในการปฏิบัติงานของศาล เพราะจะต้องเข้าใจความแตกต่างของความผิดทางแพ่งและอาญา และศาลมักจะปฏิเสธที่จะบังคับคำขอ คำร้องนี้ไม่เหมือนคำร้องในคดีแพ่งทั่วไปและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา ในเยอรมัน รู้จักกันในนาม Adhariansprozess และฝรั่งเศสรู้จักกันในชื่อ L'action civile ถือว่าผู้เสียหายเป็นคู่ความทางแพ่งเท่านั้น ในอิตาลีผู้เสียหายก็สามารถยื่นในการพิจารณาคดีอาญา ความจริงแล้วระบบนี้เน้นที่คุณสมบัติของคำร้องของผู้เสียหายในทางแพ่ง ระบบนี้จะดำเนินคดีคำร้องตามบทบัญญัติของคดีแพ่ง เป็นระบบที่คำร้องมักถูกหาว่าเป็นอุปสรรค ศาลอาญามักให้ไปพิจารณาในศาลแพ่ง เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องทางแพ่ง ศาลจะได้ไม่ถูกหักเหไปจากการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งได้แก่ โดมินิกัน ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ อังการี อิสราเอล นอร์เวย์ สวีเดน ในบางระบบ เช่น อังกฤษ อังการี อิสราเอล ได้กำหนดจำนวนเงินที่ศาลจะสั่งจ่ายชดเชยให้ได้ เพื่อเป็นการป้องกันการหันเหความสนใจของศาลจากคดีอาญา ระบบนี้จึงเป็นเพียงการให้ความสะดวกในการฟ้องต่อศาลที่ดำเนินคดีอาญาเท่านั้น

3) *ระบบ Restitution* มีลักษณะผสมระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา การดำเนินคดีทำในศาลอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินคดีในศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ การชดเชยมีลักษณะเป็นการลงโทษอยู่ด้วย การชดเชยในระบบนี้ แบ่งเป็น 3 แบบ⁵⁷

(1) The-Like Restitution or Compensation Fine เป็นการปรับ เพื่อการชดเชย มีลักษณะคล้ายสินไหมทดแทนในกฎหมายโบราณของไทย รูปแบบนี้ เป็นที่รู้จักในสวิสเซอร์แลนด์ ที่เรียกว่า Busse และในเยอรมัน นอกจากนี้ ยังพบได้ในสหรัฐอเมริกา เม็กซิโก มีลักษณะเป็นหนี้ยางทางการเงินที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดชดเชย เป็นเสมือนค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหาย และเป็นการเพิ่มโทษของศาลอาญา

⁵⁷ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 29.

(2) เป็นระบบที่คล้ายกับระบบแรก แต่ศาลไม่ถูกจำกัดในการชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหาย และอาจให้ผู้กระทำผิดจ่ายเงินมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง เช่น ฮาวาย ซึ่งเป็นการลงโทษที่เกินความเสียหายที่แท้จริง ถ้าผู้กระทำผิดชำระเงินครบ ก็จะปล่อยโดยปราศจากการลงโทษการให้ชดใช้แทนการลงโทษ ศาลอาญา จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

(3) เป็นการชดใช้ค่าเสียหายเพื่อเป็นเงื่อนไขในการยุติการดำเนินคดีอาญา ผู้กระทำผิดมีหนี้ชดใช้ผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาจะยุติชั่วคราว และผู้กระทำผิดจะได้รับการปล่อยโดยไม่ลงโทษ มีลักษณะคล้ายกับเงื่อนไขคุมประพฤติ มีใช้ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิดในปัจจุบัน มีรูปแบบที่สำคัญ 3 ประการ คือ⁵⁸

1) การชดใช้ด้วยเงิน ผู้กระทำผิดถูกศาลสั่งให้ใช้เป็นค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดอาจได้รับการปล่อย ภายใต้การคุมประพฤติหรือพักการลงโทษ โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ หรือพักการลงโทษให้จ่ายเงินเป็นการชดใช้ค่าเสียหาย หรือโดยการหักรายได้ของนักโทษ ที่มีขึ้นระหว่างอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น

2) การชดใช้ด้วยการบริการชุมชน เป็นการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชน อาจโดยการทำงานสาธารณะต่างๆ ในวันหยุด เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาด ทำงานในองค์กรการกุศลของรัฐ โรงพยาบาล หรืองานอื่นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

3) การชดใช้ด้วยการบริการโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เป็นการงานส่วนตัวให้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดใช้ เช่น ทำสวนให้ผู้เสียหาย ขอมมาต่อผู้เสียหาย เป็นต้น การชดใช้เหล่านี้ อาจเหมาะสมกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กมากกว่าผู้ใหญ่

การแบ่งออกกระบวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความรับผิดชอบของผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในกระบวนการชดใช้ที่น่าสนใจ รวม 3 ประการ ดังนี้⁵⁹

1) การชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual Restitution)

ศาสตราจารย์ Stephen Schafer มีความเห็นว่า การชดใช้ค่าเสียหายพบประสมทนากับอาชญากร เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสระบายความรู้สึกและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม นอกจากจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้อาชญากรรู้สึกและตระหนักในความผิดแล้ว การรับสารภาพผิดของอาชญากร ก็ยังมีผลช่วยลดภาวะความเครียดทางจิตใจของผู้เสียหายได้

⁵⁸ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน” หน้า 30

⁵⁹ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 30

อีกประการหนึ่ง แต่แนวคิดนี้ เป็นที่คัดค้านจากนักอาชญาวิทยาทั่วไป ในประเด็นที่ว่า การให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกแก่อาชญากร มีทั้งผลดีและผลเสีย โดยผู้เสียหายมักแสดงอารมณ์ของความโกรธแค้นก้าวร้าว หรือไม่อาจจะยับยั้งความรุนแรงทางอารมณ์ได้ จึงได้แสดงพฤติกรรมโต้ตอบต่ออาชญากรอย่างรุนแรงเกินขอบเขต ซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำผิดมีจิตใจแข็งกร้าวหรือกระด้างยิ่งขึ้น จนเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขให้กลับความประพฤติก็เป็นได้

2) การชดใช้ค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ (Creation Restitution)

เป็นแนวความคิดร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Albert Eglash กับ Papanet ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้าย เพื่อเป็นการทดแทน หรือบรรเทาโทษจำคุก เนื่องจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรง จึงถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ถ้าสามารถใช้การชดใช้ค่าเสียหายทดแทนการลงโทษจำคุกได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว นอกจากเป็นการทำให้ผู้กระทำผิด ตระหนักถึงความเสียหายของอาชญากรรมที่มีต่อผู้อื่น ยังมีผลดีต่อการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรอีกด้วย ทั้งยังเป็นผลดี ลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้มีฐานะมั่นคง ย่อมเป็นมาตรการที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพแห่งการป้องปราม และแก้ไขยับยั้งอาชญากรกับหลักความเหมาะสม ในการชดใช้ค่าเสียหายประกอบกันเสมอ

3) การชดใช้ค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous Restitution)

เป็นรูปแบบการชดใช้ค่าเสียหายจากอาชญากรรมจากความสมัครใจ หรือความรู้สึกตระหนักในความผิดของอาชญากรรมโดยตรง การชดใช้ค่าเสียหายในประเด็นนี้ จะมีผลในทางสมานความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจ ระหว่างอาชญากรกับผู้เสียหายมากกว่า การชดใช้ในรูปแบบอื่น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำผิดยินยอมชดใช้ความเสียหายด้วยความเห็นอกเห็นใจแล้ว ย่อมเป็นผลให้ผู้เสียหาย มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิด หรือหายโกรธเคืองขุ่นแค้น เสียสละถึงขั้นที่จะไม่คิดใจเรียกหรือชดใช้ค่าเสียหาย หรือไม่คำนึงถึงจำนวนและมูลค่าแห่งการชดใช้ค่าเสียหายนั้นๆ จากผู้กระทำผิด ก็เป็นได้

3.1.2 การทดแทนความเสียหายโดยรัฐ (State Compensation)

การทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ มีระบบการทดแทนอยู่ 2 ระบบ คือ⁶⁰

1) ระบบการทดแทนที่มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่งและดำเนินคดีในศาลอาญา

มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน โดยรัฐ เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากอาชญากรรม เช่น ประเทศคิวบา มีการจัดตั้งกองทุนขึ้น มีแหล่งรายได้จากหลายทางโดยเฉพาะจากค่าปรับ เมื่อรัฐจ่ายเงินทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว ก็สามารถเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิด เพื่อนำเงินกลับเข้ากองทุน

2) ระบบการทดแทนที่มีลักษณะเป็นกลาง

โดยมีกระบวนการในการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษ จากการทดแทนโดยรัฐ ที่ช่วยเหลือผู้เสียหายที่มีความจำเป็น เนื่องจากผู้กระทำความผิดไม่สามารถจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายให้เป็นที่เพียงพอได้ โดยมีคณะกรรมการทดแทนความเสียหายพิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย ประเทศที่ใช้ระบบนี้ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ เริ่มในปี ค.ศ.1964 เป็นต้น

⁶⁰ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 31

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในการบวนการยุติธรรม ทั้งสังคมตะวันตกและแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในการบวนการยุติธรรมในสังคมไทย ปรากฏว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 แดงการณว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในการบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรปเพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ.1996 หลักกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการบวนการยุติธรรมตามกฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วทำให้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งความร้องทุกข์ แจ้งข้อกล่าวหา ชั้นสืบสวนสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานชั้นพิจารณาเพื่อฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ตลอดจนชั้นพิจารณาคดีของศาล แต่สิ่งที่ขาดหายไปในการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย มีหลายประการ ผู้ศึกษาเห็นว่า การอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่รัฐสามารถคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี โดยเฉพาะขั้นตอนของการดำเนินคดีในชั้นศาล ช่วยทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยหรือการเยียวยาความเสียหายที่เป็นตัวเงินจากผู้กระทำผิด ให้กลับคืนสู่สถานะดั้งเดิม หรือใกล้เคียงมากที่สุด รวมถึงการได้รับการคุ้มครองการเยียวยาสภาพจิตใจ การปฏิบัติต่อผู้เสียหายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ผู้เสียหายได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางได้อาญาได้โดยง่าย เป็นธรรม และทั่วถึง อย่างมีประสิทธิภาพ

1. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายแก่ผู้กระทำความผิด โดยการฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ถ้าเป็นคดีอาญาอันยอมความได้หรือคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีด้วยตัวเองหรือไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ภายในสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่หากไม่ดำเนินการ

ฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ภายในสามเดือน ก็จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดไม่ได้ เพราะขาดอายุความร้องทุกข์ทางปฏิบัติ ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาในคดียอมความกันได้ ไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเมื่อพ้นสามเดือนไปแล้ว จึงทำให้เสียสิทธิในการดำเนินคดี คดีอาญาที่ยอมได้กันได้ เช่น คดีข่มขืน ฉ้อโกง ทำให้เสียทรัพย์ หมิ่นประมาท ความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชือก เป็นต้น ส่วนคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้หรือที่เรียกว่า คดีอาญาแผ่นดิน เช่น คดีลักทรัพย์ ฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส เหล่านี้ แม้ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ภายในระยะเวลาสามเดือน อำนาจ และหน้าที่ ในการต้องดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ยังเป็นของพนักงานสอบสวน

สิทธิของผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล ได้แก่

1.1 ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องผู้กระทำความผิดเอง และถอนฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3, 35

1.2 ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดี และถอนคำร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 3, 124, 126

1.3 ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้อง และถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3, 40, มาตรา 15 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 175

1.4 ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30

1.5 ผู้เสียหายมีสิทธิในการยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35

1.6 ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กรณีนี้ ผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์กรณีศาลพิพากษายกฟ้องคดีอาญา หรือพิพากษาให้ค่าเสียหายไม่เต็มตามคำขอ

1.7 ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อม อาจจะทำให้ผู้เสียหายในฐานะพยานถูกฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 234

1.8 ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้ศาลจัดหาล่าม หรือล่ามภาษามือ

1.9 ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193, 216

1.10 ผู้เสียหายมีสิทธิตรวจ หรือคัดสำเนาทำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบทำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8

1.11 ผู้เสียหายมีสิทธิคัดค้านการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/2

ปัญหาข้อขัดข้องทางปฏิบัติในการใช้สิทธิต่างๆ ของผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล ที่กล่าวมา ได้แก่

1) ในกรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง ผู้เสียหายต้องเสียค่าใช้จ่ายทนายความ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพยาน เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ ค่าที่พักของพยาน รวมทั้งเสียเวลาในการติดตามพยาน

2) การฟ้องร้องคดีอาญา โดยผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นเอกชนนั้น จะมีจุดอ่อนทางด้านกรรวบรวมพยานหลักฐาน เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วยตนเอง การจะได้พยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่เป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุต้องหามาด้วยความสามารถของทนายความ การรวบรวมพยานหลักฐานโดยทนายความเพื่อฟ้องคดีอาญา จะได้ผลดีเฉพาะคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งต่างจากการรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานสอบสวน เพราะพนักงานสอบสวน มีอำนาจออกหมายเรียก หมายจับ หมายค้น การยึดหรือการอายัด การขอความร่วมมือในการใช้บริการจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองพิสูจน์หลักฐาน กองทะเบียนประวัติอาชญากร หน่วยงานทางนิติเวช เป็นต้น ทำให้พยานหลักฐานค่อยข้างสมบูรณ์ และแน่นอนกว่า⁶¹

3) ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิของตนเอง ในการขอเข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการ ทางปฏิบัติการขอเข้าเป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ จะมีแต่เฉพาะคดีที่ผู้เสียหายมีความรู้ และมีความสามารถในการว่าจ้างทนายความ ส่วนผู้เสียหายที่เป็นคนยากจน ก็จะไม่ได้รับการแจ้งสิทธิ หรือได้รับความช่วยเหลือในการแต่งตั้งทนายความให้ เนื่องจากมีพนักงานอัยการ ซึ่งถือว่าเป็นทนายแผ่นดิน เข้ามาดำเนินคดีกับจำเลยอยู่แล้ว

4) ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิ ที่จะคัดค้านการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และไม่ทราบกระบวนการว่าจะต้องคัดค้านการขอปล่อยชั่วคราวได้ ตอนไหน เมื่อไหร่ ทำให้เสียสิทธิที่จะดำเนินการ และทำให้เกิดความหวาดระแวงในการใช้ชีวิตประจำวัน

5) การยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงาน

⁶¹ วีระพล ตั้งสุวรรณ, การคุ้มครองผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม, งานวิจัย หลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส), วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, พ.ศ.2539, หน้า 36-38.

อัยการเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นกรณีที่ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดใช้เยียวยาจากผู้กระทำผิดโดยเรียกร้องไปพร้อมกับการฟ้องคดีอาญา ซึ่งก็เป็นการดีที่ผู้เสียหายไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องเป็นคดีแพ่ง และหากผู้เสียหายที่เรียกร้องเป็นคนยากจนกฎหมายกำหนดให้รัฐจัดหาทนายให้ด้วย แต่ปัญหาสำคัญ มีว่าหากคดีที่พนักงานอัยการ โจทก์ฟ้องมีอัตราโทษอย่างต่ำ ให้จำคุกไม่ถึงห้าปี เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาคดีไปโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 กรณีนี้ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในดำเนินคดีของศาล ในชั้นนี้ และไม่สามารถจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีประเภทนี้ได้ หากศาลชั้นต้น มีกระบวนการมารองรับการดำเนินการ เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนก่อนที่โจทก์จะฟ้องคดีต่อศาล อย่างเช่น มีกระบวนการแจ้งสิทธิ และแจ้งระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดที่โจทก์จะยื่นฟ้องจำเลยต่อศาล เป็นต้น

จากการศึกษากฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ไม่ได้ให้อำนาจผู้เสียหายในการฟ้องร้องดำเนินคดีเอง ดังนั้น สิทธิของผู้เสียหายที่ดำเนินคดีในศาลด้วยตนเองย่อมทำไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลของประเทศญี่ปุ่นนั้น ก็มีกฎหมายบัญญัติสิทธิที่จะแถลงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อศาล แต่สิทธิดังกล่าว มีข้อจำกัด คือ ศาลอาจมีดุลยพินิจที่จะไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายแถลงถึงผลกระทบ หรือความเสียหายที่ได้รับได้ แต่สำหรับสิทธิประการอื่นๆ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญ เช่น สิทธิที่จะได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคดี ความเป็นไปของคดี และเหตุผลในการใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของตำรวจ หรืออัยการนั้น ประเทศญี่ปุ่น ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ และให้ผู้เสียหายเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดี ทุกชั้นตอน

ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญา ทำให้ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรง แต่ให้สิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีโดยยื่นเสนอฟ้องต่อคณะลูกขุน เพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสนอต่อศาลที่มีอำนาจ คำฟ้องนี้เรียกว่า “Indictment” สิทธิของผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับแจ้งข่าวสารที่ถูกต้อง ทันเวลา ในขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาล การพิจารณาพักการลงโทษ รวมทั้งอาชญากรรม หรือกรณีอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือจำเลย สิทธิที่จะเข้าร่วมในทุกกระบวนการพิจารณาคดีของศาล สิทธิที่จะเข้าฟังการพิจารณาในศาลชั้นต้น ท้องถิ่น รวมทั้งคำให้การ การลงโทษ หรือการพิจารณาพักการลงโทษ สิทธิที่จะปรึกษาอัยการ ในกรณีคดีอาญาแผ่นดิน

สำหรับสิทธิของผู้เสียหาย ในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลของประเทศไทย ถือว่าให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในดำเนินคดีของตนเองและให้ผู้เสียหาย ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ The European Forum for Victim Services ออกเมื่อปี 1996 โดยเฉพาะประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) สิทธิที่จะได้รับการยอมรับ และตระหนักในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- 2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับความก้าวหน้าของคดีของตน
- 3) ให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเพื่อใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับผู้กระทำผิด
- 4) ได้รับคำแนะนำทางกฎหมาย

และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจ โดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 ด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

2. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายในการรับทราบถึงสิทธิและข้อมูลความคืบหน้าในการดำเนินคดีในศาล

จากการศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในประเทศญี่ปุ่น เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการต้องแจ้งแก่ผู้เสียหายว่า ตนสังกัดอย่างไร ต้องชี้แจงเหตุผลที่สั่งไม่ฟ้องแก่ผู้เสียหาย ต่อมาได้มีการแจ้งความคืบหน้าเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาทางอาญาในคดีให้ผู้เสียหายทราบ ยกเว้น ในคดีที่การแจ้งจะส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของกลุ่ม หรือทำลายความเป็นส่วนตัวของกลุ่ม หรือการแจ้งนั้น เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพิจารณาคดีนั้นๆ และกระทรวงยุติธรรมยังมีการแจ้งเรื่องการจำคุก หรือปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือผู้กระทำผิดจากเรือนจำอีกด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการบริการสำหรับผู้เสียหาย ก่อนการทำคำพิพากษา กล่าวคือ แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี เช่น แจ้งให้ทราบถึงความเป็นไปของคดีระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะต้องแจ้งเบื้องต้นเกี่ยวกับการปล่อย การตั้งข้อหา หรือการไม่ฟ้องผู้ต้องหา รวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำผิด ในโครงการหันเหคดีในชั้นก่อนฟ้องคดี แจ้งให้ทราบถึงกำหนดการ รวมถึงหรือการเปลี่ยนแปลง กำหนดการ และการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการในชั้นศาล ไม่ว่าผู้เสียหายหรือพยานร้องขอ

หรือมีสิทธิหรือไม่ แจ้งให้ทราบถึงการยอมรับสารภาพผิด หรือการอ่านคำตัดสินของคณะลูกขุน เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ภายหลังการพิจารณา การแจ้งให้ทราบถึงบทบาทของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้เสียหาย ในแต่ละขั้นตอน สำหรับกระบวนการพิพากษาคดี มีการรายงานผลกระทบที่จะเกิดกับผู้เสียหายด้วย เช่น เมื่อจำเลยได้รับการตัดสินโทษ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เสียหายด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น กระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น ไม่มีกระบวนการแจ้งสิทธิหรือแจ้งความคืบหน้าให้ผู้เสียหายทราบทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี แต่มีกระบวนการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน และแจ้งวันนัด พร้อมไปให้ผู้เสียหายทราบเท่านั้น โดยกระบวนการในศาลชั้นต้นที่ควรแจ้งให้แก่ผู้เสียหายทราบ เริ่มตั้งแต่การคัดฟ้องฝากขังระหว่างสอบสวน การฟ้องคดี คำสั่งใดๆ ของศาล ที่อาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือสิทธิของผู้เสียหาย หรืออาจกระทบต่อประโยชน์ของผู้เสียหาย เช่น การอนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยชั่วคราวระหว่างสอบสวน หรือระหว่างพิจารณาคดีของศาล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยต่อการใช้ชีวิตตามปกติของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง คดีความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่มีอิทธิพล เป็นต้น ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือข่มขู่ผู้เสียหายให้เกิดความหวาดกลัวได้ หรือการที่ศาลมีคำสั่งยกฟ้องของโจทก์ หรือคดีที่พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีไม่ดำเนินการคัดฟ้องฝากขังต่อศาลตามเวลาที่กำหนด มีผลให้คดีนั้นหลุดไป จากการพิจารณาของศาล หรือคำสั่งศาลเกี่ยวกับการไม่รับฟ้องคดีของโจทก์ เนื่องจากขาดอายุความ เป็นต้น

จากหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 ขององค์การสหประชาชาติ ได้วางหลักประกันสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นธรรมนั้น ประเทศสมาชิกได้นำหลักการดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยบัญญัติกฎหมายภายในเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ซึ่งสิทธิต่างๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญา ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับการบัญญัติกฎหมายของแต่ละประเทศ และจากการศึกษาพบว่า กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างก็ให้สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับทราบความคืบหน้าและความเป็นไปของคดี สิทธิที่จะแถลงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อศาล สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการลงโทษตัดสินคดี การพักการลงโทษ การปล่อยตัวผู้กระทำผิด การปรึกษาร่วมกับอัยการในคดีอาญาแผ่นดิน สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุผลการสั่งไม่ฟ้อง การให้

ประกันตัวผู้กระทำความผิด เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย พบว่าสิทธิต่างๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนั้น ปรากฏไม่มากนัก การกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะแถลงถึงความเสียหาย และวัตถุประสงค์ของผู้เสียหายในการดำเนินคดีต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินลงโทษนั้น ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำแถลงการณ์ได้ แต่ศาลจะนำคำแถลงการณ์นั้นไปเป็นข้อประกอบการพิจารณาพิพากษาลงโทษ หรือไม่นั้นเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทย ก็จะพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ ที่จะรายงานถึงประวัติ ความประพฤติของจำเลย ตลอดจนความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญา และการบรรเทาผลร้ายที่ได้รับจากจำเลย เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีและกำหนดโทษอย่างเหมาะสม ซึ่งก็ถือว่าผู้เสียหายในคดีอาญาของไทยยังมีส่วนร่วมในการทำพิพากษาส่วนหนึ่ง ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มีการบัญญัติสิทธิดังกล่าวไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่น สิทธิดังกล่าว ก็มีข้อจำกัด คือ ศาลมีดุลพินิจที่จะไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายแถลงถึงผลกระทบหรือความเสียหายที่ได้รับได้ สิทธิอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญ คือ สิทธิที่จะได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคดี ความเป็นไปของคดี และเหตุผลในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของตำรวจหรืออัยการนั้น ซึ่งของประเทศไทย เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้ในมาตรา 146 ให้แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ร้องทุกข์ทราบ นอกจากนั้น ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการ เพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐาน พร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น พบว่าทั้งสองประเทศ มีการบัญญัติถึงสิทธิในเรื่องดังกล่าวมากกว่าของประเทศไทย นอกจากนั้น ทั้งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นกำหนดให้ตำรวจและอัยการต้องแจ้งสิทธิต่างๆ ที่ผู้เสียหายมี ตามบทบัญญัติของกฎหมายให้ผู้เสียหายทราบ แต่ของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ควรแจ้งสิทธิหรือความลับหน้าหรือความเป็นไปของคดีให้ผู้เสียหายทราบ ผู้เสียหายได้รับทราบถึงสิทธิและข้อมูลความลับหน้าในการดำเนินคดีในศาล เพื่อจะได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล ทุกขั้นตอน

ดังนั้น กระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายด้านการแจ้งสิทธิและข้อมูลความลับหน้าในการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ยังไม่สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 ด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ศาลชั้นต้น ควรมีการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบสิทธิต่างๆ ในชั้นศาล ข้อมูลความลับหน้าในการดำเนินการพิจารณาคดี และการพิพากษาคดี ควรมีการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศาลที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในชั้นตอนใด

ในกระบวนการนั้น ๆ เป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินคดี ตั้งแต่ชั้นคัดฟ้อง ผ่ากั้ง การฟ้องคดี การพิจารณาและพิพากษา จนถึงชั้นบังคับคดี รวมถึงเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือพ้นโทษแก่ผู้เสียหาย ภายในเวลาที่กำหนด นับแต่วันที่ได้ดำเนินการในชั้นตอนนั้นๆ แล้วแต่กรณี โดยการแจ้งเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ก็ได้

3. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายความผิดเกี่ยวกับเพศที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย ระหว่างการดำเนินคดีในศาล

ความปลอดภัยของผู้เสียหาย หมายถึง ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้เสียหาย ระหว่างการดำเนินคดีในศาล การคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย ความผิดเกี่ยวกับเพศอย่างเหมาะสม ระหว่างการดำเนินคดีในศาลมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้เสียหายซึ่งต้องเป็นพยานสำคัญในคดี อาจเกิดความเกรงกลัวต่ออิทธิพลของผู้กระทำความผิด และไม่ให้ความร่วมมือในการมาเป็นพยานศาล จึงส่งผลกระทบต่อพิจารณาความผิดของจำเลยในคดีอาญา

จากการศึกษาประเทศญี่ปุ่น มีการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการพิจารณาทางอาญา กล่าวคือ กรณีผู้เสียหายเป็นผู้หญิงในคดีล่วงละเมิดทางเพศ จะมีการตั้งหน่วยงานเฉพาะคดีเมื่อปี ค.ศ.1996 โดยให้องค์กรตำรวจทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเพศ รวบรวมและวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับการกระทำผิดทางเพศ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เฉพาะทาง มีตำรวจหญิงประจำสถานีตำรวจ เพื่อสอบสวนคดีการกระทำผิดทางเพศ และมีสายด่วนเพื่อให้คำปรึกษาแก่เหยื่อ และยังจัดระบบพิทักษ์เหยื่อในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ รวมถึงการให้ความคุ้มครองเหยื่อในการเป็นพยานต่อศาล เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการทั้งก่อนและระหว่างพิจารณาคดีอาญา โดยมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายในการกระทำความผิด รวมทั้งพยานในคดีด้วยเช่นกัน

ประเทศไทย มีกฎหมายคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นผู้เสียหายตามที่พยานร้องขอ แต่การคุ้มครองผู้เสียหายความผิดเกี่ยวกับเพศระหว่างดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด กระทำต่อผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล อยู่ในความคุ้มครองตามหน้าที่ราชการหรืออยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285 ซึ่งน่าจะรวมไปถึงบุคคลซึ่งมีอำนาจปกครอง ผู้เสียหายโดยพฤตินัย อย่างเช่น พ่อเลี้ยงกระทำกร่มขืน

กระทำชำเราลูกเลี้ยง ปู่กระทำการข่มขืนกระทำชำเราหลาน มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในส่วนนี้ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คงปรากฏเพียงการพิจารณาเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ โดยจะพิจารณาความหนักเบาของข้อหา พยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่ พิบัติการณ์ต่างๆ แห่งคดี ความเชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตราย หรือความเสียหายที่จะเกิดจากความปลอดภัยมีเพียงใด หากไม่ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาล ศาลอาจจะพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเกี่ยวกับเพศดังกล่าว เมื่อบุคคลดังกล่าว โดยลักษณะแล้วจะมีอิทธิพลหรืออำนาจปกครองเหนือผู้เสียหาย พิบัติการณ์ของการกระทำความผิด หลังจากนั้นย่อมอาจเกิดขึ้นได้ หรือแม้กระทั่งการที่ผู้เสียหายถูกกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ การกระทำความผิดดังกล่าวนั้น นอกจากกระทบถึงสภาพร่างกายแล้ว ยังกระทบถึงสภาพจิตใจของผู้เสียหายอีกด้วย หากผู้เสียหายยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมๆ ที่ตนถูกกระทำ ย่อมมีผลถึงสภาวะจิตใจ หรืออาจมีผลต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาลต่อไป⁶² ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ยังไม่เพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายกลุ่มนี้ และยังไม่เพียงพอที่ตอบสนองความต้องการของผู้เสียหาย ตามแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรปเพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ.1996 ด้านการได้รับความคุ้มครอง ทั้งส่วนบุคคลและความปลอดภัยทางร่างกาย และปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย

ผู้ศึกษาเห็นว่า หากเป็นผู้กระทำที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดต่อผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285 หรือบุคคลที่กระทำความผิดนั้น มีอำนาจทางพฤตินัย ในการปกครองผู้เสียหายที่น่าจะมีอิทธิพลครอบงำผู้เสียหายได้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา น่าจะได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมให้ศาลไต่สวนหาข้อเท็จจริง หรือสั่งให้มีการสืบเสาะพินิจประวัติพฤติกรรมของจำเลย โดยผู้เสียหายไม่ต้องร้องขอ และเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงไปในทางที่ว่า หากปล่อยตัวชั่วคราวจำเลยไป อาจเกิดมีการกระทำความผิดดังกล่าวซ้ำอีก ศาลอาจสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลย ระหว่างพิจารณา หรือหากศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยระหว่างพิจารณาแล้ว ศาลเห็นว่าผู้เสียหายไม่สมควรที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจมากเกินไป

⁶² ชีรธร จุฑาทิพย์ชาติกุล, ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น, เอกสารวิชาการ หลักสูตร ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, หน้า 28-32.

ศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจในการส่งผู้เสียหายไปอยู่ในการดูแลของหน่วยงานของรัฐ องค์กร หรือ มูลนิธิ ที่ช่วยเหลือหรือคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิของเด็กและสตรีเป็นพิเศษ และหากข้อเท็จจริงหรือ พฤติการณ์ดังกล่าวข้างต้นล่องลอยไป โดยการแจ้งเหตุของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหรือ โดยข้อเท็จจริง ที่ปรากฏต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น

สำหรับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ความผิดเกี่ยวกับเพศระหว่างการพิจารณาสืบพยานนั้น น่าจะนำวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการสืบพยานเด็กมาใช้กับผู้เสียหายที่เป็นหญิง หรือผู้เสียหาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่เด็กด้วย โดยเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานเด็กนั้น เป็นหลักการให้ความคุ้มครองเด็กในระหว่างการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง การพิจารณาคดีในศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้การคุ้มครอง ทั้งผู้เสียหาย ที่ได้รับการประกันว่าสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้องอย่างเป็นอิสระ และ ในสถานที่ที่เหมาะสม เป็นสัดส่วน และบรรยากาศที่อบอุ่น ปราศจากสภาพความกดดันทางจิต ไม่ว่าจากจำเลยหรือเจ้าหน้าที่หรือผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่อื่น ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ โดยมี นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และผู้ที่เด็กร้องขออยู่ด้วยในการสอบปากคำหรือสืบพยาน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กตื่นตระหนก เพราะต้องอยู่ในสถานที่ที่เป็นห้องพิจารณา และ กระทำต่อหน้าคนแปลกหน้า หรือต่อจำเลย ดังนั้น การนำเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาใช้บันทึกภาพ และเสียง เพื่อลดภาระของผู้เสียหายที่เป็นเด็กจะต้องเปิดความซ้ำซ้อน แต่ศาลยังคงรักษาโอกาส ที่จะได้ชี้แจงน้ำหนักพยานที่ไม่สามารถมาเบิกความได้ ย่อมจะเป็นมาตรการที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน ให้นำไปใช้แก่พยานบุคคลโดยทั่วไป เพื่อความครบถ้วนของการบันทึกคำพยาน และมีผลต่อการ วินิจฉัยข้อเท็จจริงในศาลสูงต่อไป

เจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น น่าจะนำมาแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาความอาญา โดยนำวิธี พิจารณาความอาญาว่าด้วยการสืบพยานเด็ก มาบัญญัติบังคับใช้โดยอนุโลม ในส่วนความผิด เกี่ยวกับเพศ ที่ว่าถึงแม้หญิงจะมีอายุเกินกว่าสิบแปดปี แต่การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ย่อมมี ผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของหญิงนั้น ซึ่งศาล พนักงานอัยการ และทนายจำเลย ย่อมเข้าใจถึง สภาวะจิตใจของบุคคลดังกล่าวได้ยากกว่านักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับ สภาวะของจิตใจบุคคลมาเป็นพิเศษ ทั้งที่จะทำให้บุคคลดังกล่าว คลายความกดดันทางด้านจิตใจ และให้ข้อเท็จจริงต่อศาลตามความเป็นจริงที่ตนรู้เห็น ทั้งยังสามารถป้องกันการเผชิญหน้ากับจำเลย หรือกับบุคคลแปลกหน้าภายในห้องพิจารณา ถึงแม้ว่าบุคคลนั้น จะเป็นเจ้าหน้าที่ โจทก์ ทนาย โจทก์ จำเลย ทนายจำเลย หรือศาลเอง ก็ตาม ที่การบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญานี้ เน้นไปในทาง ที่คุ้มครองสิทธิผู้เสียหายมากขึ้น มิใช่เพียงมองผู้เสียหายเป็นเพียงพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องพิสูจน์ความผิดของจำเลยว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ เท่านั้น

4. วิเคราะห์สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างการดำเนินคดี และการบังคับคดี

การกระทำความผิดอาญา นอกจากส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ยังได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ซึ่งก็คือ ผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดอาญาหรือผู้เสียหาย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ตลอดจนทรัพย์สินของเขา จึงได้มีการกำหนดเป็นมาตรฐานสากลว่ารัฐควรจัดให้มีกระบวนการที่เอื้อต่อการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงได้ง่าย ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นควรมีมาตรการอำนวยความสะดวกในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในชั้นพิจารณา ตลอดจนดำเนินการเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ก่อนการพิจารณาคดีของศาลจะสิ้นสุดลงจนมีคำพิพากษา

4.1 การช่วยเหลือผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน

การชดเชยค่าเสียหายให้ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยผู้กระทำผิดเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ในการควบคุมผู้กระทำผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย ได้รับการฟื้นฟูไปพร้อมกัน

จากการศึกษาประเทศญี่ปุ่น การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด ศาลในคดีอาญาไม่มีอำนาจพิพากษาให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าเสียหาย ผู้เสียหายต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งในความผิดฐานละเมิด แต่อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นตรากฎหมาย Crime Victim Protection Act ขึ้น เมื่อ ค.ศ.2002 บัญญัติให้จำเลยและผู้เสียหาย สามารถขอให้ศาลอาญาที่พิจารณาคดีของตน เพิ่มข้อตกลงนอกศาลในบันทึกแห่งคดี กรณีที่มีการตกลงในข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาได้ ซึ่งการบันทึกดังกล่าว จะมีผลเช่นเดียวกับการประนีประนอมโดยศาล กล่าวคือ ผู้เสียหายขอให้บังคับคดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหาย กรณีจำเลยไม่ดำเนินการตามข้อตกลง กระบวนการนี้เรียกว่า “Criminal mediation”

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีพระราชบัญญัติต่อต้านลัทธิก่อการร้ายและการใช้โทษประหารชีวิต 1996 ได้ประกาศใช้ โดยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง “คำสั่งชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่อ” (Mandatory Victim Restitution Act (MVRA)) บัญญัติรวบรวมกระบวนการในการออกคำสั่งชดเชยค่าประกันความเสียหาย และกำหนดบทบังคับให้คำสั่งชดเชยความเสียหายภายหลังมีการตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดมีผลบังคับใช้ ทำให้การออกคำสั่งของศาลมีความกว้างขวางครอบคลุมการชดเชย โดยคำนึงถึงความเสียหายเป็นฐาน (Loss-based Restitution) The Mandatory Victims Act ปี 1996 กำหนดไว้ว่า

การชดใช้มีความแตกต่างกัน ตามสถานะแวดล้อม เวลาของการจ่ายควรวสันที่สุด และต้องจ่ายเต็มจำนวนอย่างมีเหตุผล และมีพระราชบัญญัติอื่นๆ ให้อำนาจการบังคับใช้ การชดใช้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของพิพากษาคดีอาญา นอกจากนี้ กระบวนการในการตั้งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา ยังได้นำไปใช้เป็นเงื่อนไข ในขั้นตอนการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยด้วย

สำหรับประเทศไทย ก็มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ตามมาตรา 43 โดยยื่นคำร้องเข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ในระหว่างพิจารณา โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าค่าธรรมเนียม และไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน เนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย กล่าวได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับปรัชญาขององค์การสหประชาชาติ และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ที่มุ่งจะลดขั้นตอน และความไม่สะดวกให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา และสนับสนุนให้ผู้เสียหายในคดีอาญา สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องไปเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งทั่วไปอีก ซึ่งอาจจะไม่สะดวก รวดเร็วและต้องเสียค่าธรรมเนียม หลักการดังกล่าว เป็นสิทธิที่น่ายินดีกับผู้เสียหายในคดีอาญา แต่การบังคับใช้กฎหมายยังไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาว่าด้วยหลักการพื้นฐาน เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด ปัญหาประการสำคัญในปัจจุบัน คือ หลักเกณฑ์และวิธีการในการทำให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่มีตามกฎหมาย กล่าวคือ กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาตามคำฟ้องของพนักงานอัยการ โจทก์ ต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรณีสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ปัญหาจึงมีว่า เมื่อถ้าคดีที่พนักงานอัยการ โจทก์ฟ้องมีอัตราโทษอย่างต่ำ ให้จำคุกไม่ถึงห้าปี เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาคดีไปโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 เช่น พนักงานอัยการฟ้องจำเลยข้อหาทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกไม่ถึงห้าปี

ศาลจึงวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยพิพากษาลงโทษจำเลยตามฟ้องในวันที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลทันที ในวันเดียวกัน ประเด็นปัญหาที่สำคัญ ก็คือ ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิ หรือขั้นตอนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หรือไม่ทราบวันที่พนักงานอัยการนำตัวจำเลยไปฟ้องต่อศาล ก็จะทำให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ทันตามกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติ เพราะกรณีดังกล่าวไม่มีการสืบพยาน จึงต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี แต่เมื่อศาลมีคำพิพากษาไปแล้ว ในวันที่โจทก์ยื่นฟ้อง ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิที่จะยื่นคำร้อง เพื่อขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ทั้งๆ ที่จำเลยรับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ซึ่งผู้เสียหายควรมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยไปในคราวเดียวกับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย มิผลให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนเสร็จไปโดยเร็ว ในคราวเดียวกันกับคดีอาญา ผู้เสียหายจึงต้องไปใช้สิทธิในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหากอีกครั้ง หรือหากกรณีที่มีการสืบพยาน มาตรา 44/1 ให้ยื่นคำร้องก่อนสืบพยาน กรณีดังกล่าวก็เช่นกัน กล่าวคือ หากผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิและขั้นตอนการดำเนินการ หรือไม่ได้รับแจ้งความคืบหน้าของคดี เช่น วันนัดสืบพยาน โจทก์ และไม่มีทนายความเข้ามาช่วยเหลือ ก็อาจทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิได้เช่นเดียวกัน

เมื่อคดีเข้ามาสู่การพิจารณาของศาล แม้ศาลจะมีคู่มือมาตรฐานกลางการนิเทศงานธุรการที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ออกหนังสือแจ้งสิทธิและเชิญชวนผู้เสียหาย เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว นิติกรศาล ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการประชาชน ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการให้ผู้เสียหายเข้าถึงสิทธิของตน เช่น การเขียนคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย โดยไม่มีระเบียบ ข้อกำหนด หรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นเอกภาพ ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน เนื่องจากหากคำร้องที่ผู้เสียหายให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการให้ นั้น มีความบกพร่องในสาระสำคัญบางประการ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรูปคดี เช่น คำร้องที่ยื่นเข้ามานั้น หากจำเลยให้การและต่อสู้เข้ามาในคดีเป็นคำฟ้องที่เคลือบคลุม ไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วนตามองค์ประกอบของกฎหมาย ในกรณีเช่นนี้ จะมีวิธีการในการเยียวยาผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

ดังนั้น การจะช่วยเหลือผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้อย่างเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการ และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องมีกระบวนการในการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตั้งแต่ชั้นสอบสวน และคดีนั้นเป็นคดีที่มี

อัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกไม่ถึงห้าปี หากผู้เสียหายประสงค์ที่จะยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้ามาพร้อมกับคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ โดยให้พนักงานอัยการโจทก์แจ้งผู้เสียหายทราบว่าฟ้องผู้เสียหายวันใด หรือเจ้าหน้าที่ศาลผู้รับผิดชอบ หรือผู้ได้รับมอบหมายแจ้งผู้เสียหายทราบถึงกำหนดวันเวลาฟ้อง พร้อมสิทธิในการยื่นคำร้องดังกล่าว โดยแจ้งวันครบกำหนดนัดฟ้องคดีของโจทก์ นัดให้ผู้เสียหายมาในวันฟ้อง หรือกำหนดวันนัดเพื่อทำการไกล่เกลี่ยระหว่างจำเลยและผู้เสียหาย และให้ศาลแต่งตั้งทนายความให้ผู้เสียหายทันที เมื่อไม่สามารถที่จะไกล่เกลี่ยกันได้เป็นผลสำเร็จ เพื่อให้ทนายความสามารถช่วยเหลือผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายได้อย่างทันทั่วทั้งนี้ หากยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ ควรออกเป็นคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ

4.2 การช่วยเหลือผู้เสียหายในการบังคับคดี

กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้คืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตามคำขอท้ายฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ รวมถึงการที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กฎหมายให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น ยังมีปัญหาว่า การบังคับคดีอาญาจะบังคับได้ เมื่อคดีถึงที่สุด⁶³ คำว่าคดีถึงที่สุดนั้น หมายความว่า⁶⁴ ในคดีอาญถึงที่สุดตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ในเมื่อโจทก์และจำเลยไม่อุทธรณ์ หรือคดีนั้น ต้องห้ามตามกฎหมายมิให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงเป็นต้น หรือถ้ามีการอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว โจทก์หรือจำเลยผู้มีสิทธิฎีกาไม่ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ต่อไป คดียอมถึงที่สุด เมื่อมีการอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟังโดยชอบแล้ว ถ้ามีการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดียอมถึงที่สุดในวันที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาฎีกาให้คู่ความฟังโดยชอบแล้วเช่นกัน หรือถึงแม้ว่าคดีส่วนอาญาจะถึงที่สุดแล้วก็ตาม แต่ผู้กระทำความผิดส่วนมาก เป็นบุคคลซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ ซึ่งจะทำให้การบังคับคดีในส่วนแพ่งไม่เกิดผล จึงควรมีช่องทางในการช่วยให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย เพื่อประโยชน์ของผู้กระทำผิดในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจลงโทษสถานเบาและผู้เสียหายได้รับการเยียวยาโดยเร็ว

⁶³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245

⁶⁴ ประภาศน์ อวยชัย, “การบังคับตามคำพิพากษาคดีอาญา”, *ศาลพาห*, 38(3), (พฤษภาคม - มิถุนายน 2536), หน้า 8.

การแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการให้สิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ขึ้นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดใช้เยียวยา จากผู้กระทำผิดโดยเรียกร้องไปพร้อมกับการฟ้องคดีอาญา ซึ่งก็เป็นการดีที่ผู้เสียหายไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องเป็นคดีแพ่ง หากว่าศาลพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย จำนวนหนึ่ง คดีนั้นยังไม่ถึงที่สุด โดยจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือศาลชั้นต้น ส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะพิพากษายืน หรือถ้ามีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความส่วนแพ่ง หรือตาม ม.44/1 ศาลในคดีอาญาพิพากษาตามยอม แล้วพิจารณาคดีส่วนอาญาต่อ หรือจำเลยรับสารภาพศาลพิพากษาไปพร้อมกัน ทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญา กรณีจำเลยอุทธรณ์และไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ และจำเลยไม่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายก็ไม่สามารถบังคับตามสิทธิของตนเองได้ จะมีกลไกในการบังคับคดีอย่างไร เมื่อคำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา⁶⁵ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 คำพิพากษา หรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียม ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังที่มีตัวอย่างตามคำพิพากษาและคำสั่งคำร้องศาลฎีกาต่อไปนี้

ฎ.2786/2532 ตามมาตรา 245 วรรคหนึ่ง การบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญา จะกระทำได้อีกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาในส่วนที่ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ยังไม่ได้คืน เนื่องจากการกระทำผิดมาตรา 44 วรรคสอง บัญญัติว่าให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหาย ย่อมจะขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาในส่วนนี้ ได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว เช่นเดียวกัน แม้มาตรา 249 จะบัญญัติว่าคำพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินคำตอบแทน หรือค่าธรรมเนียมต้องให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บทบัญญัติดังกล่าว ก็ไม่มีผลให้บังคับคดีได้ก่อนคดีถึงที่สุดเช่นกัน⁶⁶

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1937/2550 พิเคราะห์แล้ว คำพิพากษาส่วนที่ให้คืนหรือใช้เงิน เนื่องจากการทำความผิดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคสองให้รวม

⁶⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44

⁶⁶ สมชัย ธิมาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 ภาค 4 ภาค 6 ฉบับสมบูรณ์,

เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาในคดีอาญา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญา จะกระทำได้อีกต่อเมื่อคดีถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคหนึ่ง คดีนี้ จำเลยที่ 2 ฎีกา คดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์และ โจทก์ร่วมจะขอให้บังคับคดีแก่จำเลยที่ 2 โดยให้คืน หรือใช้เงินแก่โจทก์ร่วม และผู้เสียหายอื่นในชั้นนี้ยังไม่ได้ จำเลยที่ 2 ไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ ทุเลาการบังคับไว้ก่อน ให้ยกคำร้อง⁶⁷ คดีนี้ ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยทั้งมีความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก, 83 พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527 มาตรา 4, 5, 12 ให้ลงโทษตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527 มาตรา 4, 5, 12 ซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุด คงจำคุกจำเลยทั้งสอง มีกำหนดคนละ 20 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 (2) ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันคืนเงิน หรือใช้เงินแก่ ผู้เสียหาย ค่าชดเชยอื่นนอกจากนี้ให้ยก จำเลยทั้งสองอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้จำเลย ทั้งสองร่วมกันคืน หรือใช้เงินแก่นาย ศ. จำนวน 230,000 บาท นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษา ศาลชั้นต้น จำเลยที่ 2 ฎีกาและยื่นคำร้องว่า จำเลยที่ 2 ฎีกา มีทางชนะคดี ขออนุญาตให้ทุเลาการบังคับ ไว้ก่อน

คำสั่งคำร้องศาลฎีกา ที่ 1931/2556 พิเคราะห์แล้ว คำพิพากษาส่วนที่ให้ใช้ คำคืนใหม่ทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งแห่ง คำพิพากษาในคดีอาญา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญา จะกระทำได้อีกต่อเมื่อ คดีถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคหนึ่ง คดีนี้ จำเลยฎีกา คดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์และผู้เสียหายที่ 1 จะขอให้บังคับคดีแก่จำเลยโดยให้ชำระค่าคืนใหม่ทดแทน แก่ผู้เสียหายที่ 1 ในชั้นนี้ ยังไม่ได้ จำเลยจึงไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับ ไว้ก่อน ให้ยกคำร้อง⁶⁸

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1527/2549 พิเคราะห์แล้ว คำพิพากษาให้ส่วนที่ให้คืนหรือ ใช้ราคาทรัพย์สินที่ยังไม่ได้คืน เนื่องจากการกระทำความผิดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคสอง ให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา และการบังคับคดีตามคำพิพากษา ในคดีส่วนอาญา จะกระทำได้อีกต่อเมื่อคดีถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคหนึ่ง คดีนี้จำเลยทั้งสองฎีกา คดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์จะขอให้บังคับคดีแก่จำเลยทั้งสอง

⁶⁷ คู่มือปฏิบัติงานคำสั่งคำร้อง เล่ม 1, คำสั่งคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำสั่งคำ ร้องตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา รายงานกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 437.

⁶⁸ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 438

ให้คืนผ้าไหมของกลาง และคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินซึ่งไม่ได้คืนเป็นเงิน 159,350 บาท แก่ผู้เสียหาย ในชั้นนี้ยังไม่ได้ จำเลยทั้งสองไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อน ยกคำร้อง⁶⁹

ปัญหาจากประสบการณ์การทำงานของผู้ศึกษา คือ เมื่อศาลกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ย เรื่องค่าเสียหาย ผู้เสียหาย และจำเลยตกลงกันได้ โดยให้จำเลยชำระค่าเสียหายจำนวนหนึ่ง ถ้าเป็น จำเลยที่มีฐานะก็สามารถชำระค่าเสียหายจำนวนดังกล่าวได้ ศาลก็จะพิพากษาตามที่ตกลงกันไป พร้อมกับการพิพากษาคดีในส่วนอาญา แต่หากจำเลยไม่สามารถชำระค่าเสียหายได้ในคราวเดียว ของผ่อนชำระระยะยาว โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันไว้ และศาลพิพากษาตามยอมไปพร้อมกับ คำพิพากษาในส่วนอาญา จำเลยได้ประโยชน์โดยที่ศาลเห็นว่าจำเลยขวนขวายที่จะชดใช้เยียวยา ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว จึงใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยสถานเบาและรอการลงโทษให้กับ จำเลย อาจมีการคุมความประพฤติของจำเลยด้วยหรือไม่ก็ได้ ผลที่ตามมาคือ โจทก์ใช้สิทธิอุทธรณ์ คำพิพากษาเนื่องจากเห็นว่าศาลลงโทษจำเลยน้อยเกินไป หรือกรณีศาลพิพากษาจำเลยสถานเบา แต่เนื่องจากเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง ศาลจะรอลงอาญาจำเลยไม่ได้ ศาลพิพากษาโทษจำคุกจำเลย จำเลยจึงอุทธรณ์คำพิพากษา ดังนี้ คดีส่วนอาญาจึงยังไม่ถึงที่สุด และเมื่อจำเลยผิดนัดไม่ชำระ ค่าเสียหายตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้เสียหายในฐานะเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา ก็ขอศาลให้ออกหมายบังคับคดี ศาลมีคำสั่งยกคำร้อง เนื่องจากคดีอาญายังไม่ถึงที่สุด จึงไม่สามารถบังคับคดีส่วนแพ่งได้ จึงเป็นปัญหาว่าผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจาก จำเลย กระบวนการไกล่เกลี่ยจึงไม่สามารถที่จะช่วยเหลือให้ผู้เสียหายได้รับชดใช้เยียวยาความเสียหาย ได้อย่างแท้จริง และยังมีผลทำให้จำเลยอาศัยช่องว่างนี้ ตกลงกับผู้เสียหายโดยไม่ได้สำนึกถึงการกระทำ ความผิดของตัวเอง ไม่มีเจตนาที่จะบรรเทาผลร้ายหรือความเสียหายให้กับผู้เสียหาย เพียงแต่ต้องการ ที่จะให้ศาลลงโทษตนเองสถานเบาเท่านั้น เพราะหลักการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา หมายถึง⁷⁰ การที่ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายอันเป็นผลจากอาชญากรรม เพื่อบรรเทาความเสียหาย อาจเป็น การชดใช้ด้วยเงินหรือลักษณะอย่างอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน อันเป็นการชดใช้เพื่อให้ได้รับการเยียวยาให้ กลับคืนดี ไม่ว่าจะผ่านทางด้านทรัพย์สินหรือจิตใจ และเป็นการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำ ความผิดในการกระทำของตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการชดใช้ค่าเสียหายในคดีที่สำคัญ คือ เพื่อเป็นการลงโทษและเปิดโอกาสให้จำเลยผู้กระทำความผิดได้รับการบรรเทาโทษหรือใช้มาตรการ ผ่อนผันอื่นๆ ตามความจำเป็น และเหมาะสมด้วย

⁶⁹“เรื่องเดียวกัน”, หน้า 439

⁷⁰ ธีระพงษ์ จิระภาค, “สิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” หลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552, หน้า 6-7

การที่จะให้บรรลุป่าหมายที่แท้จริงของการฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้น ผู้เสียหายก็ย่อมปรารถนาที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำผิด ให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขากระทำลงไป โดยการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น ดังนั้น การที่จะบรรลุป่าหมายสุดท้ายของกระบวนการเยียวยาโดยการชดเชยของผู้กระทำผิด ก็คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดในการชำระค่าสินไหมทดแทนตามบันทึกข้อตกลง ตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือตามคำพิพากษาของศาล

กลไกในการบังคับคดี กรณีจำเลยไม่สามารถชำระค่าสินไหมทดแทนได้ จะบังคับคดีอย่างไร การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็มีค่าใช้จ่าย และเป็นภาระของผู้เสียหาย (ผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา) ในการนำยึดทรัพย์สินของผู้กระทำผิด ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรจะต้องมีขั้นตอนกระบวนการในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เพื่อรองรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในการบังคับคดีด้วย โดยอาจมีกลไกอื่นในกระบวนการยุติธรรมที่ช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาติดตามบังคับคดี อาจมีกองทุนคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาเข้ามาชำระค่าสินไหมทดแทน แทนจำเลยไปก่อนแล้วจึงรับช่วงสิทธิของผู้เสียหาย ไปไต่เบียดกับจำเลยต่อไป หรือหากผู้กระทำผิดได้รับโทษในเรือนจำ ก็อาจต้องกำหนดมาตรการพิเศษโดยการให้ทำงาน ทั้งนี้ ต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของผู้ต้องขัง เมื่อเกิดรายได้จากการทำงานก็นำมาชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งเป็นการฟื้นฟูและฝึกอาชีพผู้ต้องขังอีกด้วย ซึ่งกลไกเหล่านี้ มีใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

จากการศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา ให้สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับชดเชยเต็มที่ และภายในเวลาที่กำหนด การชดเชยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม มีบทบาทสำคัญที่จะให้การประกันว่า ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเต็มจำนวนภายในเวลาที่กำหนด เจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมที่ทำคดีอาญาในแต่ละขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการสอบสวน การกล่าวหา ต่อรองคำรับสารภาพ การสนับสนุนคำตัดสินที่เหมาะสม และการบังคับตามคำพิพากษาคดีอาญา จะต้องคำนึงอย่างระมัดระวังแก่ความจำเป็นที่จะต้องให้หลักประกันว่า ผู้กระทำความผิดจะจ่ายเงินชดเชยอย่างเต็มที่ภายในเวลาที่กำหนด ความรับผิดชอบที่จะติดตามการชดเชย ไม่ได้จบเมื่อมีการสั่งให้มีการจ่ายเงินชดเชย แต่ต่อเนื่องไปจนกระทั่งมีการจ่ายเงินชดเชย หรือเมื่อภาระหนี้ที่จะต้องจ่ายเงินชดเชยถูกยกเลิก อีกทั้งยังกำหนดให้การจ่ายเงินชดเชยเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในทางอาญา กฎหมายให้อำนาจให้ปฏิบัติตามการกระทำผิดกฎหมายของรัฐบาลสหรัฐทุกอย่าง จะต้องจ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้เสียหายที่พิสูจน์ได้ในรูปของค่าเสียหาย (Recoverable loss) การชดเชยอาจเป็นข้อบังคับ หรือเป็นการใช้ดุลพินิจ

ดังนั้น ศาลจะต้องวางมาตรการที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดี รวมถึงการให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาจากจำเลยผ่านกระบวนการพิจารณาในศาลที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นโดยง่าย ผู้พิพากษาควรใช้ดุลพินิจรอกำหนดโทษแก่จำเลย ในกรณีที่จำเลยยังค้างชำระค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ตกลงกันในกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา มากกว่าการพิพากษากำหนดโทษให้แก่จำเลยสถานเบาและรอกำหนดอาญา เพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยอาศัยกระบวนการไกล่เกลี่ย ทำความตกลงกับผู้เสียหายโดยไม่มีเจตนาจะบรรเทาความเสียหายอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ผู้เสียหายควรได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทางอาญาจากจำเลย ทั้งจัดให้มีทนายความเข้ามาช่วยเหลือในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและการบังคับคดีด้วย อาจออกเป็นข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ให้ศาลชั้นดำเนินการดังต่อไปนี้

4.2.1 จัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิเพื่อดำเนินการ ดังนี้

- 1) แจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบเกี่ยวกับขั้นตอนดำเนินคดี สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน การไกล่เกลี่ย และการบังคับคดี
- 2) แจ้งสิทธิให้จำเลยทราบเกี่ยวกับขั้นตอนดำเนินคดี และการไกล่เกลี่ย
- 3) จัดให้คู่ความได้ดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยส่งต่อไปให้กับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลดำเนินการต่อไป
- 4) จัดทำบันทึกข้อตกลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ
- 5) สอบถามผู้เสียหายเกี่ยวกับทนายความ หากไกล่เกลี่ยแล้วตกลงกันไม่ได้ ผู้เสียหายต้องการทนายความ ให้ตั้งทนายความขอแรงให้
- 6) จัดทำบัญชีทนายความขอแรงประจำศูนย์คุ้มครองสิทธิ แยกต่างหากจากบัญชีทนายความขอแรงประจำศาล เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างทันท่วงที
- 7) ประสานกับพนักงานคุมประพฤติ กรณีที่ต้องมีการคุมความประพฤติของจำเลย หากมีเหตุเปลี่ยนแปลง หรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลที่มีคำสั่งให้คุมประพฤติจำเลยไว้ จนกว่าจะชำระหนี้ตามข้อตกลงครบถ้วน เพื่อจะได้รายงานศาลเพื่อมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงโทษต่อไป

4.2.2 ศาลต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรในการให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทน

- 1) หากผู้เสียหายและจำเลยตกลงกันได้ โดยจำเลยไม่สามารถชำระค่าเสียหายได้ในคราวเดียว ศาลควรกำหนดระยะเวลาพอสมควร อาจให้ชำระภายใน 12 เดือน โดยศาลอาจจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราวเพื่อให้จำเลยชำระหนี้ตามที่ตกลงจนกว่าจะครบถ้วน หากจะมีการขยายระยะเวลาออกไป ศาลควรจะคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย ทั้งนี้ หากจำเลยผัดผ่อนไม่ชำระ

ให้ครบถ้วน ให้ผู้เสียหายหรือโจทก์แถลงยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป หากจำเลยชำระหนี้ตามที่ตกลงครบถ้วน ศาลอาจใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยสถานเบา ซึ่งวิธีนี้ได้ประโยชน์ทั้งฝ่ายจำเลยผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิด

2) ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติจำเลยไว้ระหว่างรอให้จำเลยชำระหนี้ตามข้อตกลงจนครบถ้วน ทั้งนี้หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลอาจรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษจำเลย และมีคำสั่งให้อยู่ในความควบคุมตรวจสอบของพนักงานคุมประพฤติ โดยให้พนักงานคุมประพฤติรายงานต่อศาล หากจำเลยชำระหนี้จนครบถ้วนหรือผิดเงื่อนไข เพื่อศาลจะได้มีคำพิพากษา หรือคำสั่งต่อไป

3) ศาลควรปฏิบัติตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับวิธีการรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติ พ.ศ.2559 อย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิด เป็นการปิดช่องว่างที่จำเลย จะอาศัยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลในการทำข้อตกลงกับผู้เสียหายเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลยสถานเบา และสามารถให้ความยุติธรรมทั้งฝ่ายจำเลยและฝ่ายผู้เสียหาย

4.2.3 กรณีบังคับคดียึดทรัพย์จำเลยขายทอดตลาดชำระค่าปรับตามคำพิพากษา

1) ตั้งทนายความขอแรงให้ความช่วยเหลือในชั้นบังคับคดี เมื่อผู้เสียหายไม่ได้รับชำระหนี้ตามบันทึกข้อตกลง ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือตามคำพิพากษา และเมื่อผู้เสียหายร้องขอ

2) หากจำเลยถูกบังคับคดีโดยยึดทรัพย์จำเลยขายทอดตลาด ได้เงินไม่พอชำระค่าสินไหมทดแทนและค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลทั้งหมด กฎหมายควรกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย เป็นลำดับแรก ก่อนการชำระค่าปรับและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ตั้งแต่แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรม ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรปเพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ.1996 หลักกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักแนวคิด กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นของไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทาง ข้อเสนอแนะและมาตรการที่เหมาะสม และเป็นธรรม ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้น เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อหามาตรการในการแก้ไข ปรับปรุง กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ทำให้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมไทยมิได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายมากนัก แต่ปัจจุบัน นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหาย และต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิของผู้เสียหายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญดังกล่าว ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมแยกเป็นอิสระจากที่เคยสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม และกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างสำคัญภายในองค์กรหลายประการ

อันเป็นโอกาสที่ศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญของกระบวนการยุติธรรมจะได้ปรับปรุงบทบาทและการบริหารงานให้สามารถคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม ต่อบทบาทของตนเองในการคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น สนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้เสียหาย ตามแนวทางของปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรปเพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ.1996 ซึ่งพอจะสรุปถึงสิทธิพื้นฐานที่ผู้เสียหายควรได้รับจากกระบวนการในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ดังนี้ คือ

- 1) ผู้เสียหายควรทราบความคืบหน้าในการดำเนินคดีของตนทุกชั้นตอน จนกว่าจำเลยจะได้รับโทษ
- 2) ผู้เสียหายควรมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
- 3) ผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเพศ ควรได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ ได้รับการพิจารณาเป็นการเฉพาะ เห็นอก เห็นใจ ได้รับการปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างนุ่มนวล ให้เกียรติ ไม่ให้เผชิญหน้ากับจำเลย และไม่ควรให้เบิกความซ้ำ และควรให้มีสหวิชาชีพเข้ามาช่วยเหลือในการถามพยาน
- 4) ผู้เสียหายควรได้รับแจ้งสิทธิ และคำแนะนำในการใช้สิทธิดำเนินคดีของตนอย่างถูกต้องทุกชั้นตอน รวมถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความโดยเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่าย
- 5) ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม ได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว
- 6) ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยระหว่างการพิจารณาคดีในศาล
- 7) ผู้เสียหายควรมีสิทธิแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีของตน ถึงผลกระทบและการได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษของจำเลย
- 8) ผู้เสียหายควรได้รับการช่วยเหลือเยียวยา ให้ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยจนครบถ้วน ใกล้เคียงกับที่ต้องเสียหายจากการกระทำผิดของจำเลย

ศาลยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจตุลาการ มีบทบาทในการคุ้มครองผู้เสียหายได้ดีกว่าหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม ถึงแม้ว่าจะต้องระมัดระวังเพื่อรักษาความเป็นกลางในการพิจารณาคดีอย่างเคร่งครัด อีกทั้งปริมาณงานคดีในแต่ละวันมีจำนวนมาก และการบริหารจัดการคดียังต้องคำนึงถึงการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องก็ตาม ผู้พิพากษาและข้าราชการฝ่ายตุลาการต้องตระหนักถึงความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยผู้พิพากษาสสามารถให้ความสำคัญและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายผ่านการพิจารณาคดีและคำพิพากษา ส่วนเจ้าหน้าที่ศาล

ยุติธรรมสามารถให้ความสำคัญและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายผ่านการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย และอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมในทุกขั้นตอน

2. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรป เพื่อการบริการเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ.1996 ผู้ศึกษาเห็นว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาไว้หลายประการ แต่ยังมีข้อบกพร่องบางประการ ทำให้เกิดปัญหาในการอำนวยความสะดวก การช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 4 ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายในการพิจารณาของศาลชั้นต้น ดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะปรับระบบวิธีการปฏิบัติงานของศาลชั้นต้น

2.1.1 ศาลต้องยอมรับสิทธิ และให้ความสำคัญกับกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนนั้น มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะใช้สิทธิของตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นศาลมากขึ้น

2.1.2 ศาลควรกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและข้อมูล ความคืบหน้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น โดยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศาลที่เป็นปฏิบัติงานในชั้นตอนใดในกระบวนการนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิ และความคืบหน้าในการดำเนินคดี ตั้งแต่การนัดฟ้องฝากขัง การฟ้องคดี การพิจารณา การสืบพยาน และการพิพากษา จนถึงการบังคับคดี รวมถึงเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือพ้นโทษแก่ผู้เสียหายภายในเวลาที่กำหนด นับแต่วันที่ได้ดำเนินการในชั้นตอนนั้นๆ แล้วแต่กรณี โดยการแจ้งเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ก็ได้

2.1.3 ศาลควรกำหนดกระบวนการในการให้ความรู้ คำแนะนำทางกฎหมาย ขั้นตอนในการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดี การขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ การใช้สิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกา การเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การเป็นพยานในชั้นศาล และการบังคับคดี

2.1.4 ศาลควรกำหนดให้มีกระบวนการช่วยเหลือ ให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือการเยียวยาจากจำเลยผู้กระทำผิด โดยใช้กระบวนการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาในชั้นคัดฟ้องฝากขัง (ชั้นสอบสวน) แก่จำเลยในชั้นฟ้องคดี (ชั้นพิจารณา) และแจ้งสิทธิผู้เสียหายไปพร้อมกัน โดยเฉพาะคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตั้งแต่ชั้นสอบสวน และคดีนั้น เป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำ ให้จำคุกไม่ถึงห้าปี ก่อนมีคำพิพากษาชี้ขาดคดี ศาลควรสอบถามจำเลยและผู้เสียหายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย การเยียวยาความเสียหาย ก่อนมีคำพิพากษา

2.1.5 ในคดีที่มีผู้เสียหาย ศาลควรนัดให้ผู้เสียหายมาในวันฟ้อง หรือกำหนดวันนัดเพื่อทำการไกล่เกลี่ยระหว่างจำเลยและผู้เสียหาย ก่อนพิจารณาพิพากษาคดี

2.1.6 ให้ศาลสอบถามเรื่องทนายความ เมื่อผู้เสียหายแสดงความประสงค์จะใช้สิทธิของตนเองในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และแต่งตั้งทนายความให้ผู้เสียหายทันที เมื่อการไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ เพื่อให้ทนายความสามารถช่วยเหลือผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายได้อย่างทันท่วงที และให้ทนายความขอแรงให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในชั้นบังคับคดีด้วย

2.1.7 เมื่อไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ ศาลต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรในการให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทน หากจำเลยไม่สามารถชำระค่าเสียหายได้ในคราวเดียว

1) ศาลควรกำหนดระยะเวลาพอสมควร อาจให้ชำระภายใน 12 เดือน โดยศาลอาจจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว เพื่อให้จำเลยชำระหนี้ตามที่ตกลงจนกว่าจะครบถ้วน

2) ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติจำเลยไว้ระหว่างรอให้จำเลยชำระหนี้ตามข้อตกลงจนครบถ้วน ทั้งนี้ หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลอาจรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษจำเลย และมีคำสั่งให้อยู่ในความควบคุมตรวจสอบของพนักงานคุมประพฤติ โดยให้พนักงานคุมประพฤติรายงานต่อศาลหากจำเลยชำระหนี้จนครบถ้วน หรือผิดเงื่อนไข เพื่อศาลจะได้มีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งต่อไป

3) ศาลควรปฏิบัติตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับกับวิธีการรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติ พ.ศ.2559 อย่างเคร่งครัด

2.1.8 ศาลยุติธรรมจะต้องมีการเสริมสร้างทัศนคติและพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้พิพากษาและข้าราชการศาลยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย ผู้พิพากษาควรแสดงบทบาทในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกัน ให้โอกาสจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน หรือบรรเทาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย จนผู้เสียหายพอใจ พัฒนาให้มีการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายมีโอกาสใช้สิทธิของตนเองและมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลมากขึ้น

2.2 ข้อเสนอแนะ แก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดี หรือออกเป็นข้อกำหนด หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรตุลาการ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ส่วนใหญ่ต้องดำเนินการตามบทบัญญัติของกฎหมาย การจะคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้ผลในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่นั้น ศาลยุติธรรมไม่อาจปฏิบัติไปตามอำเภอใจได้ทั้งหมด มิฉะนั้น สิ่งที่ทำอาจไม่มีผลในทางกฎหมาย และไม่อาจเป็นที่ยอมรับ หรือถูกโต้แย้งคัดค้านได้ ดังนั้น การออกกฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดี ให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามหลักสากล จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้ศาลยุติธรรมผลักดันเสนอแนะไปยังฝ่ายบริหาร หรือคณะรัฐมนตรี และฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป หรือหากมีกฎหมายที่ให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดหรือข้อบังคับประธานศาลฎีกา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับศาลชั้นต้นแล้ว ควรเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมให้ความเห็นชอบในการออกข้อบังคับหรือข้อกำหนดดังกล่าวต่อไป หรือหากมีข้อกำหนดหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้ว ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ ควรออกเป็นคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลยุติธรรมมีประสิทธิภาพ และไปในทิศทางเดียวกัน

2.2.1 ควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการบังคับโทษตามคำพิพากษา

2.2.2 หากจำเลยถูกบังคับคดีโดยยึดทรัพย์จำเลยขายทอดตลาด ได้เงินไม่พอชำระค่าสินไหมทดแทน และค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลทั้งหมด กฎหมายควรกำหนดให้นำเงินมาชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย เป็นลำดับแรก ก่อนการชำระค่าปรับ และค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี

2.2.3 หากจำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมในคดีอาญา ควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สามารถบังคับคดีได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องให้คดีอาญาถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคหนึ่ง

2.2.4 ควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ก่อนปล่อยตัวชั่วคราวคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ให้ศาลไต่สวนหาข้อเท็จจริง หรือสั่งให้มีการสืบเสาะพินิจประวัติพฤติกรรมของจำเลย โดยผู้เสียหายไม่ต้องร้องขอ และเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงไปในทางที่ว่า หากปล่อยตัวชั่วคราวจำเลยไป มีความเสี่ยงที่จำเลยจะไปกระทำความผิดซ้ำอีก หรืออาจเป็นภัยต่อสวัสดิภาพความสงบสุขของผู้เสียหาย ควรมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยระหว่างพิจารณา

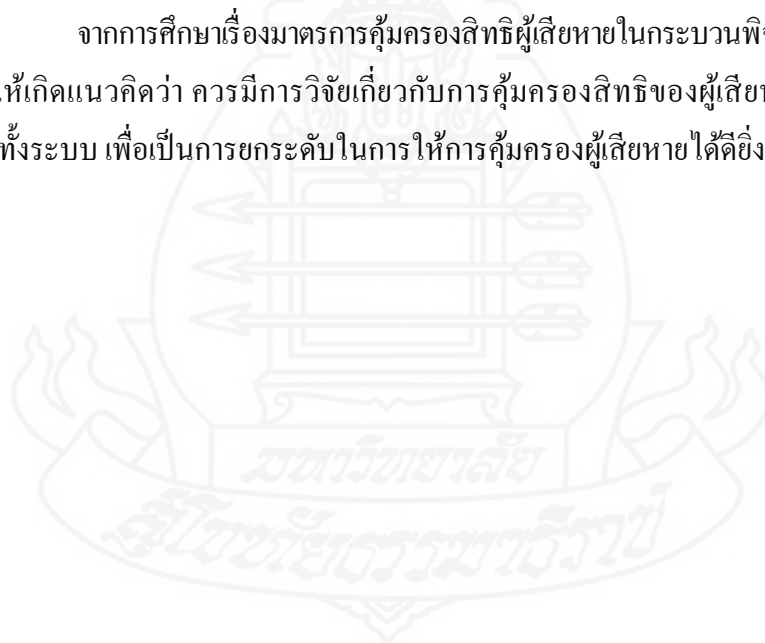
2.2.5 ควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ มีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการสืบพยานเด็กมาบัญญัติ บังคับใช้โดยอนุโลม ในส่วนความผิดเกี่ยวกับเพศด้วย

2.3 ข้อเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกองทุนคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา

จัดตั้งกองทุนคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุน ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลผู้เสียหาย คุ้มครอง ความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหาย และช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา รวมถึงการจ่าย ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแทนจำเลย ตามที่ได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอม ความในคดีอาญากับผู้เสียหาย แล้วรับช่วงสิทธิผู้เสียหายไปไต่เบี่ยงเอากับจำเลยในภายหลัง ซึ่งกองทุน ดังกล่าว อาจมีรายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลไทยหรือรัฐบาลต่างประเทศ หรือนำเงินค่าปรับ ตามคำพิพากษาบางส่วน ในคดีที่มีผู้เสียหาย หรือคดีที่จำเลยก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่สังคม มาเข้ากองทุน ก่อนนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่องมาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ครั้งนี้ ทำให้เกิดแนวคิดว่า ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการ ทางอาญาทั้งระบบ เพื่อเป็นการยกระดับในการให้การคุ้มครองผู้เสียหายได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยสกลนคร

สืบช่วยธรรมสารีรวาส

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2548). *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นก่อนการพิจารณาพร้อมด้วยตัวบทและคำอธิบายมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จีระรัชการพิมพ์.
- ประเทือง ธนิยผล. (2549). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปราณี ศิริจันทพันธ์. (2541). *อารยะธรรมตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: รามคำแหง.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภิรัชญา วัฒนรุ่ง. (2544). *หลักกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). *คู่มือปฏิบัติงานคำสั่งคำร้อง เล่ม 1 คำสั่งคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำสั่งคำร้องตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา รายงานกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท ชวนพิมพ์ 50.
- สวัสดิการศาลอาญา สวัสดิการสำนักวิชาการศาลยุติธรรม. (2549). *ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สุทธีวาทนฤพุดิ, หลวง. (2516). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย ชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512-2513*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และกรรณิกา จรรย์แสง. (2548). *ร.แลงกาด์ กับการศึกษาไทย: รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสวง บุญเฉลิมภท. (2548). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สมชัย ฑีฆาอุตมากร. (2554). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น มาตรา 157 ถึง มาตรา 192 ภาค 4 อุทธรณ์และฎีกา มาตรา 193 ถึง มาตรา 225 ภาค 6 การบังคับตามคำพิพากษาและคำธรรมเนียม มาตรา 245 ถึง มาตรา 258 ภาค 7*

- อภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาและลดโทษ มาตรา 259 ถึง มาตรา 267 ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินติ้ง.
- อันณพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2538). *ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology)*. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธาณสุข อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โกศล โสภาคย์วิจิตร. (2526). ความหมายของสิทธิมนุษยชนและความเหมาะสมในการบังคับใช้อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, *วารสารกฎหมาย*, 8, 85-87.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2524). กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ, *วารสารนิติศาสตร์* 12(73).
- วิษซ์ จิระแพทย์. (2547). สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมทางเพศจากโรคเอดส์. *อัยการนิเทศ*, 66, 171-181.
- กรอกทิพย์ คำยะรัตน์. (2558). สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือในทางคดีอาญาจากทนายความ: ศึกษาปัญหาระบบทนายความขอแรงและการใช้ระบบ Public Defender. *คู่มือทนายนิเทศสารสำนักงานศาลยุติธรรม*, (พฤษภาคม – สิงหาคม 2558).
- นนทวรรณ ปั่นงาม (2556). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รัชนิกร โชติชัยสถิต. (2537). *กลไกระดับชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). *ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2449). *การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). *การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- อมรเทพ วิชัยกุล. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ประกาศน์ อวยชัย (2534, พฤษภาคม – มิถุนายน). การบังคับคดีตามคำพิพากษา *ศาลฎีกา*, น. 4 สืบค้นจาก http://elib.coj.go.th/Article/d38_3_2.pdf
- ธีระพงศ์ จิระภาค (2552). *สิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.)*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วีระพล ตั้งสุวรรณ (2539). *การคุ้มครองผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.)*. วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- ธีรธร จุฑาทิพย์ชาติกุล (2547). *ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เอกสารวิชาการ หลักสูตร ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น*. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี สำนักงานศาลยุติธรรม (2558). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์กฎหมาย. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร*.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี สำนักงานศาลยุติธรรม (2559). *รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*.
- สำนักงานช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา พ.ศ.2544*. ครุสภา, กรุงเทพมหานคร
- สำนักวิชาการศาลยุติธรรม. (2548). *ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548: การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา*.
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
ประมวลกฎหมายอาญา.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2558-2561.

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

คำแนะนำของประธานศาลฎีกา
เกี่ยวกับวิธีการรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ
และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ

พ.ศ. ๒๕๕๙

โดยที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๕) พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกจำเลยในความผิดที่ไม่ร้ายแรงโดยไม่จำเป็น โดยนำวิธีการแก้ไขฟื้นฟูจำเลยมาใช้เพื่อป้องกันมิให้กระทำความผิดซ้ำและกำหนดวิธีการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการกำหนดมาตรการทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกและปรับ อันจะทำให้จำเลยได้รับโอกาสแก้ไขความผิดของตน โดยไม่มีมลทินติดตัว สร้างความรู้สำนึกในการกระทำความผิดให้แก่จำเลย รวมถึงเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้เหมาะสมยิ่งขึ้น สมควรปรับปรุงคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการรอกการกำหนดโทษ ฉบับลงวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๕ และออกคำแนะนำฉบับใหม่ใช้แทนฉบับเดิม

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๑ ประธานศาลฎีกาจึงออกคำแนะนำ ดังต่อไปนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๑ ก่อนกำหนดแนวทางการลงโทษ ศาลพึงได้รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง โดยสอบถามจำเลย ตรวจสอบสำนวนการสอบสวน หรือรายงานการสืบเสาะและพินิจจำเลยของพนักงานคุมประพฤติ

ข้อ ๒ ศาลพึงกำหนดแนวทางการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูจำเลยที่หลากหลายตามความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยให้มีการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงตามข้อ ๑ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรกและจำเลยยังไม่สมควรถูกพิจารณากำหนดโทษให้เป็นมลทินติดตัว หรือให้รอกการลงโทษในกรณีที่จำเลยกระทำความผิดซ้ำแต่ยังมีเหตุให้แก้ไขปรับปรุงและกลับตัว ทั้งนี้ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๓ การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ศาลพึงให้ออกาสจำเลยมีต้องรับโทษจำคุกหรือโทษปรับโดยไม่จำเป็น แต่พึงเน้นการใช้มาตรการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันมิให้จำเลยกระทำความผิดซ้ำแทนการลงโทษจำคุก ส่วนโทษจำคุกนั้น ควรนำมาใช้เมื่อจำเลยกระทำความผิดอาญาร้ายแรงและน่าจะเป็นอันตรายต่อสังคม

การลงโทษจำคุกให้คำนึงถึงผลเสียของการลงโทษจำคุกระยะสั้น โดยใช้มาตรการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๓ หรือมาตรา ๕๕ ประกอบด้วย

ข้อ ๔ ในระหว่างการรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ หรือคุมความประพฤติ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลในครอบครัวของจำเลยหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรซึ่งยอมรับดูแลจำเลยนอกจากพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานศาล เป็นผู้ควบคุม ดูแล ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือน รวมถึงติดตามการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด โดยระบุถึงระยะเวลาและวิธีการ รายงานผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้ศาลทราบ

ข้อ ๕ การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ศาลอาจกำหนดข้อ เดียว หรือหลายข้อให้เหมาะสมกับพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดแต่ละฐานความผิด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่จะทำให้จำเลยสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวไม่กลับมากกระทำผิดซ้ำ การรู้สำนึกถึงการกระทำ ความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และการแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยรวมที่ ได้รับผลกระทบ จากการกระทำ ความผิด

หมวด ๒

การรอกการกำหนดโทษ

ข้อ ๖ ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี คดีความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว คดีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ คดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี คดีที่จำเลยไม่เคยต้องโทษมาก่อน หรือคดีที่ตามบัญญัติมาตรฐานการลงโทษ

ของศาลกำหนดให้ความผิดนั้นอาจรอกการลงโทษได้ ศาลพึงพิจารณาใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษ หากพฤติการณ์แห่งคดีปรากฏว่า

(๑) จำเลยกระทำความผิดโดยมีสาเหตุมาจากความยากจนหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่เกิดความเสียหายร้ายแรง

(๒) จำเลยสำนึกถึงการกระทำความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น และในกรณีที่มีผู้เสียหาย บุคคลดังกล่าวไม่ตั้งใจจะดำเนินคดีแก่จำเลย

(๓) จำเลยเป็นหญิงมีครรภ์ คนชรา คนพิการ ผู้ที่ป่วยเจ็บหรือเป็นโรคร้ายแรง

(๔) ผู้เสียหายกับจำเลยมีความสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่ง เช่น เป็นบุคคลในครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน หรือผู้ร่วมงาน และผู้เสียหายกับจำเลยต่างมีความเข้าใจที่ดีต่อกันแล้ว

(๕) พฤติการณ์อื่นใดอันสมควรรอกการกำหนดโทษเพื่อให้จำเลยมีประวัติการต้องโทษติดตัว

ข้อ ๗ ภายในกำหนดระยะเวลาการกำหนดโทษ หากจำเลยกระทำความผิดขึ้นอีกหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ ศาลอาจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเหมาะสมแก่กรณีดังต่อไปนี้

(๑) ตักเตือนจำเลย

(๒) เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ

(๓) กำหนดโทษแต่รอกการลงโทษ

(๔) กำหนดโทษแล้วลงโทษ

ข้อ ๘ ในกรณีที่ศาลจะกำหนดโทษแล้วลงโทษจำเลยตามข้อ ๗ (๔) ให้ศาลที่พิพากษาในคดีหลังกำหนดโทษที่รอไว้ตามพฤติการณ์แห่งคดีเท่าที่ปรากฏในสำนวนคดีก่อนเพื่อบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง

หากสำนวนคดีก่อนอยู่ที่ศาลอื่น ให้ศาลที่พิพากษาในคดีหลังยืมสำนวนจากศาลนั้นหรือขอให้ศาลนั้นส่งเอกสารเท่าที่จำเป็นมาทางโทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดโทษก็ได้

หมวด ๓

การรอกการลงโทษ

ข้อ ๙ ในคดีที่ศาลอาจรอกการกำหนดโทษตามข้อ ๖ ได้ แต่เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้จำเลยกระทำความผิดอีก ศาลพึงลงโทษปรับด้วย แต่โทษจำคุกให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษก็ได้

ในกรณีที่จำเลยกระทำผิดขึ้นอีกหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติภายในกำหนดระยะเวลา รอการกำหนดโทษ แต่ศาลเห็นว่าจำเลยยังไม่ควรถูกลงโทษจำคุกหรือปรับ ให้ศาลพึงใช้วิธีการรอการลงโทษ

การใช้ดุลพินิจตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้พิจารณาประกอบกับพฤติการณ์แห่งคดี โดยให้นำความในข้อ ๖ (๑) ถึง (๕) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๔

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ

ข้อ ๑๐ กรณีที่จำเลยกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลจะลงโทษจำเลยหรือคุ้มครองความประพฤติหรือไม่อย่างไร พึงคำนึงถึงมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

ข้อ ๑๑ คดีความผิดที่การกระทำมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ศาลพึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติโดยให้มีการส่งเสริมหรือแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม หรือชดเชยค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงเจตนาของจำเลย ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดวิธีการแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหายหรือจำนวนเงินในการชดเชยค่าเสียหาย กับให้พิจารณาประกอบกับคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม ฉบับลงวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๔

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสอบถามผู้เชี่ยวชาญ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการและจำนวนเงินที่เหมาะสม หรือจัดให้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการหรือจำนวนเงิน เพื่อให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณาก่อนกำหนดเงื่อนไขดังกล่าว ทั้งนี้ ศาลควรแจ้งความเห็นหรือข้อเสนอแนะดังกล่าวให้จำเลยทราบด้วย

ข้อ ๑๒ คดีความผิดใดที่ศาลเห็นว่าจำเลยควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงหรือกลับตัว ศาลพึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติโดยให้จำเลยไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุ ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพ หรือให้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คำนึงถึง

(๑) ความสะดวกของจำเลยในการเดินทางไปรายงานตัว ความเหมาะสมของประเภทของ การกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของจำเลย และประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการจัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์นั้น

(๒) ประเภท และระยะเวลา ของการฝึกหัดหรือ การทำงาน เพื่อให้จำเลยมีรายได้ มีความรับผิดชอบ หรือมีการทำงานที่เป็นหลักแหล่ง

(๓) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่ง ควรสอดคล้องกับ สาเหตุของการ กระทำความผิด เหมาะ สมกับ พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด รวมถึงอายุ เพศ อาชีพ การศึกษา และความเชื่อ ทางศาสนาของจำเลย

ข้อ ๑๓ ในการป้องกันมิให้จำเลยไปกระทำความผิดซ้ำ ศาลพึง กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุม ความประพฤติ โดยการให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดี ห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัย ห้ามเข้าในสถานที่ใด หรือให้ทำทัณฑ์บน โดยให้ค้ำประกันถึงว่าเงื่อนไขดังกล่าว

(๑) ไม่กระ ทบต่อ การดำรง ชีวิตของจำเลยเกินสมควร โดยอาจ กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และตัวบุคคล หรือ เงื่อนไข อื่นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดี ให้ เหมาะสมกับลักษณะของจำเลยก็ได้

(๒) มีส่วนช่วยในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกระทำความผิดของ จำเลย และป้องกันอันตรายต่อ ผู้เสียหายและสังคม ทั้งนี้ ควรจัดให้มีการติดตามการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดโดยนำข้อ ๔ มาใช้ บังคับโดยอนุโลม

(๓) ช่วยลดโอกาสและความรุนแรงที่จำเลยอาจก่อเหตุร้ายหรือก่อให้เกิดภัยอันตรายขึ้นอีก

ข้อ ๑๔ คดีความผิดใดที่มีผู้เสียหาย ศาลพึงให้โอกาสจำเลย ผู้เสียหาย ครอบครัวของจำเลยและ ผู้เสียหาย รวมถึงบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิด เจรจากกลางคดีใช้คำสันนิษฐานใหม่ ทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายโดยวิธีอื่น เช่น การขอโทษผู้เสียหาย การทำงานแทนการชดใช้ คำสันนิษฐานใหม่ทดแทน การกระทำพิธีทางศาสนาหรือตามความเชื่อ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน ในสังคม

ศาลอาจพิจารณานำข้อตกลงที่จำเลยและผู้เสียหายตกลงกันได้ไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใดหรือทั้งหมด ก่อนศาลมีคำพิพากษามากำหนดเป็นเงื่อนไขตามวรรคหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ ศาลควรพิจารณาตรวจสอบ ข้อตกลงดังกล่าวด้วยว่าต้องไม่เป็นการขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน ได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และไม่ก่อภาระกับอีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจนเกินสมควรจนถึง ขนาดที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้อง

ข้อ ๑๕ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ เพื่อคุมความประพฤติของจำเลยตามมาตรา ๕๖ วรรคสอง (๑๐) แห่งประมวลกฎหมายอาญา อาทิ

(๑) ให้จำเลยปฏิบัติศาสนกิจตามที่ศาลเห็นสมควร

(๒) ให้จำเลยบริจาคเงินเพื่อการกุศลหรือสาธารณประโยชน์

(๓) ห้ามจำเลยเสพสุราหรือยาเสพติดให้โทษ

(๔) ให้จำเลยปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลหรือดูแลผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน สำหรับจำเลยที่กระทำความผิดโดยประมาท

หมวด ๕

การปฏิบัติงานทางธุรการ

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่ต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามคำแนะนำนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติหรือดำเนินการในเรื่องนั้นได้ตามความจำเป็น

ให้ไว้ ณ วันที่

๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายวีระพล ตั้งสุวรรณ)

ประธานศาลฎีกา

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสอยดาว สองมา
วัน เดือน ปีเกิด	22 สิงหาคม 2512
สถานที่เกิด	อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2541
สถานที่ทำงาน	ศาลจังหวัดกำแพงเพชร
ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการพิเศษ

